

การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในชุมชนหลากหลายชาติพันธุ์
กรณีบ้านห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
The Cultural Spaces Establishment in Community with
Diversity of Ethnic Groups
In Baan Huay Nam Khun Chiangrai Province

นายวรสิทธิ์ โอภาส
นางสาวสิริรัตน์ แก้วเนตร
นางสาวเบญจมาศ โคป็นใจ
นายพลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง
ผู้วิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๕

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อ (ภาษาไทย)	ข
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ)	ฅ
บทที่ ๑	บทนำ
- ความเป็นมาของปัญหาวิจัย	๑
- วัตถุประสงค์การวิจัย	๒
- คำถามหลักในการวิจัย	๒
- ระเบียบวิธีวิจัย	๒
- ขอบเขตการวิจัย	๕
- แหล่งข้อมูล	๕
- อุปกรณ์การวิจัย	๕
- ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๕
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๖
- ระยะเวลาดำเนินการวิจัย	๖
- แผนการดำเนินงาน	๖
บทที่ ๒	การทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง
๒.๑ แนวคิดเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรม	๗
๒.๒ ทบทวนวรรณกรรมเรื่องความเป็นคนชายขอบ	๘
๒.๓ แนวคิดเรื่องลักษณะพื้นฐานดั้งเดิม	๑๐
๒.๔ แนวคิดเรื่องพรมแดนทางวัฒนธรรม	๑๐
๒.๕ แนวคิดเรื่องการกระทำของผู้คนในสังคม	๑๑
บทที่ ๓	บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของบ้านห้วยน้ำขุ่น
๓.๑ สภาพทั่วไปของหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่น	๑๓
๓.๒ ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมของบ้านห้วยน้ำขุ่น	๑๕
- ประเพณีปอยส่างลอง	๒๑
- พิธีขึ้นบ้านใหม่ เผ่าลัวะ	๒๒
- ประเพณีส่งเคราะห์หมู่บ้าน	๒๓

สารบัญ

		หน้า
บทที่ ๓	(ต่อ)	
	- พิธีแต่งงาน เฝ้าลัวะ	๒๔
	- ประเพณีขึ้นปีใหม่ (สงกรานต์)	๒๕
	- ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าเมือง	๒๖
	- ประเพณีปอยเข้าหว่า (เข้าพรรษา)	๒๗
	- ประเพณีปอยออกหว่า (ออกพรรษา)	๒๘
	- ประเพณีผีตาโชน เฝ้าลัวะ	๒๙
บทที่ ๔	ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งภายใน-ภายนอกและรัฐ	
	๔.๑ การผลิตความเชื่อและค่านิยมย่อยทับซ้อนระหว่างกลุ่ม	๓๐
	๔.๒ การผลิตกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อสร้างพื้นที่ของความ สัมพันธ์ในชุมชน	๓๔
	๔.๓ การผลิตทัศนคติเชิงคุณค่าของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์	๓๗
	๔.๔ ปัจจัยภายนอกที่สัมพันธ์กับพื้นที่ทางวัฒนธรรม	๓๘
บทที่ ๕	กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ทาง วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์	
	๕.๑ พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในตัวปัจเจก	๔๑
	๕.๒ พื้นที่ทางวัฒนธรรมในรอบปี	๔๒
	๕.๓ พื้นที่ทางภาษา	๔๓
	๕.๔ พื้นที่ในบริเวณพิธีกรรม	๔๔
	๕.๕ พื้นที่เชิงอุดมคติ	๔๖
	๕.๖ พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก	๔๘
บทที่ ๖	ศักยภาพและความหมายของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ	
	๖.๑ แนวทางในการพัฒนาต้นแบบ	๕๑
	๖.๒ ทูนทางวัฒนธรรม	
	๖.๒.๑ ทูนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้	๕๔
	๖.๒.๒ ทูนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	๕๔

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๗	
สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
๗.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งภายใน-ภายนอก และรัฐ	๕๗
๗.๑.๑ การผลิตความเชื่อและค่านิยมย่อยทับซ้อนระหว่างกลุ่ม	๕๗
๗.๑.๒ การผลิตกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อสร้างพื้นที่ของความ สัมพันธ์ในชุมชน	๕๘
๗.๑.๓ การผลิตทัศนคติเชิงคุณค่าของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์	๕๙
๗.๑.๔ ปัจจัยภายนอกที่สัมพันธ์กับพื้นที่ทางวัฒนธรรม	๕๙
๗.๒ กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์	๕๙
๗.๓ ศักยภาพและความหมายของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ	๖๐
๗.๔ ข้อค้นพบจากการวิจัย	๖๐
๗.๕ ข้อเสนอแนะ	๖๒
บรรณานุกรม	๖๓
รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ /แหล่งข้อมูล	๖๔
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก จำนวนประชากรของบ้านห้วยน้ำขุ่น	๖๕
ภาคผนวก ข รายละเอียดประเพณี พิธีกรรม ประจำปี ๒๕๔๕ และภาพประกอบ	๖๖
ภาคผนวก ค การแต่งกายและทรงผมของกลุ่มชาติพันธุ์	๘๗
ภาคผนวก ง อาหารและวิธีทำของกลุ่มชาติพันธุ์	๙๐
ประวัติคณะวิจัย	๙๕

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ ๓.๑	แผนที่จังหวัดเชียงราย	๑๓
ภาพที่ ๓.๒	แผนที่แสดงที่ตั้งบ้านห้วยน้ำขุ่น	๑๔
ภาพที่ ๔.๑	เจ้างาคำ	๓๑
ภาพที่ ๔.๒	ศาลเจ้างาคำและเจ้าคำแดง	๓๑
ภาพที่ ๔.๓	พิธีเลี้ยงผีเจ้าเมือง	๓๑
ภาพที่ ๔.๔	แผนที่แสดงหมู่บ้านในโครงการพัฒนาออยตุง	๓๓
ภาพที่ ๔.๕	ตัวอย่างภาษาไทยใหญ่	๓๔
ภาพที่ ๔.๖	ประเพณีปอยส่างลอง	๓๕
ภาพที่ ๔.๗	ประเพณีผีตาโขน ปี ๒๕๔๘	๓๖
ภาพที่ ๔.๘	ประเพณีผีตาโขน ปี ๒๕๔๙	๓๖
ภาพที่ ๔.๙	การแต่งกายของลัวะ-ไทใหญ่	๓๗
ภาพที่ ๔.๑๐	ภาพส่างลอง(ลูกแก้ว)	๓๘
ภาพที่ ๔.๑๑	รัฐพิธีในประเพณีปอยส่างลอง	๓๙
ภาพที่ ๔.๑๒	รัฐพิธีในประเพณีปอยออกหว่า	๓๙
ภาพที่ ๕.๑	การมวยผมของกลุ่มชาติพันธุ์	๔๐
ภาพที่ ๕.๒	การแต่งกายของผู้หญิงไทใหญ่	๔๑
ภาพที่ ๕.๓	การแต่งกายของผู้หญิงลัวะ	๔๑
ภาพที่ ๕.๔	บริเวณวัดห้วยน้ำขุ่น	๔๒
ภาพที่ ๕.๕	ขบวนแห่ในประเพณีปอยส่างลอง	๔๒
ภาพที่ ๕.๖	การแสดงของลัวะในประเพณีผีตาโขน	๔๓
ภาพที่ ๕.๗	ตัวอักษรไทใหญ่ แสดงชื่อวันทั้งเจ็ด	๔๓
ภาพที่ ๕.๘	ตัวอักษรล้านนา แสดงชื่อวันทั้งเจ็ด	๔๔
ภาพที่ ๕.๙	พื้นที่ประเพณีปอยส่างลอง	๔๔
ภาพที่ ๕.๑๐	พื้นที่ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าเมือง	๔๔
ภาพที่ ๕.๑๑	อุปกรณ์-ถ้วยชามของลัวะ	๔๖
ภาพที่ ๕.๑๒	การประกอบอาหารของลัวะ	๔๖
ภาพที่ ๕.๑๓	อาหารของไทลื้อ	๔๖
ภาพที่ ๕.๑๔	อาหารของลัวะ	๔๖
ภาพที่ ๕.๑๕	อาหารของไทใหญ่	๔๗

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ ๕.๑๖	ลักษณะของชาวไทลื้อ	๔๘
ภาพที่ ๕.๑๗	พิธีแต่งงานของลัวะ	๔๘
ภาพที่ ๕.๑๘	รัฐพิธีในประเพณีปอยส่างลอง	๔๘
ภาพที่ ๕.๑๙	ป้ายการจัดงานที่มีองค์กรภาคเอกชนสนับสนุน	๔๙
ภาพที่ ๖.๑	ป้ายการจัดงานปอยส่างลอง เฉลิมพระเกียรติฯ	๕๑
ภาพที่ ๖.๒	ตำราพิธีกรรม-พ่ออาจารย์ใส่ คีวงค์	๕๒
ภาพที่ ๖.๓	พิธีสะเดาะเคราะห์	๕๒
ภาพที่ ๖.๔	พิธีแต่งงานแบบร่วมสมัยของลัวะ	๕๒
ภาพที่ ๖.๕	ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าเมือง	๕๔

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยนี้ เป็นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชน และกลุ่มรอบ ๆ พื้นที่รวมถึงความสัมพันธ์กับรัฐ โดยศึกษาปัจจัยและศักยภาพการผลิตซ้ำทาง วัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนา รูปแบบและการดำเนินที่เกี่ยข้องกับงานพัฒนาที่เหมาะสมกับสังคมหลากหลายวัฒนธรรม

ในการศึกษา ได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก บุคคลในพื้นที่หลายระดับ รวมทั้งการสังเกตการณ์ประเพณี-พิธีกรรมตลอดปี ตลอดจนศึกษาจาก เอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน บริบทด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม แนวคิดที่เกี่ยข้องกับ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่า เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งภายใน-ภายนอก และรัฐ ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่นแห่งนี้ มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่นานนัก และเป็นกลุ่มที่มีความ หลากหลายทางวัฒนธรรมสูง ดังนั้นระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยังคงเห็น พรหมแดนระหว่างกันเห็นความทับซ้อนของวัฒนธรรม รวมถึงการผลิตวัฒนธรรมขึ้นมา เพื่ออธิบาย ระบบความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

(๑) การผลิตความเชื่อและค่านิยมย่อยทับซ้อนระหว่างกลุ่ม

การผลิตความเชื่อย่อยทับซ้อนระหว่างกันนี้ เริ่มจากการผลิตประวัติศาสตร์การตั้ง ถิ่นฐานที่ทับซ้อนกัน ระหว่างประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม กับชุมชนใหม่ เพื่อให้ความ หมายถึงสิทธิอันยาวนานต่อเนื่องในพื้นที่นี้ อีกบริบทหนึ่ง โดยชุมชน ได้ยอมรับการเป็นเจ้าของ พื้นที่ดั้งเดิมของเจ้าอาค้ำผนวรวมกับความเชื่อเจ้า(ผี)ของไทใหญ่ ที่ชื่อ เจ้าคำแดง ทั้งที่การเข้ามาตั้ง ถิ่นฐานของกลุ่มคนเหล่านั้น จะไม่มีอุดมการณ์ที่เกี่ยวเนื่องกับอุดมการณ์ดั้งเดิมก็ตาม กลุ่มคน เหล่านั้น ได้ใช้ ตัวแบบตามสถานการณ์ เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านพิธีเลี้ยงผี เจ้าเมือง ซึ่งจัดขึ้นทุกปีและหมายรวมถึง คนที่เข้ามาอยู่ใหม่ด้วย ที่ต้องนำไก่คู่มาร่วมพิธีในวัน ดังกล่าว นอกจากประวัติศาสตร์กระแสหลักแล้ว ยังมีการผลิตประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานใน ชุมชนที่แสดงถึงความชอบธรรม การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนอื่น ๆ ตลอดจนพื้นที่แห่งนี้เป็น พื้นที่ในโครงการพัฒนาออกตุง จึงมีประวัติของ โครงการทับซ้อนในทุก ๆ ประวัติศาสตร์เช่นกัน

(๒) การผลิตกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อสร้างพื้นที่ของความสัมพันธ์ในชุมชน

ในชุมชนแห่งนี้ มีการผลิตกิจกรรมวัฒนธรรมที่ร่วมกันผ่านพุทธศาสนาอย่างเห็น ได้ชัด กลุ่มที่มีบทบาททางศาสนา ได้แก่ กลุ่มไทใหญ่ เนื่องจากกลุ่มย่อย ๆ ได้ให้ความเห็นไปใน แนวทางเดียวกันว่า ประเพณีทางพุทธศาสนาทำให้ไทใหญ่เป็นหลัก แต่นัยนี้ก็ไม่ได้ หมายความว่า ทั้งหมด เนื่องจากยังเห็นความทับซ้อนของลักษณะทางชาติพันธุ์บางอย่าง ที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง

ตัวอักษรที่ใช้ในการสวดนั้น ยังคงเป็นตัวอักษรธรรมล้านนาแต่การสวดนั้นออกเสียงแบบไทลื้อ การใช้ภาษาไทยใหญ่จะใช้เฉพาะการสื่อสารในที่สาธารณะเท่านั้น

จากประเพณีการบวชลูกแก้วหรือปอยสา่งลอง ซึ่งเป็นประเพณีของไทใหญ่ แต่ในชุมชนแห่งนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็ส่งลูกหลานเข้าร่วมบวชลูกแก้วด้วยเช่นกัน การจัดพิธีนั้นเป็นของไทใหญ่ในพื้นที่สาธารณะ แต่ถ้าเป็นพื้นที่ ในบ้านแล้วพิธีจะเป็นไปตามแบบของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ในความทับซ้อนที่ไม่สนิทนี้ ยังเห็นความชัดเจนในพื้นที่ทางกายภาพในวิหาร การแยกเพศและชาติพันธุ์ ยังเห็นรอยเชื่อมต่ออย่างชัดเจน โดยที่ยังไม่มีการผสมกลมกลืน

การรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ เพื่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ในแนวระนาบนั้น กลุ่มลัวะจะมีการรวมกลุ่มที่ดีในการช่วยเหลือกันและการสร้างตัวตนผ่านเครื่องครัว เครื่องใช้ไม้สอย สาธารณะที่ติดคำว่าลัวะ และการเข้าไปอยู่ในเครือข่ายลัวะแห่งประเทศไทย ก็ทำให้ลัวะขยายพื้นที่ทางวัฒนธรรมไปอีก แต่สำหรับไทใหญ่นั้น นอกจากจะแสดงออกทางด้านการแต่งกายและประเพณีแล้ว บางครั้งก็แสดงออกด้วยธงชาติไทใหญ่ในที่ต่าง ๆ จากการสอบถาม ก็ไม่ไขความหมายเชิงอุดมการณ์แต่เป็นสัญลักษณ์ว่าเขาเป็นใครเท่านั้น

(๓) การผลิตทัศนคติเชิงคุณค่าของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ในชุมชนมีการผลิตอัตลักษณ์ ที่แสดงถึงความเป็นชาติพันธุ์ทั้งที่เป็นระบบใหญ่และระบบย่อยในตัวบุคคล เช่น เครื่องแต่งกายและทรงผม ที่มีการแสดงลักษณะทางชาติพันธุ์อย่างชัดเจนในผู้หญิงและชีวิตประจำวัน แต่เมื่อมีพิธีกรรมหรือประเพณีที่มีปัจจัยภายนอกเข้ามานั้น การแสดงอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ จะถูกจัดระเบียบมากยิ่งขึ้นระดับประดามากขึ้น ซึ่งหมายความว่า พื้นที่ที่แสดงตัวตนนั้น ได้ถูกลูกกล้ำมากขึ้นจากปัจจัยภายนอก

การบวชเรียนของเยาวชน เป็นพื้นที่อันหนึ่ง ที่เป็นการเข้าสู่พื้นที่ทางศาสนาเพื่อเปิดพื้นที่ทางโอกาสให้กับตนเอง ในการที่จะเห็นโลกกว้างและเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนแต่ก็ไม่สำเร็จในทุก ๆ คนเช่นกัน

คุณค่าของรูปร่างภายนอก ก็เป็นพื้นที่เชิงคุณค่าในการสนทนาอย่างลับหลังระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และรูปร่างภายนอกที่กลายเป็นคุณค่า เพราะว่าแสดงถึงความสัมพันธ์ภายนอกชุมชนที่แตกต่างกัน

(๔) ปัจจัยภายนอกที่สัมพันธ์กับพื้นที่ทางวัฒนธรรม

ปัจจัยภายนอกที่มีผลมากที่สุด ต่อพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ คือ รัฐ เนื่องจากรัฐได้กักเก็บกลุ่มเหล่านั้นด้วยกฎหมายความเป็นพลเมืองไทยในเรื่องสัญชาติ การได้สิทธิในสัญชาติที่ไม่เท่าเทียมกันในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมได้แตกต่างกัน

ชุมชนก็มีความพยายามที่จะมีความสัมพันธ์กับรัฐ ผ่านรัฐพิธี ต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นพลเมืองไทยในพื้นที่สาธารณะ และประเพณีเดิมจะถูกแต่งเติมให้แปลกประหลาดมากขึ้น มีระเบียบขั้นตอนมากขึ้น มีการแสดงสัญลักษณ์ความเป็นพลเมืองไทยมากขึ้นทุกปี นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกอื่น เช่น องค์กรที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ แต่ปัจจัยเหล่านี้ไม่อาจยึดโยงพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชนได้ทั้งหมด ยังมีพิธีกรรมบางอย่าง เช่น ประเพณีการเลี้ยงผีเจ้าเมืองที่รัฐและองค์กรต่าง ๆ ยังไม่สามารถเข้ามาในพื้นที่แห่งนี้ได้

ผลการศึกษา เรื่อง กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ในการที่จะแสดงอัตลักษณ์ของคนผ่านสัญลักษณ์พิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชนแห่งนี้ พื้นที่ในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น พื้นที่เฉพาะ คือ พื้นที่ส่วนตัว เช่น ร่างกาย บ้าน ชาติพันธุ์และผี ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำอย่างบริสุทธิ์ที่ยังไม่มีปัจจัยภายนอกเข้ามายุ่งเกี่ยวเป็นตัวแบบดั้งเดิมที่ชุมชนสร้างขึ้นมาเพื่อชุมชนเอง ส่วนการผลิตซ้ำอีกแบบหนึ่งของชุมชน คือ การผลิตซ้ำในพื้นที่สาธารณะนั้น จะมีปัจจัยภายนอกเข้ามายุ่งเกี่ยวในการผลิตมากขึ้นทุกปี มีการทับซ้อนพิธีกรรมต่าง ๆ การผสมผสานวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เข้าด้วยกัน และสิทธิการเป็นพลเมืองผ่านสัญลักษณ์ของรัฐแบบต่าง ๆ

ผลการศึกษา เรื่อง ศักยภาพและความหลากหลายของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ พบว่า ภาพสะท้อนของชุมชนห้วยน้ำจุ่น แสดงถึงการให้ผู้คนที่แตกต่างกันในทางวัฒนธรรม สามารถมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วมกันได้ด้วยวิธีการต่อรองซึ่งกันและกัน ทั้งในชุมชนเองและภายนอกชุมชน แต่การต่อรองนี้ จะต้องมีผลสรุปที่เป็นการมีผลประโยชน์ร่วมกัน และไม่มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสียเปรียบหรือได้เปรียบกว่ากัน(แต่ในความจริงก็มีอาจเป็นไปได้เช่นนี้ทุกกรณี)

ชุมชนแห่งนี้ ได้แสดงถึงการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี แต่ในความเป็นจริง(ของรัฐ)ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ได้ถูกผนวกรวมเข้ากับเรื่องสัญชาติ และสิทธิในความเป็นพลเมือง ทำให้ชุมชนแห่งนี้ ยังคงต้องมีการเจรจาต่อรองเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมต่อไป

ในการวิจัยเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้นแต่ละมุมมองจะมีความมุ่งหมายไปเพื่อการอธิบายการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม การช่วงชิงความหมายทางพื้นที่วัฒนธรรม ซึ่งอาจทำให้เรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องการต่อสู้ทางการเมืองหรืออาจเรียกได้ว่าเป็น “เรื่องการเมืองเชิงวัฒนธรรม” ที่เกิดขึ้นในชุมชนถึงแม้ว่ามุมมองของนักวัฒนธรรมบางส่วนจะเห็นว่าชุมชนโคเคเคียวและมีความกลมเกลียวสมานฉันท์ แต่ก็มีนักวิชาการสายวัฒนธรรมศึกษาไม่เชื่อในเรื่องดังกล่าวและมองว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการต่อรอง และช่วงชิงความหมายแต่เนื่องจากทั้งสองแนวคิดเกิดขึ้นและพัฒนาไปในสังคมที่มีพื้นฐานต่างกัน การที่เรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมจะมีทางออกอื่นอีกหรือไม่ต้องถูกนำมาทบทวน ในการวิจัยครั้งนี้ พบข้อค้นพบในการวิจัย สามประเด็น ดังนี้

๑. ความสำคัญของพื้นที่ฝ่ายตรงข้าม นับเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แต่ละฝ่ายควรให้ความสำคัญ พื้นที่นี้อาจเป็นพื้นที่เล็ก ๆ ขนาดครอบครัวจนถึงพื้นที่ระดับที่เชื่อมโยงกับโลกภายนอกในทุกระดับ จากการศึกษาพบว่า ในชุมชนห้วยน้ำขุ่นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอุดมคติ ในบริบทของพื้นที่ต่าง ๆ การสร้างพื้นที่ของตนเองขึ้น ไม่ว่าจะเป็พื้นที่ของเทศสภาพพื้นที่ของครอบครัว พื้นที่ทางชาติพันธุ์ ฯลฯ นั้นมีการให้ความสำคัญกับพื้นที่ฝั่งตรงข้ามและพื้นที่ข้างเคียงในการแสดงออกด้วย ไม่ได้ปิดกั้นในความแตกต่างและสร้างเงื่อนไขข้อจำกัดต่าง ๆ ภายในชุมชนเอง และพยายามในการที่จะดึงองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่ไม่ใช่รัฐ กึ่งรัฐและกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ได้จัดขึ้นในรอบปี แต่เมื่อชุมชนพยายามในการเข้าใจพื้นที่ฝั่งตรงข้ามและพื้นที่ข้างเคียงแล้ว ก็ค้นพบว่าความขัดแย้งยังเกิดขึ้นเมื่อพื้นที่บางพื้นที่เช่น พื้นที่ของความเป็นพลเมืองรัฐไม่ได้เปิดกว้างให้ฝ่ายชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองอย่างเป็นทางการ ทางชุมชนเองได้แต่แสดงความเป็นพลเมืองผ่านพิธีกรรมของรัฐต่าง ๆ ที่ชุกช่อนและไม่ชุกช่อนในประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นตามลำดับ

๒. การไหลและทับซ้อนของพื้นที่ทางวัฒนธรรม ในประเด็นนี้คือการที่ชุมชนมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็งและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อนแตกต่างกัน การทับซ้อนของพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างของพื้นที่ฝั่งตรงข้าม และพื้นที่ข้างเคียงจะมีประเด็นเรื่องบริบทของพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็ง พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อน และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สาม (หมายถึง พื้นที่อื่น ๆ ที่เหลือ) เป็นประเด็นที่มีบทบาทซึ่งกันและกันอยู่ด้วย จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็งจะเป็นพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงยาก เช่น ความเป็นหญิงชาย เด็ก คนชรา และพระสงฆ์ ต่อมาจะเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของครอบครัว ที่ยังคงยอมให้พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างเข้ามาทับซ้อนได้ เช่น การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ในชุมชน การใช้ชีวิตประจำวันในครอบครัว ในส่วนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อนมาก มักเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น พื้นที่กิจกรรมทางศาสนาและพื้นที่ทางความเชื่อดั้งเดิม(การเลี้ยงผีเมือง) ซึ่งจะพบว่าเป็นพื้นที่ที่มีการทับซ้อนปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ ในชุมชนและเป็นที่ยอมรับในความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม และในบางกรณีเช่น พิธีผีตาโขนของกลุ่มลัวะนั้น ถึงแม้ว่าแต่เดิมราวสอง สามปีก่อนหน้านั้น (พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๔๘) เป็นการจัดเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะเท่านั้น แต่ในปีที่เก็บข้อมูลนี้ พ.ศ.๒๕๔๘ พบว่า มีการนำการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เข้ามาในพิธีด้วย แต่เป็นการแสดงหลังจากที่พิธีกรรมของลัวะเสร็จสิ้นแล้ว ทั้งนี้เพราะว่าการแสดงพิธีกรรมของลัวะนั้น แสดงในพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นสาธารณะ คือ วัด และกิจกรรมก็แสดงถึงความเชื่อทางศาสนาพุทธที่ทุกคนนับถือ ดังนั้น เมื่ออุดมคติสาธารณะผนวกกับพื้นที่ทางกายภาพที่เป็นสาธารณะแล้ว จึงสามารถผนวกกิจกรรมทางวัฒนธรรมในพื้นที่พิธีกรรมได้ ดังนั้น การเจรจาต่อรองทางวัฒนธรรมมักเกิดขึ้นใน

พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อนหรือพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นสาธารณะเพื่อเป็นการลดความขัดแย้งของการครอบครองพื้นที่แต่เพียงวัฒนธรรมเดียวเท่านั้น

๓. พื้นที่ทางวัฒนธรรมกับการสร้างความรู้ พื้นที่ทางวัฒนธรรมในการศึกษารังนี้พบว่า ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น มักจะมีความประนีประนอมในการแสดงออกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความแข็งและอ่อนไม่เท่ากันได้อย่างดี เนื่องจากชุมชนที่มีความหลากหลายมีพื้นที่เปิด หรือพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมที่เปิดกว้างให้เรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความแตกต่างทางวัฒนธรรมนี้เองที่สามารถทำให้คนมีทางเลือก ในการใช้ภูมิปัญญา ในการแก้ปัญหาสังคมหรือปัญหาส่วนตัวได้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับสถานการณ์พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็ง จะเป็นพื้นที่ที่เรารู้ว่าเราเป็นใคร เรียนรู้เรื่องอัตลักษณ์ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางลึก พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อน จะเป็นพื้นที่การเรียนรู้โลกกว้างการเรียนรู้เรื่องสันติวัฒนธรรมและการเปิดพื้นที่ที่จะนำไปสู่พื้นที่การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอื่น ๆ ได้ง่าย

ความสำคัญเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรม จึงมิใช่การให้ความสำคัญกับมิติใดมิติหนึ่งทางวัฒนธรรมนั้น พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อนและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็ง จึงเป็นคู่ตรงข้ามที่เป็นแรงผลักดันซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชนและกลุ่มรอบ ๆ พื้นที่รวมถึงความสัมพันธ์กับรัฐ โดยศึกษาปัจจัยและศักยภาพการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบและการดำเนินที่เกี่ยข้องกับงานพัฒนาที่เหมาะสมกับสังคมหลากหลายวัฒนธรรม

ในการศึกษา ได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลในพื้นที่หลายระดับ รวมทั้งการสังเกตการณ์ประเพณี-พิธีกรรมตลอดปี ตลอดจนศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน บริบทด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม แนวคิดที่เกี่ยข้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ผลการศึกษา พบว่า เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งภายใน-ภายนอก และรัฐ ในชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่นแห่งนี้ การผลิตความเชื่อและค่านิยมย่อยทับซ้อนระหว่างกลุ่ม โดยเริ่มจากการผลิตประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ทับซ้อนกัน ระหว่างประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม กับชุมชนใหม่ เพื่อให้ความหมายถึงสิทธิอันยาวนานต่อเนื่องในพื้นที่นี้ กลุ่มคนเหล่านั้นได้ใช้ ตัวแบบตามสถานการณ์ เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านพิธีเลี้ยงผีเจ้าเมือง ซึ่งจัดขึ้นทุกปี นอกจากประวัติศาสตร์กระแสหลักแล้ว ยังมีการผลิตประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานในชุมชนที่แสดงถึงความชอบธรรม การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนอื่น ๆ ด้วย

ในชุมชนแห่งนี้ มีการผลิตกิจกรรมวัฒนธรรมที่ร่วมกันผ่านพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มที่มีบทบาททางศาสนา ได้แก่ กลุ่มไทใหญ่ เช่น ประเพณีปอยส่างลอง ซึ่งเป็นประเพณีของไทใหญ่ แต่กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็ส่งลูกหลานเข้าร่วมบวชลูกแก้วด้วยเช่นกัน การจัดพิธีนั้นเป็นของไทใหญ่ในพื้นที่สาธารณะ แต่ถ้าเป็นพื้นที่ ในบ้านแล้วพิธีจะเป็นไปตามแบบของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ในความทับซ้อนที่ไม่สนิทนี้ ยังเห็นความชัดเจนในพื้นที่ทางกายภาพในวิหาร การแยกเพศและชาติพันธุ์ ยังเห็นรอยเชื่อมต่ออย่างชัดเจน โดยที่ยังไม่มีการผสมกลมกลืน

ในชุมชนยังมีการผลิตอัตลักษณ์ ที่แสดงถึงความเป็นชาติพันธุ์ทั้งที่เป็นระบบใหญ่และระบบย่อยในตัวบุคคล เช่น เครื่องแต่งกายและทรงผม ที่มีการแสดงลักษณะทางชาติพันธุ์อย่างชัดเจนในผู้หญิงและชีวิตประจำวัน แต่เมื่อมีพิธีกรรมหรือประเพณีที่มีปัจจัยภายนอกเข้ามานั้น การแสดงอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์จะถูกจัดระเบียบมากขึ้นระดับประคามากขึ้น ซึ่งหมายความว่าพื้นที่ที่แสดงตัวคนนั้นได้ถูกกล้ำมากขึ้นจากปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายนอกที่มีผลมากที่สุดต่อพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ คือ รัฐ เนื่องจากรัฐได้กักเก็บกลุ่มเหล่านั้นด้วยกฎหมายความเป็นพลเมืองไทยในเรื่องสัญชาติ การได้สิทธิในสัญชาติที่ไม่เท่าเทียมกันในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมได้แตกต่างกัน

ผลการศึกษา เรื่อง กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ พบว่า เป็นกระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ที่จะแสดงลักษณะของตนผ่านสัญลักษณ์ พิธีกรรมต่าง ๆ โดยมีพื้นที่ในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น พื้นที่เฉพาะ คือ พื้นที่ส่วนตัว เช่น ร่างกาย บ้าน ชาติพันธุ์และผี และพื้นที่สาธารณะ ซึ่งจะมีปัจจัยภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิตมากขึ้นทุกปี มีการทับซ้อนพิธีกรรมต่าง ๆ การผสมผสานวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เข้าด้วยกัน

ผลการศึกษา เรื่อง ศักยภาพและความหลากหลายของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ พบว่า ชุมชนสามารถมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วมกันได้ด้วยวิธีการต่อรองซึ่งกันและกัน แต่การต่อรองนี้ จะต้องมีผลสรุปที่เป็นการมีผลประโยชน์ร่วมกัน และไม่มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสียเปรียบหรือได้เปรียบกว่ากัน แต่ในความเป็นจริงอีกด้านความหลากหลายทางชาติพันธุ์ได้ถูกผนวกรวมเข้ากับเรื่องสัญชาติ และสิทธิในความเป็นพลเมือง ทำให้ชุมชนแห่งนี้ ยังคงต้องมีการเจรจาต่อรองเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมต่อไป

ข้อค้นพบในการวิจัย มี สามประเด็น ได้แก่

๑. ความสำคัญของพื้นที่ฝ่ายตรงข้าม นับเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แต่ละฝ่ายควรให้ความสำคัญ พื้นที่นี้อาจเป็นพื้นที่เล็ก ๆ ขนาดครอบครัวจนถึงพื้นที่ระดับที่เชื่อมโยงกับโลกภายนอกในทุกระดับ เมื่อชุมชนพยายามเข้าใจพื้นที่ฝั่งตรงข้ามและพื้นที่ข้างเคียงแล้วค้นพบว่าความขัดแย้งยังเกิดขึ้น เช่น พื้นที่ของความเป็นพลเมืองรัฐไม่ได้เปิดกว้างให้ฝ่ายชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองอย่างเป็นทางการ ทางชุมชนเองได้แต่แสดงความเป็นพลเมืองผ่านพิธีกรรมของรัฐที่แฝงอยู่ในประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นตามลำดับ

๒. การไหลและทับซ้อนของพื้นที่ทางวัฒนธรรม คือ การที่ชุมชน มีพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็งและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อนแตกต่างกัน พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็งจะเป็นพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงยาก เช่น ความเป็นหญิงชาย เด็ก คนชราและพระสงฆ์ ส่วนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อน มักเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น พื้นที่กิจกรรมทางศาสนาและพื้นที่ทางความเชื่อดั้งเดิม(การเลี้ยงผีเมือง) การเจรจาต่อรองทางวัฒนธรรมมักเกิดขึ้นในพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อน เพื่อลดความขัดแย้งของการครอบครองพื้นที่แต่เพียงวัฒนธรรมเดียว

๓. พื้นที่ทางวัฒนธรรมกับการสร้างความรู้ พบว่า ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น มักจะมีความประนีประนอมในการแสดงออกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากชุมชนมีพื้นที่สาธารณะ เปิดกว้างให้เรียนรู้ความแตกต่าง ทำให้คนมีทางเลือกในการใช้ภูมิปัญญา ในการแก้ปัญหาได้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับสถานการณ์

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the relationship among various ethnic groups of people in Bann Huay Nam Khun, province of Chaing Rai. The study focused on the factors influenced on culture reproduction and their potential one, and it is also on the cultural space of those groups. The quantitative methodologies are used in the study namely focused group interview, observation and document study in aspect of social, economic, culture and others.

The study found that there is some overlap of settlement history between the initially community and newly one. It is shown as the mainstream history of settlement of the major community and history of other ethnic groups, settlement as well. The common religion ceremonials are held annually participated by all ethnic groups in the public space. In term of ethnic identity, it is obviously seen that the identity of major ethnics integrated with others sub groups, for example, how people dress and their hair style. When considering of the external factor influenced on the culture reproduction, state has an influence on these people in the way of citizenship legally.

Conclusion, the culture reproduction process can be shown through symbolic, ceremonial in the community. The culture space can be divided into specific ones such as within house space, body, etc. The potential of culture reproduction found that it is involve with the process of compromise and negotiation which is depend upon the mutual benefit of ethnic groups in the community and it is ongoing process.

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย

จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง เนื่องจากภูมิประเทศติดต่อกันและใกล้เคียงกับหลาย ๆ ประเทศ ในแถบอนุภาครุ่มน้ำโขงตอนบนทำให้มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวนมาก โดยกลุ่มเหล่านี้ได้เดินทางไปมาหาสู่กัน ทั้งทางการค้า การสงคราม และเครือญาติ เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม การกลืนกลาย ความขัดแย้ง มาอย่างต่อเนื่อง ในตัวจังหวัดเชียงรายเองนั้นมีการบันทึกโดยบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ชัดเจนราว ๓๐ กลุ่ม เมื่อราว ๔๐ ปีที่ผ่านมา

ในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มได้ถูกกลืนกลายเป็นคนเมืองไปบางส่วน โดยอีกจำนวนหนึ่งนั้นยังคงอัตลักษณ์ของตนไว้อย่างเหนียวแน่น ตลอดจนมีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในจังหวัดเชียงรายอยู่เสมอ ในช่วงเวลา ๔๐ กว่าปีนี้ส่วนใหญ่ก็ด้วยสาเหตุการทำมาหากิน กลุ่มบางกลุ่มได้มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพื่อเหตุผลทางการเมืองในกลุ่มกองกำลังจีนคณะชาติ หรือที่เรียกว่า กองพล ๕๑ ส่วนอีกอย่างกลุ่มนั้นคือ กลุ่มกองกำลังกู้ชาติรัฐฉาน หรือไทใหญ่ ซึ่งมีหลายกลุ่มโดยมีแนวคิดที่เคลื่อนไหวทางการเมืองชัดเจน ตามแนวตะเข็บชายแดน และมีการให้การสนับสนุนอย่างไม่เปิดเผยมาโดยตลอด

กลุ่มไทใหญ่กลุ่มหนึ่งที่เรียกตนเองว่า กลุ่มหนุ่มศึกหาญ นำโดย เจ้างาคำ และ เจ้าคำแดง ได้มาตั้งมั่นกองกำลังอยู่ตามตะเข็บชายแดนไทย และรัฐฉาน โดยอพยพเคลื่อนย้ายกองกำลังไปมาอยู่เสมอ จากนั้นเมื่อเหตุการณ์แปรเปลี่ยนไปทำให้รัฐบาลไทยได้ให้กลุ่มเหล่านี้ ตั้งถิ่นฐานในบริเวณบ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง โดยหมู่บ้านนี้อยู่ในเขตของโครงการพัฒนาออยตุง จากนั้นก็มีการอพยพญาติของกลุ่มคนเหล่านี้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร

ในกลุ่มบ้านห้วยน้ำขุ่นนี้ แม้ว่าทางการจะกำหนดว่าเป็นกลุ่มไทใหญ่โดยป้ายบอกทางเข้าหมู่บ้านเขียนว่า หมู่บ้านชาวไทใหญ่ก็ตามแต่แท้จริงแล้ว กลุ่มคนเหล่านี้ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย โดยมีกลุ่มไทใหญ่เป็นกลุ่มนำ มีกลุ่มไทลื้อ ไทจีน และลัวะ รวมอยู่ด้วย จากการสอบถามพบว่าประเพณีวัฒนธรรมหลักนั้น จะยึดตามหลักไทใหญ่ โดยมีพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก การสื่อสาร ตัวอักษรไทใหญ่ แต่ถ้าเป็นทางศาสนาใช้อักษรธรรม (อักษรล้านนาแต่เขียนตามการออกเสียงแต่ละชาติพันธุ์) แต่ละชาติพันธุ์ยังคงใช้ภาษาของชาติพันธุ์ตนเอง การแต่งกายมีลักษณะผสมผสาน แต่สำหรับผู้หญิงยังคงมวยผมตามชาติพันธุ์ของตนเองอยู่ และในบริเวณใกล้เคียงก็ยังมีกลุ่มไตหย่า ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากจีนตอนใต้ นานมาแล้ว จนกลายเป็นคนเมืองไปหมดแต่เป็นกลุ่มที่นับถือคริสตศาสนา รวมอยู่ด้วย นับว่าชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่นนี้เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นของวัฒนธรรมแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มที่แตกต่างจากกลุ่มคนเมืองเนื่องจากเป็นกลุ่มที่

เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเชิงรายไม่นานมากนัก ยังคงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ย่อยๆ ของตนอยู่ ตลอดจนมีวัฒนธรรมและอุดมการณ์ร่วมกันอย่างเหนียวแน่น

จากกรณีของชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ซึ่งจะเป็นตัวอย่างของการอยู่ร่วมกันของความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีการแบ่งพื้นที่และเวทีการแสดงออกของอัตลักษณ์ในวัฒนธรรมย่อยๆ ในแต่ละกลุ่ม ทั้งในเรื่องระยะเวลา พื้นที่ การทำกิจกรรม การแต่งกาย และทัศนคติความเชื่อ รวมทั้งถูกแบ่งแยกเรื่องสัญชาติไทยตามกฎหมายโดยที่ถูกแยกออกเป็น ๓ กลุ่ม ในการขอสัญชาติไทย เป็นกลุ่มลาว กลุ่มไทลื้อ กลุ่มไทใหญ่ โดยให้มีสถานะแตกต่างกันส่งผลทำให้การได้สัญชาติไทยแตกต่างกันทั้ง ๆ ที่เป็นกลุ่มที่มาพร้อม ๆ กัน

โดยการวิจัยนี้มุ่งหวังที่จะศึกษา ในกรณีการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมโดยกลุ่มชาติพันธุ์ที่จะแสดงตัวตนในสังคมในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการแปรเปลี่ยนของความเป็นชายขอบในลักษณะต่าง ๆ ที่ชุมชนเผชิญอยู่

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ทั้งภายในชุมชนและกลุ่มรอบๆ พื้นที่รวมถึงความสัมพันธ์กับรัฐ
๒. เพื่อศึกษาปัจจัย และศักยภาพการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของ กลุ่มต่างๆ
๓. เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบและการดำเนินที่เกี่ยวข้อกับงานพัฒนาที่เหมาะสมกับสังคมหลากหลายวัฒนธรรม

คำถามหลักในการวิจัย

๑. รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในชุมชนและรัฐเป็นอย่างไร
๒. กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในชุมชนเป็นอย่างไร
๓. ศักยภาพของความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน สามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาได้อย่างไรบ้าง

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมนี้ เป็นการวิจัยที่ต้องเข้าใจถึงการกระทำของผู้คนในวัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นจับต้องได้และที่เป็นอุดมคติ และต้องเน้นลักษณะเฉพาะที่มีนัยสำคัญในการชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของความสำคัญของข้อมูล โดยเน้นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นหลัก

ดังนั้นการวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดังนี้

๑. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ความเป็นมา และรวบรวมข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ รายงานการวิจัย งานเขียน วารสาร หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรมทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ รวมทั้งสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตโดยมีการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

-ข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพ ของหมู่บ้านประกอบด้วยตำแหน่งที่ตั้ง พื้นที่

-ข้อมูลพื้นฐานการปกครองประกอบด้วยการบริหารจัดการ โดยรัฐ การแบ่งเขตการปกครอง

-ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติประชากร จำนวนสาธารณูปโภค อาชีพและรายได้

-ข้อมูลประวัติความเป็นมาของชุมชนในการตั้งถิ่นฐาน

-การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมกับการช่วงชิงความหมายทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์และความเป็นชายของ วัฒนธรรมกับพื้นที่ทางวัฒนธรรม กระบวนการกระทำทางสังคม

ซึ่งการทบทวนแนวคิดนี้ ได้รวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในสภาวะการณ์ต่างๆเพื่อเหตุผลในการเข้าถึงทรัพยากรและสร้างตัวตนในสังคมมีที่รูปแบบจากนั้นก็เป็นเรื่อง กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ เรื่องพรมแดนทางวัฒนธรรม เรื่องการกระทำทางสังคม ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะช่วยเป็นกรอบในการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมจากข้อมูลที่เก็บได้จากภาคสนาม

๒. การศึกษาภาคสนาม (Field Research) ประกอบด้วย

- การสำรวจข้อมูลแหล่งวัฒนธรรม โดยใช้แบบสอบถาม-แบบสัมภาษณ์ (Questionnaire) ประกอบด้วย คำถามแบบปลายปิด (closed-end questions) และคำถามแบบปลายเปิด (opened-end questions)

ในการเข้าสำรวจและเก็บข้อมูลนั้น ได้ใช้การเข้าไปเก็บข้อมูลในงานประเพณีประจำปีของชุมชนทั้งที่เป็นงานประเพณีที่ร่วมกันของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ และทั้งที่เป็นเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเช่นการบวช การแต่งงาน ตลอดจนความเชื่อเช่นการทำนายเกี่ยวกับชีวิตในเวลาวิกฤตของคนในชุมชน ซึ่งได้เลือกประเพณีพิธีกรรม ดังนี้

ที่	ชื่อ ประเพณี พิธีกรรม	ระยะเวลาที่จัดเก็บข้อมูล
๑	ปอยส่างลอง	๕-๑๑ เมษายน ๒๕๔๕
๒	พิธีขึ้นบ้านใหม่เผ่าลัวะ	๑๐ เมษายน ๒๕๔๕
๓	สืบชะตาหมู่บ้าน	๑๑ เมษายน ๒๕๔๕
๔	พิธีแต่งงานเผ่าลัวะ	๑๖-๑๗ เมษายน ๒๕๔๕
๕	ขึ้นปีใหม่(สงกรานต์)	๑๕ เมษายน ๒๕๔๕
๖	สืบชะตาเมือง (บวงสรวงเจ้าเมือง)	๒๕-๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๕
๗	เข้าพรรษา (เข้าหว่า)	๑๐-๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕
๘	ออกพรรษา (ออกหว่า)	๖-๗ ตุลาคม ๒๕๔๕
๙	งานผีตาโขน (อายุเยาะ)	๕ ธันวาคม ๒๕๔๕

- การสัมภาษณ์ การสอบถามและแลกเปลี่ยนความรู้ข้อคิดเห็นจากผู้รู้คนสำคัญ ผู้มีประสบการณ์และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งวัฒนธรรมโดยตรง และการสัมภาษณ์แบบเป็นกลุ่ม โดยที่เน้นการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้รู้ในชุมชน ได้แก่ กลุ่มที่เรียกกันแบบทางการว่า อาจารย์วัดซึ่งในกลุ่มนี้มีอยู่หลายคน เนื่องจากการแต่งตั้งตามกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นกลุ่มผู้รู้จะมีอยู่ ๓ คน เป็นไทใหญ่ ไทลื้อ ลัวะ และยังมีคนอื่น ๆ อีกที่มีอาวุโส นอกจากนี้ยังมีรักษาการเจ้าอาวาสวัดห้วยน้ำขุ่นที่มีจิตเมตตาในการแปลภาษาต่าง ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่เข้าใจและอธิบายเพิ่มเติมในสิ่งที่ยังขาดตกบกพร่อง

ในส่วนของการสัมภาษณ์กลุ่มนั้น จะเน้นที่ครอบครัวที่มีบทบาทในงานพิธีไม่ว่าจะเป็นผู้จัดหรือเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในพิธีหลัก เช่น บ้านผู้ที่บวงสรวงปอยส่างลอง หรือครอบครัวของผู้ที่จะขึ้นบ้านใหม่

- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เช่น เข้าไปเรียนรู้ร่วมกิจกรรมของชุมชนพร้อม ๆ กับการสัมภาษณ์ เนื่องจากพิธีกรรมบางอย่างต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องนั้น จึงต้องใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลพิธีกรรมจากนั้นจึงค่อยมาสอบถามผู้รู้อีกครั้ง

- การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม(Non participant Observation)ใช้ในการสังเกต เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งวัฒนธรรม โดยดูจากสภาพแวดล้อม ความสนใจ ความกระตือรือร้น วิธีการดำเนินงาน การจัดการด้านต่าง ๆ ฯลฯ

๓. เมื่อทำการสำรวจเก็บข้อมูลชุมชนต่าง ๆ แล้ว นำข้อมูลส่วนต่าง ๆ มาจัดแยกประเภทและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร

ซึ่งจะใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบต่างๆ เพื่อศึกษาการปรับตัวของชุมชน ที่สามารถธำรงอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้ ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง พิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล อธิบายถึง ความสัมพันธ์และสาเหตุของปรากฏการณ์โดยยึดกรอบการวิจัยเป็นหลัก

๔. นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการวิจัยต่อชุมชนในพื้นที่ และผู้นำชุมชนเพื่อตรวจสอบข้อมูลและดำเนินการประเมินศักยภาพแหล่งวัฒนธรรม

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาชุมชนตัวอย่าง เรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรม คือ ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ต.แม่ฟ้าหลวง อ.แม่ฟ้าหลวง ซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ ไทใหญ่ ไทลื้อ ลัวะ ไทเงิน อาข่า มูเซอ ฯลฯ

ขอบเขตของเนื้อหา

มุ่งศึกษาการเกิดขึ้นของกลุ่มศักยภาพการจัดการพื้นที่ทางวัฒนธรรม และการเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในประเด็น ดังนี้

- ๑) ลักษณะของสันติวัฒนธรรมในกรณีของชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น
- ๒) พื้นที่และพรมแดนทางวัฒนธรรม
- ๓) คนชายขอบของเมืองกับการแสดงอัตลักษณ์และแสวงหาพื้นที่ทางวัฒนธรรม

แหล่งข้อมูล

- ๑) ค้นคว้าจากเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุดและแหล่งสืบค้นต่าง ๆ รวมไปถึงการสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต
- ๒) ชุมชนในท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้ประกอบอาชีพที่สืบทอดวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านดนตรีไทย ด้านการทำอาหาร ด้านหัตถกรรม เป็นต้น
- ๓) หน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

อุปกรณ์การวิจัย

- ๑) แบบบันทึกข้อมูล แบบปลายปิด และปลายเปิด
- ๒) วัสดุภาคสนาม ได้แก่ แผนที่ ภาพชุมชนในอดีตและปัจจุบัน กล้องถ่ายภาพแบบดิจิทัล กล้องวิดีโอ เครื่องอัดเสียง ม้วนเทป ม้วนวิดีโอ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑) เข้าใจถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งภายในชุมชนและกลุ่มรอบ ๆ พื้นที่ รวมถึงความสัมพันธ์กับรัฐชาติ

บทที่ ๒

การทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะนำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งจะนำเสนอแนวคิดเรื่อง พื้นที่ทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องความเป็นคนชายขอบ แนวคิดเรื่องลักษณะพื้นฐานดั้งเดิม แนวคิดเรื่องพรหมแดนทางวัฒนธรรม และแนวคิดเรื่องการทำของผู้คนในสังคม ซึ่งจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้ยอมรับเอาวัฒนธรรมไทใหญ่มาเป็นวัฒนธรรมหลักในพื้นที่สาธารณะ

๒.๑ แนวคิดเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรม

(กาญจนา แก้วเทพ, การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : Critical Theory, ๒๕๔๑)

เรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมได้มีนักคิดที่ชื่อ A. Gramsci (๑๘๙๑-๑๙๓๗) เป็นนักเศรษฐศาสตร์การเมืองชาวอิตาลีใช้ชีวิตส่วนใหญ่ทำงานการเมืองในพรรคสังคมนิยมอิตาลี โดยมีการนำเสนอแนวคิดหลัก คือ การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่าง โครงสร้างกับมนุษย์ผู้กระทำที่สามารถมีอิทธิพลซึ่งกันและกันขึ้นมา เช่น การหาคำตอบจากคำถามที่ว่า สถาบันหลัก ๆ ทางสังคม และวัฒนธรรมสามารถครอบงำมนุษย์ได้อย่างไร แล้วมนุษย์ผู้อยู่ในโครงสร้างดังกล่าวได้ต่อสู้คัดแปลงหรือต่อต้าน เปลี่ยนแปลงโครงสร้างอย่างไร

ซึ่งผลสรุปเป็นแนวคิดพื้นฐานได้ ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. Coercion V.S. Consent

คือ การใช้เครื่องมือ หรือกลไกทางด้านอุดมการณ์ในการให้ผู้คนยินยอมพร้อมใจในอำนาจ โดยให้กลไกนี้ทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนในสังคมยอมรับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ (เช่น คำอธิบายว่า คนรวย เพราะทำบุญมาแต่ชาติปางก่อน หรือ ยากจนเพราะมีลูกมาก) นอกจากนี้ยังได้ครอบคลุมถึงพื้นฐานโครงสร้างทางด้านจิตวิทยาสังคมอีกด้วย (เช่น คนชั้นกลางไม่ชอบความรุนแรง หรือคนชั้นล่างเกรงกลัวเจ้าใหญ่ นายโต) โดยกลไกของการเผยแพร่อุดมการณ์ที่สำคัญที่สุดคือ สื่อมวลชน

๒. War of Movement V.S. War of Position

Gramsci เสนอว่า ก่อนที่จะมีการทำสงครามเพื่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง (War of Movement) จำต้องทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชน และพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคม (War of Position) กล่าวคือ กระบวนการที่คนกลุ่มหนึ่งพยายามที่จะนำความคิดและอุดมการณ์ของตนเองให้กลายเป็นความคิดและวัฒนธรรมหลักของสังคม ที่เรียกว่า การครอบครองความเป็นเจ้าทางอุดมการณ์ (Hegemony)

๓. กระบวนการครอบครองความเป็นเจ้าของ (Hegemony)

ในประเด็นทางวัฒนธรรม หมายถึง การสถาปนาระบบคิด ระบบวัฒนธรรมหนึ่งให้กลายเป็นกระบวนคิดหลักของสังคม โดยมีบทบาทต่าง ๆ ดังนี้

๓.๑ มีบทบาทในการสร้างกลุ่มประวัติศาสตร์ (Historical Block) โดยการนำกลุ่มอื่นให้คล้อยตาม

๓.๒ มีบทบาทในการเป็นเครื่องมือเพื่อทำสงครามแย่งชิงพื้นที่ทางความคิด และพื้นที่ทางความคิดและพื้นที่ทางวัฒนธรรม

๓.๓ มีบทบาททำให้กลุ่มอื่นยอมรับอย่างเห็นคล้อยตามแบบสมัครใจ

สำหรับการปฏิบัติการเพื่อครอบครองความเป็นเจ้าของ(Hegemonize)

ประกอบด้วยบริบทดังนี้

- ปฏิบัติการทางวรรณกรรม (Discursive Practice) เป็นการให้คำอธิบาย การอบรมสั่งสอน การเผยแพร่แนวความคิด ผ่านสื่อการโฆษณาชวนเชื่อ

- ปฏิบัติการกิจกรรม (Action & Activities) เช่น การทำบุญการกุศล กิจกรรมสังคมสงเคราะห์

ซึ่งปฏิบัติการทั้งสองประเภทจะมีคนกลุ่มพิเศษที่ Gramsci เรียกว่า “ปัญญาชน” (Intellectual) ซึ่งจะมียุทธศาสตร์มากเป็นพิเศษ

๔. ปัญญาชน (Intellectual)

Gramsci แบ่งปัญญาชนออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๔.๑ ปัญญาชนแบบดั้งเดิม (Tradition Intellectual) ได้แก่ นักคิด หรือนักถ่ายทอดอุดมการณ์หลักในแบบบนลงล่าง (Top-down Approach) ในลักษณะการสั่งสอน

๔.๒ ปัญญาชนแบบก้าวหน้า (Progressive Intellectual) ได้แก่ นักคิดที่ไม่เพียงเผยแพร่อุดมการณ์หลัก แต่ยังเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ที่ล้ำหน้ากว่าอุดมการณ์หลัก รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์และมีความต้องการที่จะปฏิรูประบบคิดเดิม

๔.๓ Organic Intellectual กลุ่มนี้จะเป็นนักคิดที่เป็นตัวแทนของชนชั้นหรือผลประโยชน์กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ การสร้างสรรค์แนวคิด และการเผยแพร่แนวคิดของกลุ่มนี้จะผูกติดกับผลประโยชน์ของกลุ่มหรือชนชั้นอย่างแนบแน่น จะพบบทบาทของกลุ่มนี้ในพื้นที่ของสื่อมวลชนอย่างสม่ำเสมอ

จากแนวคิด Gramsci ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะนำเสนอในประเด็นของการสร้างอุดมการณ์ หรือการสร้างจิตสำนึกร่วมกันในกลุ่มวัฒนธรรมแต่ละกลุ่ม และระหว่างความแตกต่างทางวัฒนธรรมในกลุ่มชุมชนเดียวกัน รวมถึงการรื้อและสร้างอุดมการณ์ใหม่ ในการให้ความหมายใหม่ของชุมชนที่แปรเปลี่ยนไปตามสังคมวัฒนธรรม โดยมีตัวหลักสำคัญที่เคลื่อนไหว คือ ปัญญาชน ๓ กลุ่ม ใน

ชุมชนที่จะให้ความหมายและชี้นำอุดมการณ์นั้นได้ บนความเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการแข่งขัน พื้นที่ของอัตลักษณ์ และความหมายทางวัฒนธรรมของตนเอง

๒.๒ การทบทวนวรรณกรรมเรื่องความเป็นชายขอบ

เรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรม มักจะเกี่ยวข้องกันกับความเป็นชายขอบของคนในชุมชน ซึ่ง อานันท์ กาญจนพันธุ์ (ทฤษฎีและวิธีจิตวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม, ๒๕๔๘) ได้สรุปว่า ความหมายของสังคมชายขอบและกระบวนการทำให้กลายเป็นชายขอบเป็นเรื่องสำคัญจำต้องนิยาม คำว่า “คนชายขอบ” ให้ดี เนื่องจากชายขอบในแง่ภูมิศาสตร์นั้น เหมือนกันอยู่รอบ ๆ ของพื้นที่ใด พื้นที่หนึ่งแต่ในความจริงกระบวนการอำนาจที่ทำให้คนถูกผลักไปอยู่ชายขอบ รวมทั้งกระบวนการพยายามที่จะทำให้คนเป็นอะไรบางอย่าง เช่น การกลายเป็นสินค้า นั้น อาจอยู่ตรงกลาง ขณะเดียวกันก็มีความพยายามต่อต้านความเป็นชายขอบด้วย

กระบวนการเป็นชายขอบสามารถเกิดในสองทิศทางที่ตรงกันข้าม คือ

ทิศทางแรก ความเป็นชายขอบเกิดขึ้นจากการถูกกีดกัน ถูกลดอำนาจ หรือถูกเบียดบัง ถูกทำให้ แปรกแยกจากสังคม หรือถูกผลักออกไปในลักษณะที่เรียกว่า คนที่สังคมไม่ยอมรับ แต่พวกเขา ก็พยายามแยกตัวตนจากสังคมหลัก เพื่อให้เป็นตัวตนของเขาอีกด้วย

ทิศทางที่สอง ความเป็นชายขอบ เกิดขึ้นจากการคัดเลือกร่วมกระบวนการจนกลายเป็นชายขอบใน ทิศทางที่ตรงข้ามกับทิศทางแรก ถูกดึงให้แปรกแยก การเกิดเป็นคนชายขอบในทิศทางนี้ นั่นคือ ยัง เข้าไปมีส่วนร่วมยิ่งกลายเป็นชายขอบ

การสร้างความหมายของพื้นที่ชายขอบ

ความเกี่ยวข้องกันในเรื่องคนกับพื้นที่ซึ่งมีหลายระดับ หลากลักษณะจึงมีความหมาย เกี่ยวกับพื้นที่ไว้มากมายในการให้ความหมายความเป็นการให้ความหมายแบบเคลื่อนไหว เพราะ คนจะอยู่ได้ต้องมีพื้นที่ คนกับพื้นที่เป็นเรื่องซ้อนกันอยู่ คือ ความเป็นมนุษย์ต้องมีพื้นที่ที่คน สามารถแสดงความเป็นตัวตนออกมาแต่การที่จะแสดงตัวตนได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับความหมายที่ให้ เพราะฉะนั้นความหมายที่ให้ ถ้าเป็นความหมายที่ตายตัวจะเริ่มเบียดขับคนให้กลายเป็นคนชายขอบ เรื่อย ๆ กระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความหมายเป็นปัญหาในเรื่องการสร้างและนิยามความหมาย การต่อสู้ช่วงชิงความหมายอันเกี่ยวกับพื้นที่ซึ่งทั้งหมดจะอยู่ใต้บริบทของสังคมวัฒนธรรม

กล่าวคือ พื้นที่จะบอกว่าคุณเป็นใคร ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการสร้างความหมาย ซึ่งโดยรวม กระบวนการสร้างความเป็นชายขอบเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนกับความหมายในความ พยายามบอกคนอื่นทั่วไปว่าตนเองเป็นใคร ซึ่งคนเราต้องรู้ว่าตนเองเป็นใคร ไม่เช่นนั้นเราก็ไม่สามารถยืนอยู่ได้ แสดงบทบาทได้ และไม่รู้จะสัมพันธ์กับคนอื่นอย่างไร แต่ตัวตนก็ไม่ได้เป็น อะไรที่ตายตัว หากมีหลายมิติ ซึ่งในที่นี้ไม่ใช่เพียงหนึ่งคน แต่หมายถึงความเป็นคน

๒.๓ แนวคิดเรื่องลักษณะพื้นฐานดั้งเดิม

คริสฟอร์ด เกียรติช ดีพิมพ์ในหนังสือ The Interpretation of Cultural (๑๙๗๓) ได้ให้ความสนใจสภาวะการณ์เงื่อนไขของเสถียรภาพทางสังคมและการเมืองของรัฐที่เกิดขึ้นใหม่หลังยุคอาณานิคม ในทศวรรษที่ ๑๙๖๐ ว่าในรัฐที่เกิดขึ้นใหม่จำนวนมากมีความผูกพันกับพื้นฐานดั้งเดิมที่มีต่อคนอื่น ซึ่งมีเชื้อชาติเดียวกันเป็นพี่น้องพูดภาษาเดียวกัน มีความรู้สึกในอดีตและอนาคตร่วมกัน ฯลฯ ถือว่าเป็นพื้นฐานของความรู้สึกเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของกลุ่มคนประชาคมดังกล่าว จะถือว่ามีตัวตนที่พวกเขา มีความใกล้ชิดและเป็นส่วนหนึ่ง(สุเทพ สุนทรเกสัช, ๒๕๔๘)

แต่สุเทพ สุนทรเกสัช ได้มีความเห็นว่าการวิเคราะห์ทางชาติพันธุ์สัมพันธ์ มีสองประการใหญ่ ๆ คือ ประการแรก ปัญหาเรื่องลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ประการที่สอง ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์มีความสำคัญหรือไม่และเมื่อใดจึงสำคัญ โดยทั้งสองปัญหานี้ ได้ถูกนำมารวมกันทำให้ความคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์สัมพันธ์ มีลักษณะเป็นเครื่องมือที่ได้รับการพิจารณาว่าไม่มี ไม่มีลักษณะพื้นฐานดั้งเดิม เพราะมีความเกี่ยวพันกับความคิดเห็นล่วงหน้า หรือ ประมวลการ ซึ่งต่างกับความสัมพันธ์อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องอารมณ์ความรู้สึก ตัวแบบชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาจนิยามได้ดังนี้

๑. ลักษณะด้านสภาพแวดล้อม (Circumstantial) ถือว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มีความสำคัญในบางบริบท และไม่มีในบริบทอื่น ๆ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่อยู่ตลอดเวลา แต่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ จะเป็นตัวกำหนดความสำคัญของอัตลักษณ์

๒. ลักษณะด้านสถานการณ์ (Situational) ถือว่า อัตลักษณ์ที่แท้จริง ๆ หรือทำให้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางสังคมของปัจเจกชน ถ้าสถานการณ์เปลี่ยนไป อัตลักษณ์ที่สำคัญเกี่ยวข้องก็จะเปลี่ยนตาม

๓. ลักษณะที่เป็นเครื่องมือ (Instrumental) การใช้อัตลักษณ์อาจถือว่าการรับใช้ จุดมุ่งหมายทางวัตถุหรือการเมือง ดังนั้น (การใช้อัตลักษณ์) จึงมีการคิดล่วงหน้าหรือประมวลการ ถึงจุดมุ่งหมายดังกล่าว (สุเทพ, ---)

๒.๔ แนวคิดเรื่องพรมแดนทางวัฒนธรรม

การศึกษาเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้น คงต้องเข้าใจถึงขอบเขตและอาณาเขตก่อนเพื่อที่จะได้รับรู้ว่าพื้นที่ทางวัฒนธรรมกว้างใหญ่ไพศาลเท่าใด และต้องเดินทางไปให้เห็นเส้นพรมแดนนั้นๆ ที่กั้นระหว่างวัฒนธรรมที่จุดนั้นเองเราจะได้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมว่ามีต่อกันอย่างไร มีการแสดงอำนาจและการทับซ้อนกันอย่างไร

โดยสุเทพ สุนทรเกสัช ได้สรุปความคิดจาก ข้อเขียนของเฟรดริก บาร์ท ว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ได้โดยการรักษาสິงที่เรียกว่า “พรมแดนทางชาติพันธุ์” ซึ่งเป็นเส้นที่แบ่งกลุ่มหนึ่งออกจากอีกกลุ่มหนึ่ง เส้นแบ่งดังกล่าวไม่ได้อาศัยความแตกต่างโดยทั่วไปทาง

วัฒนธรรม เป็นเรื่องแบ่ง แต่อาศัยพฤติกรรมทางสังคม ที่มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับสมาชิก และการสร้างความแตกต่างของกลุ่ม ตัวของวัฒนธรรมที่ใช้สร้างความแตกต่างย่อมแตกต่างกันไป แต่ละกลุ่ม และอาจเป็นเพียงองค์ประกอบส่วนย่อยของวัฒนธรรมในส่วนรวม ซึ่งสามารถอธิบายได้ในกลุ่มที่มีหน่วยการผลิตซ้ำหรือสืบทอดวัฒนธรรมด้วยตนเอง แต่ขาดผู้นำองค์กรรวมศูนย์ตรงกลาง มักพบในสังคมหลังยุคอาณานิคม(สุเทพ,---ป)

๒.๕ แนวคิดเรื่องการทำหน้าที่ของผู้คนในสังคม

เนื่องจาก ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่นนี้ มีผู้คนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่ดังนั้น การกระทำของแต่ละวัฒนธรรมที่แสดงออกมาถึงอัตลักษณ์นั้น มีอยู่ในทุก ๆ พื้นที่ทางวัฒนธรรมทั้งในส่วนของความคิดความรู้สึก ลักษณะทางกายภาพ การตกแต่งร่างกายและเสื้อผ้า จากนั้นก็ขยายจากตัวตนออกไปเป็นอุดมคติของชาติพันธุ์ พื้นที่ส่วนตัว พื้นที่ครอบครัว พื้นที่ทางประเพณีชาติพันธุ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นสาธารณะ ซึ่งทั้งหมดนี้ถูกสร้างขึ้นโดยอุดมการณ์และจินตนาการของวัฒนธรรม จึงเห็นว่าแนวคิดของ ปีแอร์ บูดิเยอร์ ที่มีแนวคิดว่า

มนุษย์ คือ ผู้กระทำการที่มีความคิด มีเหตุผล และมีอิสระในการตัดสินใจกระทำการในระดับของประสบการณ์ที่แสดงออกในชีวิตประจำวัน มีการปฏิบัติการในสองระดับ ระดับโครงสร้างและระดับมนุษย์ผู้กระทำการ เขาได้รับอิทธิพลจาก เคอร์คไฮม์ที่เชื่อว่าระบบโครงสร้างสังคมมีพลังอำนาจในการกำหนดพฤติกรรมมนุษย์และเขายังผสมกับแนวคิดของมาร์กซิสม์ที่เชื่อว่าอุดมการณ์ค่านิยมที่เป็นกระแสหลักก็ถูกกำกับด้วย ความคิดนำและกลไกอำนาจผู้ปกครอง ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญว่าระบบมาจากไหนถูกสร้างและผลิตซ้ำอย่างไรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และจะพัฒนาไปอย่างไรทั้งนี้จะต้องพิจารณาความคิดและประสบการณ์ของมนุษย์หรือผู้กระทำการที่อยู่ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้นด้วย

บูดิเยอร์ ยังได้รับความคิดมาร์กซิสม์ในเรื่องการผลิตซ้ำทั้งในเชิงวัตถุและเชิงสัญลักษณ์ เพื่อการปฏิบัติการครอบงำเชิงอุดมการณ์เขาเสนอมุมมองเรื่อง “ฮาบิทัส”(habitus) เพื่อเป็นกรอบในการอธิบายการกระทำของผู้คนในสังคมเขาเห็นว่ามนุษย์ผู้กระทำการทุกคนมียุทธศาสตร์ของตนเอง ในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถคาดเดาผลลัพธ์ได้ ยุทธศาสตร์ของแต่ละคนก็ปะทะหรือประสานกันเองในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างไรก็ตาม เขาเห็นว่าการกระทำของผู้คนไม่ได้เป็นสิ่งที่กำหนดตายตัวจากระบบสังคมแต่ก็ไม่ได้เป็นอิสระโดยสิ้นเชิง ตามเจตจำนงของมนุษย์ผู้กระทำการหากแต่มีกฎเกณฑ์บางอย่างของสังคมกำกับอยู่ด้วย ซึ่งบูดิเยอร์เรียกกรอบกำหนดการกระทำทางสังคมทั้งสองระดับนี้ว่า ฮาบิทัส

ฮาบิทัส หมายถึง กรอบแนวทางที่เป็นตัวกำหนด ข้อเสนอทางเลือกที่เป็นไปได้หรือชี้แนะการตัดสินใจให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่น่าจะเหมาะสมมีเหตุผลให้ผู้คนตัดสินใจเลือกกระทำภายใต้สภาวะการณ์หนึ่ง ๆ ฮาบิทัส จึงมีทั้งส่วนที่เน้นความเป็นเอกภาพและระเบียบปฏิบัติที่

โครงสร้างสังคมกำหนดมาในแต่ละสถานการณ์อีกด้านหนึ่ง ก็เป็นข้อกำหนดตายตัวของโครงสร้างสังคมเนื่องจากเปิดโอกาสให้เลือกมากกว่าทางเดียว ฮาบิทัส จึงเปรียบเสมือนโครงสร้างที่อยู่ภายนอกและอยู่ภายในตัวปัจเจกผ่านกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคมและครอบครัว กลุ่มสังคม และชนชั้น ฮาบิทัส เป็นสิ่งที่อยู่ในระดับจิตสำนึกและภาษาของเราเป็นส่วนที่มีความลึกลับไหล เนื่องจากไม่ถูกควบคุมอย่างสิ้นเชิงโดยโครงสร้างสังคมหรือเจตจำนงอิสระของปัจเจกผู้กระทำการ

ดังนั้น การปฏิบัติจึงเป็นการแสดงออกในสิ่งที่สังคมกำหนดตามเกณฑ์ระเบียบแบบแผนความรู้ต่าง ๆ และส่งผ่านไปยังการปฏิบัติกรของยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ฮาบิทัส จึงเป็นผลผลิตของการปฏิบัติที่มีแนวโน้มในการผลิตซ้ำ ของกฎเกณฑ์ที่มีแบบแผนที่สังคมกำหนดมาภายใต้เงื่อนไขภาวะวิสัยของระเบียบสังคมโดยทั่วไป ขณะเดียวกันก็ถูกดัดแปลงปรับเปลี่ยนโครงสร้างโดยการเลือก และการตัดสินใจของมนุษย์ผู้กระทำการในสังคม มนุษย์จึงเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ผลิตซ้ำความหมายและการกระทำทางสังคม และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ถูกสร้างหรือผู้ถูกกระทำโดยกลไกเชิงอำนาจจากระบบสังคมที่ปรากฏในสถาบันหลักต่าง ๆ ในสังคมเช่นกัน(รัตนา,๒๕๔๘,๔๐-๔๑)

ดังนั้น ในบทที่ ๒ นี้เป็นการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ของหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่น พบว่าเป็นหมู่บ้านตั้งขึ้นใหม่และเป็นหมู่บ้านที่มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างกัน โดยเข้ามาตั้งถิ่นฐานด้วยสาเหตุที่หลากหลาย การอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยอาศัยพื้นที่ทางสังคมกายภาพเดียวกัน จึงเป็นข้อคำถามในการวิจัยว่าคนที่แตกต่างกันในเชิงวัฒนธรรมนั้น จะมีการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของสังคมอย่างไร มีระดับอย่างไรและปัจเจกชนมีวิธีการเข้าไปสู่พื้นที่ทางสังคมสาธารณะได้อย่างไร เพื่อเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ของรัฐ (หรือข้ามรัฐ) ที่ผ่านมาทางชุมชน และปัจเจกชน จะสามารถแสดงพื้นที่ทางวัฒนธรรมในส่วนของตนเองได้อย่างไร จำนวนและรูปแบบ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์นั้น จะแสดงออกอย่างไรในพื้นที่สาธารณะของชุมชน และภายนอกชุมชน

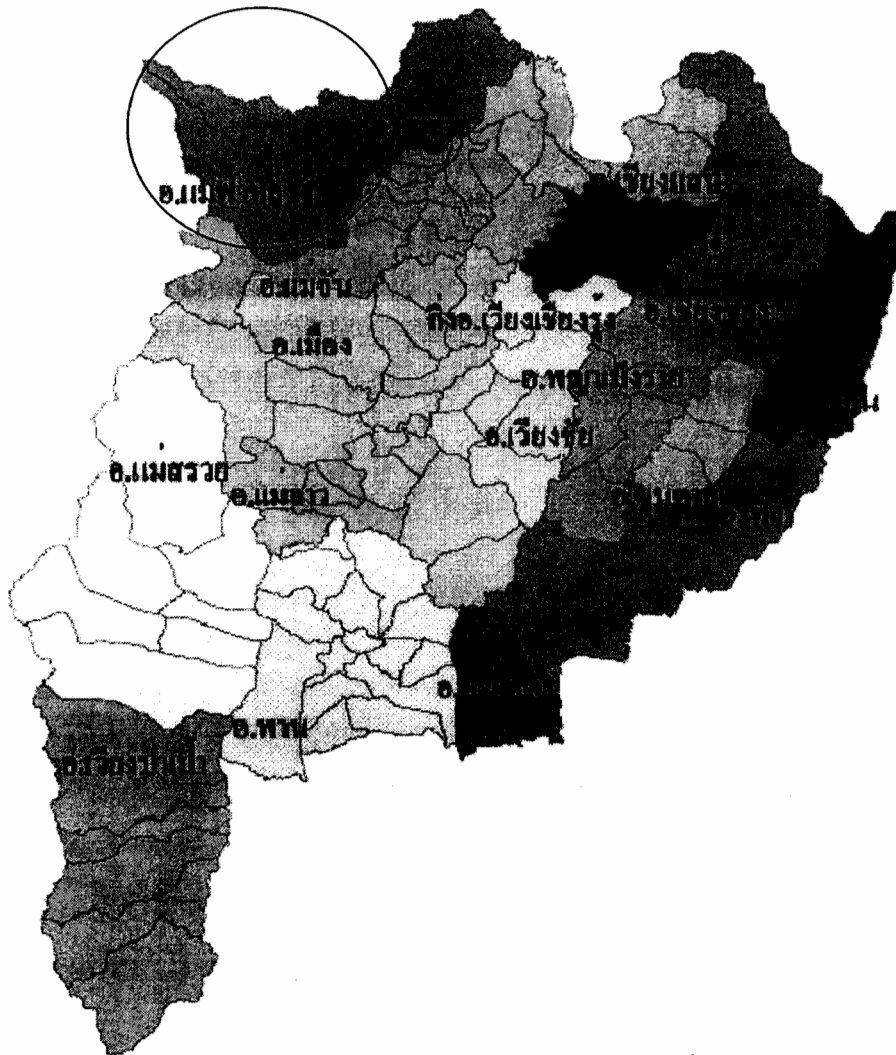
ส่วนการทบทวนแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นได้รวบรวมแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเหตุผลในการเข้าถึงทรัพยากรและสร้างตัวตนในสังคมมีรูปแบบจากนั้นก็เป็นเรื่อง กระบวนการกลายเป็นคนชายขอบ เรื่องพรหมแดนทางวัฒนธรรมเรื่องกรกระทำทางสังคม ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะช่วยเป็นกรอบในการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมจากข้อมูลที่เก็บได้จากภาคสนาม ซึ่งจะได้อธิบายในบทต่อไป

บทที่ ๓

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของบ้านห้วยน้ำขุ่น

บทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลพื้นฐาน สภาพทางสังคม เศรษฐกิจของบ้านห้วยน้ำขุ่น เพื่อแสดงถึงภาพรวมของวิถีชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน กลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนการนำเสนอเรื่องประเพณีวัฒนธรรมประจำปีของหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

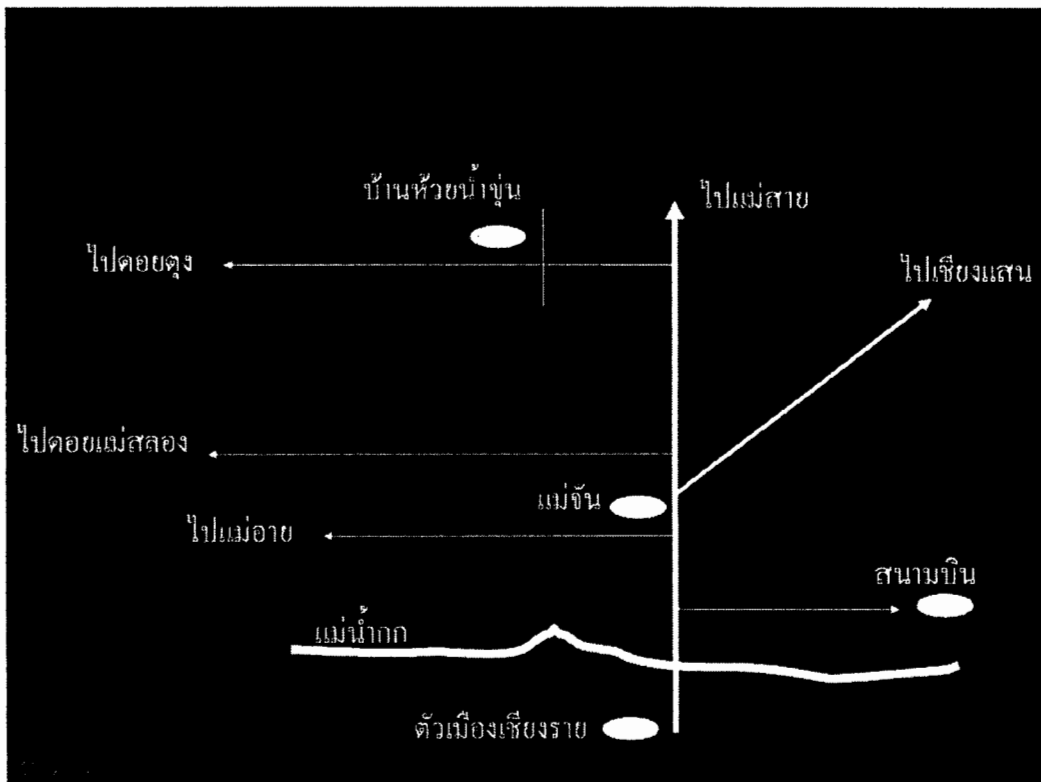
๓.๑ สภาพทั่วไปของหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่น

ภาพที่ ๓.๑ แผนที่จังหวัดเชียงราย

บ้านห้วยน้ำขุ่น เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัด เชียงราย ซึ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวง ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวง เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๓๕ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๓๕ โดยแยกการ ปกครองออกจากอำเภอแม่จัน และได้รับพระราชทานชื่อ “กิ่งอำเภอแม่ฟ้าหลวง” จากสมเด็จพระเจ้า (สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี) และได้รับการยกฐานะเป็น อำเภอแม่ฟ้าหลวง เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๙

บ้านห้วยน้ำขุ่น ประกอบด้วย ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๑๗ และหมู่ที่ ๑๘ มีประชากรรวมทั้งสิ้น ๓,๔๗๗ คน (ข้อมูล ณ มกราคม ๒๕๔๙) ปัจจุบันหมู่ที่ ๑ มี ผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นายมนัส ศรีใส มีประชากรทั้งสิ้น ๑,๔๐๐ คน หมู่ที่ ๑๗ ผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นาง จินคณา นาควิเชตร มีประชากรทั้งสิ้น ๙๙๙ คน และหมู่ที่ ๑๘ ผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายประพันธ์ เฉลา กว้างไกล มีประชากรทั้งสิ้น ๑,๐๗๘ คน บ้านห้วยน้ำขุ่นทั้ง ๓ หมู่บ้าน มีประชากรเผ่าลัวะ ประมาณ ๘๐๐ คน ไทลื้อ ประมาณ ๔๔๐ คน ชาวไทใหญ่ ประมาณ ๑,๔๒๔ คน นอกจากนี้ ยังมีชาวเขาเผ่า อาข่า ลาหู่ ลีซอ ประมาณ ๑๐๐ คน และเป็นคนไทย ประมาณ ๑๐๘ คน

ภาพที่ ๓.๒ แผนที่แสดงที่ตั้งบ้านห้วยน้ำขุ่น

ประวัติความเป็นมาของบ้านห้วยน้ำขุ่น ต.แม่ฟ้าหลวง อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

จากข้อมูลพื้นฐานของบ้านห้วยน้ำขุ่น ซึ่งจัดทำโดย ส่วนพัฒนาและสังคม สำนักประสานงานโครงการพัฒนาออยคอง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ แต่เดิมหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่น เป็นพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ มีไม้ไผ่และไม้ตองเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่เลี้ยงช้างของครูบุญเรือง ราษฎรบ้านห้วยไคร้ เป็นพื้นที่เลี้ยงวัว ควายของราษฎรบ้านสันกอง บ้านห้วยไคร้และหมู่บ้านใกล้เคียงอีกด้วย นั้นแสดงให้เห็นว่าพื้นที่เดิมของบ้านห้วยน้ำขุ่นเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นสถานที่ตั้งของกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่

หมู่บ้านห้วยน้ำขุ่นเริ่มก่อตั้งขึ้นมา เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๐ โดยการนำของเจ้างาดำ ซึ่งเป็นหัวหน้ากองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ โดยใช้ชื่อกองว่า กองกำลังหนุ่มศึกหาญ (SHAN NATIONAL ARMY THE SHAN STATES) ซึ่งเป็นกองกำลังที่แตกกระจัดกระจายจากการที่ถูกกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ ณ บริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำแม่ไร่ในปัจจุบัน ผู้เข้าร่วมกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ ส่วนมากเป็นชายฉกรรจ์ที่สมัครเข้าร่วมขบวนการกู้ชาติ

หลังจากนั้นได้เกิดความแตกแยกในกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ และเสนาธิการนายทหารคนหนึ่งของเจ้างาดำ ได้ทำการปฏิวัติและสังหารเจ้างาดำถึงแก่ชีวิตเมื่อ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๐๘ ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มผู้นำของขบวนการกู้ชาติไทใหญ่ เกิดการแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ กระจัดกระจาย แยกย้ายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ เช่น แม่สาย สันกอง ห้วยไคร้ เชียงแสน และมีบางกลุ่มที่นำพวกกลับประเทศพม่า เมื่อปี พ.ศ.๒๕๐๘ เป็นต้นมา

มีผู้เข้าร่วมขบวนการซึ่งรักความสงบ และไม่ยอมโยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่อื่น จึงได้รวมกลุ่มอยู่ที่ห้วยน้ำขุ่น โดยการนำของนายอ่องเมือง คำแป ซึ่งเป็นพี่เขยของเจ้างาดำ นายอ่องเมืองมีภรรยาชื่อ นางบัว คำแป ได้สร้างบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่บริเวณหน้าวัดบ้านห้วยน้ำขุ่น จนถึงอ่างเก็บน้ำ จำนวน ๕-๖ หลังคาเรือน โดยยึดอาชีพทำสวน ทำนา ทำไร่ ปลูกพืชผัก ผลไม้ หาเลี้ยงชีพ ต่อมาได้มีญาติพี่น้องอพยพเข้ามาอยู่รวมกันอีก ๒๗ หลังคาเรือน โดยมีพ่อเฒ่า คำเฮือง สุพรรณ เป็นผู้นำตามธรรมชาติ

ในปีเดียวกันนั้น ได้มีชาวเขาเผ่าลัวะ ได้มาขออาศัยอยู่ร่วมกันกับบ้านห้วยน้ำขุ่น โดยการนำของนายคำใส ศรีใส (ซึ่งเป็นบิดาของนายมนัส ศรีใส) โดยมีนายใสแก้ว ศรีใส บุตรบุญธรรมของนายคำใส ศรีใส ซึ่งได้รับการเปิดเผยในภายหลังว่าเป็นทหารไทใหญ่ และเป็นผู้รับรองให้ชาวเขาเผ่าลัวะเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งที่ต้องรับกลุ่มลัวะเข้ามาอยู่ด้วย เนื่องจากเกรงว่าบุคคลเหล่านี้ หากไม่รับรองเกรงว่าจะกลับไปร่วมกันกับฝ่ายตรงข้าม จึงเป็นผลทำให้ชาวเขาเผ่าลัวะได้อยู่อาศัยร่วมด้วยจนถึงปัจจุบัน

ชื่อเดิมของ บ้านห้วยน้ำขุ่น คือ “บ้านใหม่สูง” สาเหตุที่ทำให้เปลี่ยนชื่อมาเป็นห้วยน้ำขุ่น เพราะในฤดูฝน ถ้าฝนตกลงมา น้ำที่ไหลลงมาตามเส้นทางและไหลผ่านหมู่บ้าน มีลักษณะขุ่นแดงตลอดปี จึงเรียกชื่อหมู่บ้านไปตามลักษณะธรรมชาติแวดล้อมของหมู่บ้าน จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ห้วยน้ำขุ่น” จนถึงปัจจุบัน

ในปี พ.ศ.๒๕๐๖-๒๕๐๘ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ได้ตัดถนนสายขึ้นพระธาตุดอยตุงผ่านหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่น จึงทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น และต่อมาได้มีการประกาศตั้งหมู่บ้านขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อปี ๒๕๑๖ โดยมีนายจร จันคำ เป็นผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นทางการ

นายคำเฮือง สุพรรณ	เป็นผู้นำหมู่บ้าน(ไม่เป็นทางการ) ปี ๒๕๐๘-๒๕๑๕
นายจร จันคำ	ผู้ใหญ่บ้าน ปี ๒๕๑๖-๒๕๒๕
นายสมาน มالا	ผู้ใหญ่บ้าน ปี ๒๕๒๕-๒๕๓๔
นายมนัส ศรีใส	ผู้ใหญ่บ้าน ปี ๒๕๓๔-ปัจจุบัน

อาณาเขตที่ตั้ง

บ้านห้วยน้ำขุ่นตั้งอยู่ที่บริเวณพิกัด NC ๘๗๖๔๑๑ ห่างจากจังหวัดเชียงรายประมาณ ๔๐ กิโลเมตร จัดเป็นหมู่บ้านถาวรเมื่อปี ๒๕๑๖ หมู่ที่ ๒๖ ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยมีบ้านห้วยไร่สามัคคีเป็นหมู่บ้านบริวาร และได้แยกบ้านเป็นหมู่บ้านหลักในปี ๒๕๒๕ ปัจจุบันบ้านห้วยน้ำขุ่นเป็นหมู่ที่ ๑ ตำบลแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย มีระยะทางห่างจากถนนพหลโยธินเข้ามาหมู่บ้านประมาณ ๓ กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๑๐ นาที โดยรถยนต์ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล ๕๐๔ เมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านห้วยไร่สามัคคี และบ้านปางดอก .
ทิศใต้	ติดกับบ้านป่าเปา
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านสันกอง
ทิศตะวันตก	ติดกับบ้านป่าคา

แหล่งน้ำธรรมชาติ

มีแหล่งน้ำซึ่งเป็นต้นกำเนิดในพื้นที่บ้านห้วยน้ำขุ่นมี ๒ แห่ง

๑. ลำห้วยช้าง ต้นกำเนิดป่าธรรมชาติในเขตพื้นที่
๒. ลำห้วยแม่ไร่ ต้นกำเนิดที่ได้พระธาตุดอยตุง เป็นป่าธรรมชาติ

ประชากร

ข้อมูลประชากร ณ มกราคม ๒๕๔๘ ประกอบด้วย ๔๘๐ หลังคาเรือน ๗๕๖ ครอบครัว โดยแบ่งเป็นชาย ๑,๖๗๔ คน หญิง ๑,๘๐๓ คน รวมทั้งสิ้น ๓,๔๗๗ คน โดยมีราษฎรได้รับสัญชาติไทย ๒๕.๑๘% และที่ยังไม่ได้สัญชาติไทย ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มไทใหญ่ ซึ่งตามกฎหมายยังไม่เปิดโอกาสยื่นขอเป็นสัญชาติไทยได้ ประชากรส่วนใหญ่ เป็นชาวไทใหญ่ ๕๐.๑๗% เผ่าละวะ ๒๘.๐๑% เผ่าไทลื้อ ๑๔.๖๔% ส่วนที่เหลือเป็นเผ่าอื่นๆ เช่น อาข่า, ลาหู่, จีน และ ลีซู เป็นต้น

ด้านการศึกษา

โดยทั่วไปแล้วราษฎรสามารถจัดส่งบุตรหลานของตนเองไปเรียนกับโรงเรียนหมู่บ้าน และโรงเรียนใกล้เคียงได้ด้วยความสะดวก เนื่องจากระยะทางไม่ไกลจากหมู่บ้าน เส้นทางคมนาคมสะดวกสบายประกอบกับ หมู่บ้านมีที่ตั้งอยู่ใกล้โรงเรียนนอกเขต โครงการพัฒนาออยตุงฯ ผู้ปกครองจึงส่งบุตรหลานไปเรียนตามสถาบันศึกษาดังกล่าว

ศูนย์เด็กเล็ก มีจำนวน ๑ แห่ง จัดสร้างโดยงบประมาณของกรมพัฒนาชุมชน มีเด็กเล็กจำนวน ๕๕ คน เด็กชาย ๔๕ คน เด็กหญิง ๕๐ คน ผู้ดูแลเด็ก จำนวน ๘ คน

ด้านศาสนา ราษฎรส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ

ด้านวัฒนธรรมประเพณี

ราษฎรในหมู่บ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีประเพณีที่สืบทอดกันมาดังนี้

๑. ประเพณีผีตาโขน	. เดือน ธันวาคม
๒. พิธีเซ่นไหว้เจ้าเงาะดำ	เดือน เมษายน
๓. รำนกระโดน	ใช้เล่นในงานพิธีงานบุญเท่านั้น
๔. การอนุรักษ์การรำของแต่ละเผ่า	
๕. ประเพณีทำบุญสลากภัต	ทำในระหว่างเข้าพรรษา
๖. พิธีทำบุญทานข้าวใหม่	เดือน มกราคม
๗. พิธีปอยส่างลอง (บรรพชา)	ก่อนช่วงเดือนเข้าพรรษา

อาชีพและรายได้

ก่อนดำเนินการโครงการพัฒนาคอกขุด ราษฎรส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างนอกพื้นที่ ทำการเกษตรเป็นบางส่วนเนื่องจากพื้นที่ทำกินน้อย ที่เหลือว่างงาน ปัจจุบันทางโครงการฯมีการจัดระบบพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน และประกอบกับการจัดตั้งโรงงานต่าง ๆ หลายแห่งในเขตพื้นที่บริเวณพื้นที่ ๕๒ ไร่ ซึ่งอยู่ใกล้หมู่บ้าน ดังนั้นปัจจุบันราษฎรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีภายในครอบครัวมีการกระจายแรงงานออกทำงานตามหน่วยงานต่าง ๆ ในเขตพื้นที่โครงการพัฒนาคอกขุด ในรอบปี ๒๕๔๔ (ข้อมูลสำรวจระหว่างวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๔๔ ถึง ๓๑ มีนาคม ๒๕๔๕) มีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปี ๓๑๒๕๘ บาท และหมู่บ้านมีรายได้อาชีพต่าง ๆ ดังนี้

- รับจ้าง	ในพื้นที่	๒๑,๖๑๕,๓๖๘	บาท
	นอกพื้นที่	๕๗,๒๗๕,๒๓๐	บาท
- ค้าขาย	ในพื้นที่	๓,๓๓๐,๕๕๐	บาท
	นอกพื้นที่	๓,๑๘๘,๗๖๐	บาท
- เกษตรกรรม	ในพื้นที่	๑,๘๖๔,๑๓๘	บาท
	นอกพื้นที่	๑,๐๓๕,๖๘๕	บาท
- เลี้ยงสัตว์	ในพื้นที่	๘๐,๐๐๐	บาท
- หัตถกรรม	ในพื้นที่	๑๔,๔๐๐	บาท
- รับราชการ		๑๖๓,๒๐๐	บาท
- เก็บของป่า		๘๗,๓๐๐	บาท
- ส่งมาจากนอกพื้นที่		๓,๒๕๑,๕๖๐	บาท
- อื่นๆ		๑,๑๓๕,๐๐๐	บาท
รวมเป็นเงินทั้งสิ้น		๕๓,๐๘๕,๖๓๕	บาท

๓.๒ ประเพณี-พิธีกรรม วัฒนธรรม ของบ้านห้วยน้ำขุ่น

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในบ้านห้วยน้ำขุ่น พบว่า ประเพณีวัฒนธรรมพิธีกรรม ส่วนใหญ่จะยึดตามหลักชาวไทยใหญ่ โดยมีพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก การสื่อสาร ตัวอักษรไทใหญ่ แต่ถ้าเป็นทางศาสนาใช้อักษรธรรม (อักษรล้านนาแต่เขียนตามการออกเสียงแต่ละชาติพันธุ์) ด้านภาษาใช้ของชาติพันธุ์ตนเอง การแต่งกายมีลักษณะผสมผสาน แต่สำหรับผู้หญิงยังคงมวยผมตามชาติพันธุ์ของตนเองอยู่ บ้านห้วยน้ำขุ่น เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จากข้อมูลประชากรพบว่า มีชนเผ่าและชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่มากมาย อาทิ ไทใหญ่ ไทลื้อ ลัวะ อาข่า ลาหู่ ลีซอ เป็นต้น ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนอยู่ ตลอดจนมีวัฒนธรรมและอุดมการณ์ร่วมกันอย่างเหนียวแน่น

การศึกษาประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมของบ้านห้วยน้ำขุ่น จะมุ่งศึกษารูปแบบของการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะมีการแบ่งพื้นที่และเวทีการแสดงออกของอัตลักษณ์ในวัฒนธรรมย่อย ๆ ในแต่ละกลุ่ม ทั้งในเรื่องระยะเวลา พื้นที่ การทำกิจกรรม การแต่งกายและทัศนคติความเชื่อ

บ้านห้วยน้ำขุ่น ประกอบด้วย ชนเผ่าหลายเผ่า อาศัยอยู่ร่วมกัน อาทิ ไทใหญ่ ไทลื้อ ลัวะ มีประเพณีวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกัน ประเพณีที่จัดเป็นประจำทุกปี ได้แก่ ประเพณีออกหว่า แห่ตานตันเกียะ (ไทใหญ่) ซึ่งจะจัดช่วงวันออกพรรษา ประเพณีผีตาโชน (ลัวะ) ซึ่งส่วนใหญ่ ทั้ง ๓ หมู่บ้านจะประกอบพิธีทางศาสนาที่วัดห้วยน้ำขุ่น

ปฏิทินประเพณี พิธีกรรมที่สำคัญประจำปี ของบ้านห้วยน้ำขุ่น

ที่	ชื่อ ประเพณี พิธีกรรม	วัน	ราวเดือน
๑	ปอยส่างลอง	ก่อนขึ้น ๑๕ เดือน ๖	เมษายน
๒	สืบชะตาหมู่บ้าน	ก่อนสงกรานต์	เมษายน
๓	ขึ้นปีใหม่(สงกรานต์)	ขึ้น ๑๕ เดือน ๖	เมษายน
๔	เลี้ยงผีเจ้าเมือง (บวงสรวงเจ้าเมือง)	วันอังคารของ เดือน ๘	พฤษภาคม
๕	เข้าพรรษา (เข้าหว่า)	ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๘	กรกฎาคม
๖	สืบสองเป็ง ตานธรรม(เทศน์มหาชาติ)	ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑	กันยายน
๗	ออกพรรษา (ออกหว่า) แห่ตานตันเกียะหลวง	ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒	ตุลาคม
๘	ผีตาโชน	ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนี่	ธันวาคม

ผลการจัดเก็บข้อมูลประเพณี พิธีกรรมของบ้านห้วยน้ำขุ่น

ที่	ชื่อ ประเพณี พิธีกรรม	ระยะเวลาที่จัดเก็บข้อมูล
๑	ปอยสง่าล่อง	๙-๑๑ เมษายน ๒๕๔๙
๒	พิธีขึ้นบ้านใหม่เผ่าลัวะ	๑๐ เมษายน ๒๕๔๙
๓	สืบชะตาหมู่บ้าน	๑๑ เมษายน ๒๕๔๙
๔	พิธีแต่งงานเผ่าลัวะ	๑๖-๑๗ เมษายน ๒๕๔๙
๕	ขึ้นปีใหม่(สงกรานต์)	๑๕ เมษายน ๒๕๔๙
๖	เลี้ยงผีเจ้าเมือง (บวงสรวงเจ้าเมือง)	๒๙-๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๙
๗	เข้าพรรษา	๑๐-๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๙
๘	ประเพณีผีตาโขน(อายุเยาะ)	๕ ธันวาคม ๒๕๔๙

จากผลการจัดเก็บข้อมูลประเพณี พิธีกรรมประจำปี สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

๑. ประเพณีปอยส่างลอง

ปอยส่างลอง เป็น งานบวชลูกแก้ว เพื่อบรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนาของชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ประเทศไทย ชาวไทใหญ่ที่บ้านห้วยน้ำจุ่น ตำบลแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากไทใหญ่ในประเทศพม่า และย้ายถิ่นฐานอพยพเข้ามาในประเทศไทยโดยสืบทอดงานประเพณีนี้มาเป็นเวลาช้านาน และถือว่าประเพณี "ปอยส่างลอง" เป็นประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาของชาวไทใหญ่ โดยส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี ในสมัยก่อน ถือว่าการบวช ลูกแก้วนี้ เป็น การให้การศึกษาแก่นุตรหลานของคนชาวไทใหญ่ ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว โดยจัดระหว่างเดือนมีนาคมและเดือนเมษายนของทุกปี เมื่อถึงช่วงเวลาดังกล่าว ประชาชนจะทำพิธีบวชลูกแก้วให้ลูกหลานของตน หากครอบครัวใดยากจนก็จะประกาศบอกรุณขอความช่วยเหลือจากผู้มีฐานะดีช่วยจัดการบวชให้ การบวชเณรนี้ชาวไทใหญ่ มีความเชื่อว่า เด็กนั้นยังคงมีจิตใจบริสุทธิ์ หากได้ศึกษาเล่าเรียน พระธรรม ก็จะสามารถซึมซับได้ดีกว่าผู้ที่เคยผ่าน โลกมาแล้ว และถือว่าการบวชเณรนี้ได้กุศลแรง **โดยผู้ที่บวชเณร เรียกว่าเป็นภาษาไทใหญ่ว่า "ส่างลอง"** มีการประดับประดาเครื่องแต่งกายของส่างลอง ด้วยเครื่องประดับอันมีค่า เช่น สายสร้อย กำไล แหวน ใช้ผ้าโพกศีรษะแบบพม่า สวมถุงเท้าสีขาว นุ่งโสร่ง ทาแป้งขาว เขียนคิ้ว และทาปากสีแดง เพราะมีความ เชื่อว่า พระพุทธเจ้าก่อนจะออกบวช มีฐานะเป็นเจ้าของบุตรของกษัตริย์ผู้ครองนคร แต่ก็สละกิเลสเพื่อค้นหาทางสว่างของชีวิตได้ การประดับประดาส่างลอง เพื่อแสดงว่า เป็นผู้ที่มีฐานะดีมีทรัพย์สมบัติ สามารถสละกิเลสบวชและศึกษาธรรมได้เช่นกัน

๒. พิธีขึ้นบ้านใหม่ เผ่าลัวะ

ชนเผ่าลัวะ เป็นชนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านห้วยน้ำขุ่นเป็นเวลาช้านานแล้ว ซึ่งจากประวัติของหมู่บ้าน แสดงให้เห็นว่าชาวลัวะได้เข้ามาก่อนชนเผ่าอื่น ๆ แต่จำนวนประชากรของลัวะในหมู่บ้านมีจำนวนไม่มากเท่ากับชาวไทยใหญ่และไทลื้อ จึงทำให้ไม่ค่อยมีผู้นำทางด้านพิธีกรรมและศาสนาของตนเอง แต่ก็ไม่มีความขัดแย้งใด ๆ จากการสังเกตของนักคณะวิจัย พบว่า ชาวลัวะมีรูปร่างเล็ก ผิวดำ คล้ายคนอีสาน อุปนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน รักสันติ มีเอกลักษณ์ รักศักดิ์ศรีของความเป็นลัวะไว้ ซึ่งสังเกตได้จาก การแต่งกาย ภาษาพูด และการแสดงออกทางด้านดนตรี เช่น จังหวะการตีกลอง ตีฉาบ ตีฆ้อง มีระดับเสียงเดียวกันตลอด คือไม่ดังหรือค่อยเกินไป

พิธีขึ้นบ้านใหม่ที่ไปเก็บข้อมูลของชาวลัวะ เป็นบ้านของสมาชิกอบต.แม่ฟ้าหลวง การประกอบพิธีกรรม จะทำช่วงเช้า ก่อนเวลาเพล โดยมีอาจารย์วัด ซึ่งเป็นชาวไทยใหญ่ เป็นผู้ประกอบพิธี เริ่มพิธีเวลา ๑๐.๐๐ น. นิมนต์พระจำนวน ๕-๗ รูป อาจารย์วัดนำอาราธนาศีล พระให้ศีล เสร็จแล้วพระสงฆ์สวด จบ หลังจากนั้น พระ ๓ รูปจะออกมาประกอบพิธีสูตรถอน ณ ๔ มุมของบ้าน โดยเริ่มจากมุมที่มีการตั้งท้าวทังสี่ ทั้งนี้เจ้าภาพจะเข้าไปนั่งในซุ้ม โดยนำสมาชิกครอบครัวที่อยู่ในบ้านเข้าไปในซุ้มไม้ค้ำสตีด้วย หลังเสร็จพิธี พระสงฆ์ฉันท์ภัตตาหารเพล เสร็จพิธี

๓. ประเพณีสังเคราะห์หมู่บ้าน

เป็นพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน ณ ใจกลางของหมู่บ้าน หรือ เลี้ยวบ้าน มีลักษณะเป็นอาคาร
อเนกประสงค์ของหมู่บ้าน ซึ่งมีเสาหลักเมืองและศาลเจ้าบรรพบุรุษ ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่ ๑๘ มักทำกัน
ก่อนประเพณีสงกรานต์ ผู้ดำเนินพิธี คือ กลุ่มอาจารย์วัด ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายสูงอายุ ซึ่งเคยประกอบ
พิธีนี้เป็นประจำทุกปี

ความเชื่อ เป็นการเลี้ยงผีหมู่บ้าน บรรพบุรุษ ณ ใจกลางหมู่บ้าน เป็นการทำพิธีเพื่อขจัดปัด
เป่าสิ่งไม่ดีให้ออกไปจากหมู่บ้าน ปีหนึ่งทำเพียงครั้งเดียว คือ ก่อนวันสงกรานต์

การประกอบพิธี อาจารย์วัดจะสวด ท่องตามตำราของชาวไทยใหญ่ ตัวอักษรในตำราคล้าย
ตัวเมืองหรืออักษรล้านนา เมื่อสวดจบบทก็จะบริกรรมคาถาเสกเป่าลงในถังน้ำเล็ก เพื่อจะนำไปทำ
นํ้ามนต์ต่อไป เมื่อเสร็จพิธี อาจารย์วัดจะพรมนํ้ามนต์ให้แก่ผู้มาร่วมพิธี แล้วขนถ่ายบรรดาของเช่น
ไห้วที่ชาวบ้านนำมารวมไว้ ขึ้นรถยนต์ไปทิ้ง ณ จุดสิ้นสุดของหมู่บ้าน บนคอย บริเวณหมู่บ้าน ๑

๔. พิธีแต่งงาน เผ่าลัวะ

พิธีแต่งงานของเผ่าลัวะ ปัจจุบันมีการผสมกลมกลืนกันระหว่างแบบเก่าและแบบใหม่ คือ ยังคงอนุรักษ์พิธีหมั้นแบบเก่าแต่พิธีแต่งงานเป็นแบบร่วมสมัย มีการจัดพิธี ๒ วัน

วันแรก เป็นวันสู่ขอ ซึ่งช่วงเช้าฝ่ายเจ้าบ่าวจะมีการเตรียมสถานที่ เวทีที่จะจัดงานแต่งงาน ในวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านในระแวกใกล้เคียงก็จะมาช่วยจัดสถานที่ ทำอาหาร มีการเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน พอถึงช่วงหัวค่ำ เวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว ประกอบด้วย ผู้เฒ่าผู้แก่ของเผ่าทั้งชาย-หญิง และพ่อแม่ของเจ้าบ่าว จะนำของหมั้น ใส่พานพร้อมข้าวตอกดอกไม้ เหยียน ไปสู่ขอเจ้าสาว ที่บ้านเจ้าสาว โดยไม่มีขบวนแห่ มีแต่ญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะมีการพูดคุยตกลงกัน ในเรื่องสินสอด ทองหมั้น ความสมัครใจที่จะแต่งงานกัน

วันที่สอง เป็นพิธีแต่งงาน เช้ามีพิธีทางศาสนา พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ มีพิธีผูกข้อมือ รดน้ำเจ้าบ่าว เจ้าสาว เหมือนกับการแต่งงานทั่วไป มีเวที การแสดงดนตรี เจ้าบ่าว เจ้าสาวสวมชุดแต่งงานแบบสากล ไม่ได้ใส่ชุดชนเผ่า มีการมอบของขวัญให้แขกที่มาร่วมงาน มีการขอบคุณแขกที่มาร่วมงาน มีการร้องเพลงของเจ้าบ่าว เจ้าสาว ก่อนข้างเป็นแบบร่วมสมัย หลังจากแขกรับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นอันเสร็จพิธี

๕. ประเพณีขึ้นปีใหม่ (สงกรานต์)

สงกรานต์ แปลว่า ย้ายที่ หรือ เคลื่อนที่ คือดวงอาทิตย์จากราศีมีนยกเข้าสู่ราศีเมษ กำหนดให้วันที่ ๑๓ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยในสมัยก่อน ปีใหม่เมืองของบ้านหัวน้ำจุ่น เป็นแนวเดียวกับคนพื้นเมืองล้านนาทั่วไป คือ

๑๓ เมษายน เป็นวันสังขารล่อง ในตอนเช้ามีจะมีการยิงปืนจุดประทัดเพื่อเป็นการขับไล่ เสนียด จัญไร ปัญหาอุปสรรค เเคราะห์กรรมต่าง ๆ โดยจะมีการทำความสะอาดบ้านเรือน เสื้อผ้าเครื่องใช้ ให้เรียบร้อย

๑๔ เมษายน เป็นวันเนา หรือวันเนาวิ คือเป็นวันเตรียมอาหาร ขนมเพื่อนำไปถวายวัด โดยช่วง บ่ายจะมีการขนทรายเข้าวัด เพื่อก่อเจดีย์ทราย วันนี้ ไม่ควรประกอบกรรมมงคลใด ๆ และไม่ควรพูด หยาบหรือโกหก

๑๕ เมษายน เป็นวันพญาวัน ช่วงเช้าจะมีการทำบุญตักบาตร ตานขันข้าว ตานเจดีย์ทราย ตานตุ่ง ปีใหม่ ปล่อยนกลปลอยปลา ฟังเทศน์ สรงน้ำพระพุทธรูป คำหัวพระสงฆ์ แล้วจึงไปคำหัวญาติผู้ใหญ่

๑๖ เมษายน เป็นวันปากปี คือ วันเริ่มต้นปีใหม่ จะมีการประกอบพิธี สะเดาะเคราะห์ ส่องเคราะห์ ส่องดวง สืบชะตา บางแห่งมีการสูกวัญเพื่อความป็นสิริมงคล

๖. ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าเมือง (บวงสรวงเจ้าเมือง)

ทุกปี วันอังคารของเดือน ๘ ราวเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ชาวบ้านห้วยน้ำขุ่น จะจัดพิธีเลี้ยงผีเจ้าเมือง ณ ศาลเจ้าเมือง บริเวณอ่างเก็บน้ำแม่ไร่ บ้านห้วยน้ำขุ่น โดยมี กลุ่มอาจารย์วัดของเผ่าต่าง ๆ ประกอบพิธีบวงสรวงเจ้าเมือง (เจ้างาคำ และเจ้าคำแดง) มีมหรสพ การละเล่นต่าง ๆ มีการรับประทานอาหารร่วมกัน โดยเฉพาะ แงงหมู มีความเชื่อว่าหากได้ทานอาหารนี้ จะเป็นสิริมงคล

ประวัติความเป็นมา บริเวณอ่างน้ำแม่ไร่ บ้านห้วยน้ำขุ่น ในอดีตเป็นสถานที่ตั้งของฐานทัพ กองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ โดยการนำของเจ้างาคำ หัวหน้ากองกำลังกู้ชาติไทย ใช้ชื่อว่า "กองกำลังหนุ่มศึกหาญ" (SHAN NATIONAL ARMY THE SHAN STATES) ซึ่งเป็นกองกำลังที่กระจัดกระจาย หลังจากที่ถูกกองกำลังทหารพม่าเข้าปราบปราม เมื่อครั้งยังอยู่ในประเทศพม่าแล้ว ได้มารวมตัวกันก่อตั้งเป็นกองกำลังกู้ชาติไทย อีกครั้ง ณ บริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำแม่ไร่ในปัจจุบัน

หลังจากเจ้างาคำ ถูกลอบสังหาร เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นเหตุให้กลุ่มกองกำลังหนุ่มศึกหาญ ต่างแยกย้ายกระจัดกระจายไปอยู่ในที่ต่าง ๆ ต่อมา ชาวบ้านบ้านห้วยน้ำขุ่นที่ให้ความเคารพบูชา ได้สร้างศาลเจ้าที่ไว้ เรียกขานกันว่า "ศาลเจ้าเมือง" ณ บริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำแม่ไร่ บ้านห้วยน้ำขุ่น เป็นสถานที่ที่เคารพบูชาของหมู่บ้าน สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

๗. ประเพณีเข้าหว่า (เข้าพรรษา)

ประเพณีเข้าหว่า หรือ เข้าพรรษา จะจัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ (ไทใหญ่) ซึ่งตรงกับปฏิทินไทยในเดือน กรกฎาคม ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี ชาวไทยลื้อ/ไทใหญ่ และลัวะ ตลอดจนผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ จะเข้าวัด ทำบุญ ปฏิบัติธรรม ถือศีล ฟังเทศฟังธรรม และสร้างกุศลร่วมกัน นอกจากนี้ ยังถือว่า ประเพณีเข้าหว่า เป็นวันรวมญาติ ที่จะมาร่วมทำบุญ สร้างกุศลร่วมกัน ถือศีลปฏิบัติธรรมร่วมกันเชื่อว่าจะได้รับอานิสงส์ ผลบุญอันดีงาม จิตใจชื่นบาน เป็นประเพณี ที่ถือปฏิบัติกันมายาวนาน ตั้งแต่สมัยพุทธกาล สืบมาถึงปัจจุบัน

ช่วงเวลาที่จัด วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เตรียมวัสดุ เครื่องปรุงที่จะอาหาร หรือขนม ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะนำไปถวาย ทำบุญที่วัด วันขึ้น ๑๔ ค่ำ ห่อข้าวต้ม ขนม ทำอาหาร ขนม จัดเตรียมไว้สำหรับแขกผู้มาเยี่ยมเยือน โดยส่วนหนึ่ง แบ่งไว้สำหรับไปทำบุญที่วัด และวันเข้าพรรษา ขึ้น ๑๕ ค่ำ ทำบุญตักบาตร ฟังธรรม ช่วงบ่าย พร้อมถือนศีลปฏิบัติธรรมร่วมกัน ส่วนช่วงค่ำ มีการปฏิบัติธรรม ทำวัตรเย็นสำหรับอุบาสก อุบาสิกาที่นุ่งขาวห่มขาว

๘. ประเพณีออกหว่า (ออกพรรษา)

ประเพณีออกพรรษาของบ้านห้วยน้ำขุ่น ชุมชน มักเรียกว่า ปอยออกหว่า ซึ่งถือว่าเป็นงานบุญของชาวไทใหญ่ บางครั้ง เรียกว่า ประเพณีปอยตันแปก หรือ ตานตันเกียะหลวง ซึ่งเป็นประเพณีบูชาเทียน เพื่อรับเสด็จองค์พระสัมมาสัมพุทธโคดมเจ้า

ตัวแทนของชมรมฟื้นฟูวัฒนธรรมชาวไตย อำเภอมะสาบ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของการจัดงานดังกล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ พระอธิการสุวรรณ ปิณฑิโต เจ้าอาวาสวัดสันป่าก่อ อ.เมือง จ.เชียงราย ได้จัดงานประเพณีปอยตันแปก(ตันเกียะหลวง) ขึ้นที่วัดสันป่าก่อเป็นครั้งแรก จนกระทั่งในปี พ.ศ.๒๕๓๐ ได้เปลี่ยนมาจัดที่วัดห้วยน้ำขุ่น จนถึงปัจจุบัน

ก่อนวันออกพรรษาหนึ่งวัน ชาวชน สามเณรจะเตรียมทำบั้งไฟ เพื่อจุดในงานตอนกลางคืน มีการเตรียมโคมลอย ชาวบ้านส่วนหนึ่งจะจัดตกแต่งตันเกียะหลวง เพื่อร่วมขบวนแห่ ซึ่งทุกหัวบ้าน (หมวด)จะส่งเข้าร่วมพิธี ณ วัดห้วยน้ำขุ่น

การจัดงานเริ่มจาก ขบวนแห่ตันแปก ตันเงินตันทอง บั้งไฟ และเครื่องไทยทานของทุกหมวดบ้าน จากตลาดมายังวัด พอพลบค่ำ มีการเปิดงานโดยนายอำเภอมะสาบไฟหลวง มีการแสดงของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ และบางหมู่บ้านของอำเภอมะสาบ แม่สาบ อาทิ ร้านกร้าโต(ไทใหญ่) ร้านคนแคระ ร้างไทใหญ่ ร้างจ้อง ร้างไผ่ผาเมือง ร้างเกี้ยวข้าว(ลัวะ) เป็นต้น มีการปล่อยโคมลอย จุดประทีปทั่วบริเวณวัด จุดประทัดกันอย่างสนุกสนาน คล้ายกับงานประเพณีลอยกระทงของไทย

๘. ประเพณีผีตาโขน เผลาลัวะ

จากการสัมภาษณ์ นายสมพร แก้วคำและนายยี คำดี หัวหน้าเผ่าลัวะ กล่าวว่า ถิ่นกำเนิดของลัวะแท้จริงยังไม่ทราบแน่ชัด แต่เชื่อว่า อพยพมาจากทางใต้ของประเทศไทย มาลาया หรือเขมรเมื่อประมาณ ๒,๐๐๐ ปี มาแล้ว บางคนเชื่อว่าพวกลัวะ เป็นเชื้อสายเดียวกับพวกว้าที่อยู่ทางภาคเหนือของพม่า และตอนใต้ของมณฑลยูนนาน ประเทศจีน เพราะมีความคล้ายคลึงกันทางด้านภาษา ลักษณะทางร่างกายและการแต่งกาย

ผีตาโขน เป็นประเพณีที่มีประวัติความเป็นมา ตั้งแต่สมัยที่พระพุทธเจ้าได้ปรินิพพาน ซึ่งเกรงว่าจะมีมาร หรือปีศาจร้ายทั้งหลาย จะมาทำร้ายพระศพของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น จึงได้ให้คนแต่งตัวเป็นผีมาเผ่าศพของพระองค์เอาไว้ เพื่อให้มารและปีศาจร้ายทั้งหลายเหล่านั้นเห็นว่า มีผีสงเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มารักษาศพของพระพุทธองค์อยู่ จะได้ไม่กล้ามาทำอะไร

สำหรับประเพณีผีตาโขน จัดขึ้นทุกปี ในเดือนยี่ ขึ้น ๑ ค่ำ ถึง ๑๕ ค่ำ เป็นเวลา ๑๕ วันพร้อมกันนั้นก็จะมีขบวนขบวนไปตัดทำเป็นลิตร ใช้สำหรับดวงข้าวสาร ชาวเขาเผ่าลัวะ มีความเชื่อว่าหากใช้ลิตรที่ทำด้วยเสาคูง นำมาดวงข้าวสารแล้วจะทำให้ไม่สิ้นเปลือง และจะทำให้ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์อีกด้วย นอกจากนี้ ยังป้องกันโรคระบาดของสัตว์ต่าง ๆ เช่น เป็ด หมู ไก่ วัว ควาย ได้อีกด้วย ประเพณีผีตาโขนของเผ่าลัวะนี้ ได้สืบทอดและรักษากันมาตั้งแต่โบราณกาลเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน

บทที่ ๔

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งภายใน-ภายนอกและรัฐ

พื้นที่ของหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่น เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์สูงและเป็นหมู่บ้านที่มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่นานนักราวสี่สิบปี แต่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนนี้มีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจจากประวัติของหมู่บ้านพบว่า มีการตั้งถิ่นฐานทับซ้อนกับหมู่บ้านเดิมที่เกือบจะร้างไปแล้ว แต่ยังมีประวัติความเป็นมาเชิงอุดมการณ์ความรักชาติ(ไทใหญ่) ปรากฏอยู่รอบ ๆ บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่นแห่งนี้

การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ของกลุ่มคนชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาด้วยอุดมการณ์ความคิดที่แตกต่างกันทั้งพื้นที่ดั้งเดิมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ทำให้เกิดกลุ่มทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด ทั้งสิ่งที่ปรากฏ(มองเห็น)และสิ่งที่เป็นอุดมการณ์(มองไม่เห็น)

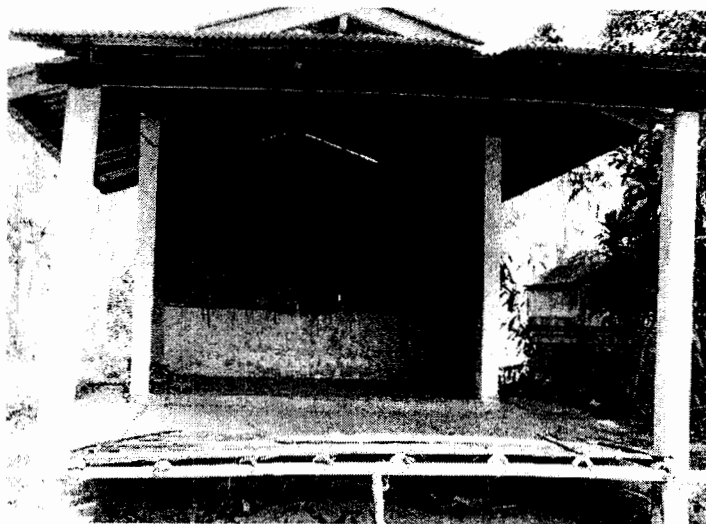
ดังนั้น ในพื้นที่แห่งนี้ จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง ระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยังคงเห็นพรมแดนระหว่างกัน เห็นความทับซ้อนของวัฒนธรรม รวมถึงการผลิตวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่ออธิบายระบบความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย ชุมชนแห่งนี้จึงมีได้ อยู่อย่างโดดเด่นและมีตัวเชื่อมความสัมพันธ์ ที่ทำให้เกิดความสมานฉันท์กันภายในชุมชนอย่างเข้มแข็ง รวมทั้ง มีความสัมพันธ์ภายนอกชุมชนที่เป็นเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งที่มาจากพื้นที่ต้นกำเนิด พื้นที่กลุ่มคนพลัดถิ่นด้วยตนเอง รวมถึงความสัมพันธ์ในเชิงการผลิต การทำมาหากินที่เชื่อมโยงภายในชุมชนไปถึงภายนอกชุมชน เช่น กรุงเทพฯ หรือ จังหวัดในภาคตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ นครปฐม สมุทรสาคร เป็นต้น ดังนั้น ระบบความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ที่แสดงออกซึ่งกันและกัน จึงเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนหลายชั้นและความสัมพันธ์เหล่านี้ขึ้นอยู่กับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเช่นกัน ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

๔.๑ การผลิตความเชื่อและค่านิยมย่อยทับซ้อนระหว่างกลุ่ม

การผลิตความเชื่อย่อยทับซ้อนระหว่างกันนี้ เริ่มจากการผลิตประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ทับซ้อนกันระหว่างประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม กับชุมชนใหม่เพื่อให้ความหมายถึงสิทธิอันยาวนานต่อเนื่องในพื้นที่นี้ อีกบริบทหนึ่ง โดยชุมชนได้ยอมรับการเป็นเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิมของเจ้าเก่า ผนวกพร้อมกับความเชื่อเจ้า(ผี)ของไทใหญ่ ที่ชื่อ เจ้าคำแดง

ภาพที่ ๔.๑ เจ้างำ

ภาพที่ ๔.๒ ศาลเจ้างำและเจ้างำแดง

ในประเด็นนี้ สืบเนื่องจากการเข้าร่วมพิธีเลี้ยงผีเจ้าเมือง ซึ่งเป็นพิธีกรรมประจำปีของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในบ้านห้วยน้ำขุ่น ที่ไม่ได้เชื่อมโยงกับศาสนาพุทธ พบว่า ความร่วมมือร่วมใจในการจัดพิธีนี้ ได้รับความร่วมมือจากทุกกลุ่มอย่างดี ผู้นำทางพิธีกรรมจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ปรึกษารื้อกันเพื่อที่กำหนัดวันในการจัดพิธีเลี้ยงผีเจ้าเมืองในปีนี้ จากการเก็บข้อมูลพื้นฐานพบว่า ผีเจ้าเมืองแห่งนี้ มี ๒ ชื่อ คือ เจ้างำ กับ เจ้างำแดง ส่วนของเจ้างำแดง ก็สอดคล้องกับความเชื่อของชาวไทยใหญ่ เป็นพิธีกรรมของชาวไทยใหญ่ที่รู้จักกันทั่วไปอยู่แล้ว

ภาพที่ ๔.๓ พิธีเลี้ยงผีเจ้าเมือง

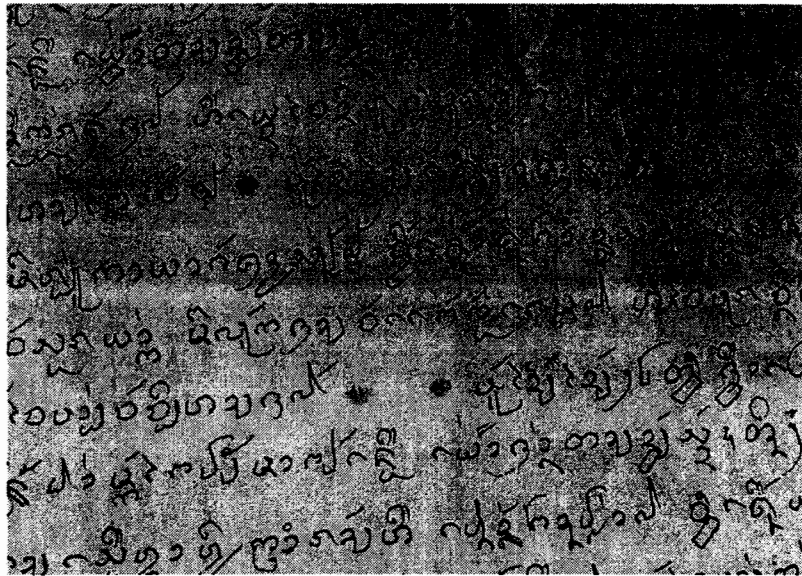
ส่วนเจ้างาคำ ก็คือหัวหน้าของกลุ่มภูษาดิไทใหญ่ที่ชื่อ หมุ่มศึกหาญ ที่มีอุดมการณ์ที่จะกลับไปกู้รัฐฉานให้เป็นอิสระ ซึ่งกลุ่มเจ้างาคำนี้ เป็นกองกำลังส่วนย่อยที่ปฏิบัติการในฝั่งตะวันตกของภาคเหนือ รวมไปถึงเชียงแสน เชียงของและในหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่นแห่งนี้ เป็นที่ตั้งดั้งเดิมของกองกำลังหมุ่มศึกหาญ ก่อนที่จะสลายตัวไป หลังจากที่เจ้างาคำเสียชีวิต(ถูกลอบสังหาร) และศพของเจ้างาคำถูกฝังไว้ในหมู่บ้านแห่งนี้ จากชื่อของผีเจ้าเมืองทั้งสองนี้มิได้มีความสัมพันธ์กับกลุ่มลัวะ ลือ อาข่า มูเซอ เย้าและอื่น ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้าน แต่ในพิธีนี้ทุก ๆ คน จะเข้ามาร่วมพิธี และมีกฎอีกว่า ถ้ามีครอบครัวใดมาสร้างบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้าน หรือแต่งงานกับคนในหมู่บ้านนี้ ถึงเวลาไหว้ผีเจ้าเมือง จะต้องนำไก่คู่เข้ามาร่วมบวงสรวงในพิธีนี้ด้วย จากพิธีกรรมนี้ ทำให้เราเห็นถึงการยอมรับประวัติศาสตร์ก่อนการตั้งถิ่นฐานของพวกเขา ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับ การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองเลย แม้ว่าการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนเหล่านั้นจะไม่มีอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ดั้งเดิมก็ตาม กลุ่มคนเหล่านั้น ได้ใช้ ตัวแบบตามสถานการณ์ตามที่ สุเทพ สุนทรเกสัช ได้ให้ความเห็นว่าเป็นตัวแบบที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทางสังคมของปวงชนถ้าสถานการณ์เปลี่ยนไป อัตลักษณ์หรืออุดมการณ์ก็สามารถปรับเปลี่ยนได้ (สุเทพ สุนทรเกสัช.....)

นอกจากประวัติศาสตร์ของบ้านห้วยน้ำขุ่นที่เป็นกระแสหลักแล้ว ยังมีการผลิตประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานในชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่แสดงถึงความชอบธรรม การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนอื่น ๆ นอกเหนือจากกลุ่มไทใหญ่ ได้แก่ กลุ่มลัวะ จากการสัมภาษณ์นางนาง (นามสมมุติ)กล่าวว่า กลุ่มลัวะได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานราวสี่สิบปีแล้ว ในพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งเมื่อก่อนมีกลุ่มไทใหญ่อยู่เพียง สองครอบครัวเท่านั้น และกลุ่มลัวะนี้ ได้ชักชวนพี่น้องชาวลัวะในอำเภอแม่สาย และในเขตประเทศไทยเข้ามาทำกินในหมู่บ้านแห่งนี้ โดยพื้นที่ที่เป็นกลุ่มบ้านลัวะ (ใกล้วัดห้วยน้ำขุ่น) เดิมเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้พัฒนาเป็นพื้นที่ที่สามารถปลูกสร้างบ้านเรือนได้ จากคำบอกเล่าดังกล่าว มีความหมายเชิงความชอบธรรม ในการสร้างประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานชาวลัวะในพื้นที่แห่งนี้ ที่ทับซ้อนกับประวัติศาสตร์เชิงอุดมการณ์ของไทใหญ่

นอกจากนี้ ยังมีประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับความชอบธรรมในการตั้งถิ่นฐาน ของกลุ่มคนในหมู่บ้านห้วยน้ำขุ่น คือ หมู่บ้านแห่งนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาคอยดุง ดังนั้นประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ค่านิยม จึงสอดคล้องกับความคิดของโครงการพัฒนาคอยดุงไปด้วย

๔.๒ การผลิตกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อสร้างพื้นที่ของความสัมพันธ์ในชุมชน

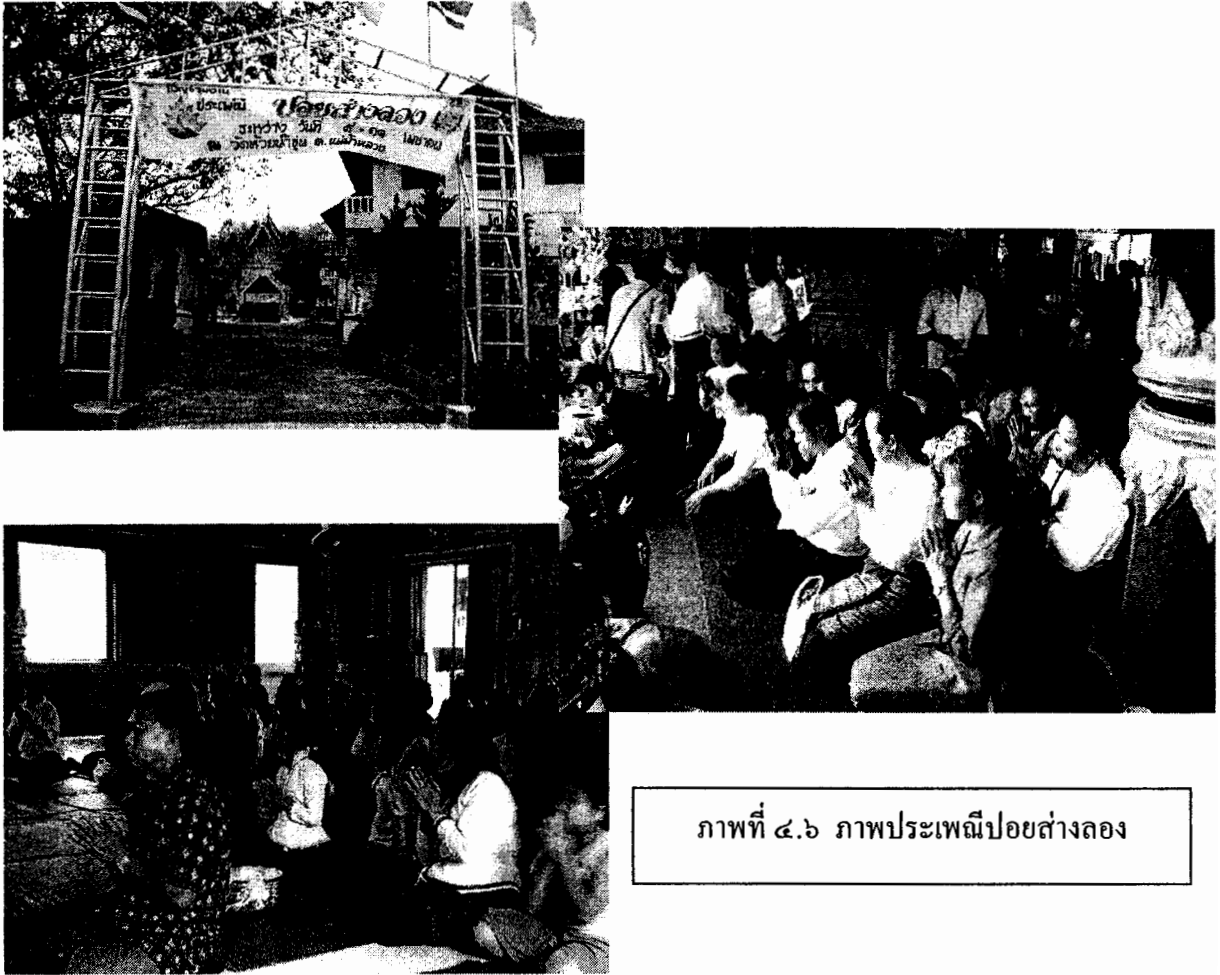
ในชุมชนแห่งนี้ มีการผลิตกิจกรรมวัฒนธรรมที่ร่วมกันผ่านพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มที่มีบทบาททางศาสนา ได้แก่ กลุ่มไทใหญ่ เนื่องจากกลุ่มย่อย ๆ ได้ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ประเพณีทางพุทธศาสนาทำให้ไทใหญ่เป็นหลัก แต่นัยนี้ก็ได้ไม่ได้ หมายความว่าทั้งหมด เนื่องจากยังเห็นความทับซ้อนของลักษณะทางชาติพันธุ์บางอย่าง ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องตัวอักษรที่ใช้ในการสวดมนต์ ยังคงเป็นตัวอักษรธรรมล้านนาที่มีลักษณะแบบไทเงิน(เจ้าอาวาสให้ข้อมูล)แต่การสวดมนต์ออกเสียงแบบไทลื้อ การใช้ภาษาไทใหญ่จะใช้เฉพาะการสื่อสารในที่สาธารณะเท่านั้น

ภาพที่ ๔.๕ ตัวอย่างภาษาไทใหญ่

จากประเพณีการบวชลูกแก้วหรือปอยสำอาง ซึ่งประเพณีของไทใหญ่ แต่ในชุมชนแห่งนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็ส่งลูกหลานเข้าร่วมบวชลูกแก้วด้วยเช่นกัน การจัดพิธีนั้นเป็นของไทใหญ่ในพื้นที่สาธารณะ แต่ถ้าเป็นพื้นที่ ในบ้านแล้วพิธีจะเป็นไปตามแบบของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ

ในความทับซ้อนที่ไม่สนิทนี้ ยังเห็นความชัดเจนในพื้นที่ทางกายภาพในวิหาร การแยกเพศและชาติพันธุ์ ยังเห็นรอยเชื่อมต่อย่างชัดเจน โดยที่ยังไม่มีการผสมกลมกลืน หรือยังไม่มีการกลืนกลาย

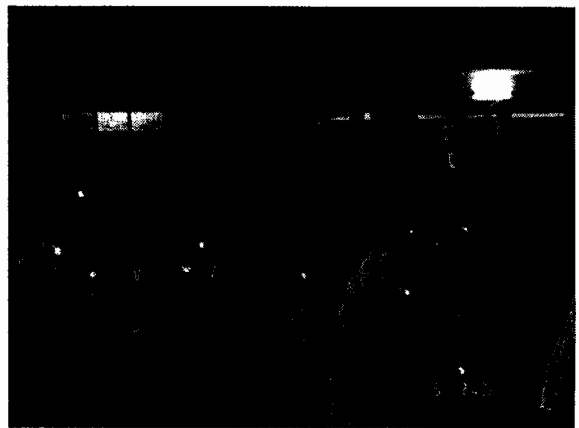

ภาพที่ ๔.๖ ภาพประเพณีปอยส่างลอง

อนึ่ง ประเพณีผีตาโขน ของกลุ่มลัวะ แท้จริงแล้วไม่ใช่ประเพณีของพุทธศาสนา หรือประเพณีของไทยใหญ่ แต่ก็สามารถเข้ามาจัดพิธีในพื้นที่วัดได้ เนื่องจากความชอบธรรมในตำนานที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้านั่นเอง (แท้จริงแล้วยังมีบริบทอื่น ๆ อีก) แต่เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ ผู้วิจัยบางท่านได้เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๗ ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของพิธีนี้ โดยในปีแรกนั้นกลุ่มคนลัวะ เป็นผู้ประกอบพิธีและร่วมพิธีโดยมีกลุ่มอื่น ๆ เป็นผู้ดู ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มีการจัดพิธีนี้อย่างยิ่งใหญ่ เนื่องจากมีความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาวลัวะในประเทศไทย และในปัจจุบัน ปีพ.ศ.๒๕๔๙ ได้มีการเปลี่ยนแปลง คือ มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างชุมชนเข้ามาเป็นผู้แสดง ด้วย ทั้งที่กลุ่มต่าง ๆ ไม่ได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้แต่อย่างใด รวมถึงการที่ชุมชนได้กำหนดให้ประเพณีนี้ร่วมกับรัฐพิธีในวันที่ ๕ ธันวาคม ทำให้มีพิธีและขั้นตอนมากเกินประเพณีดั้งเดิมไป

ภาพที่ ๔.๓ ประเพณีผีตาโขนปี ๒๕๔๔

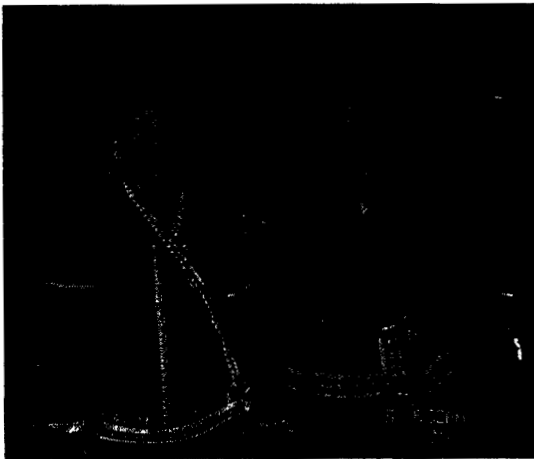
ภาพที่ ๔.๔ ประเพณีผีตาโขนปี ๒๕๔๕

การรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ เพื่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ในแนวระนาบนั้น กลุ่มลัวะจะมีการรวมกลุ่มที่ดีในการช่วยเหลือกันและการสร้างตัวตนผ่านเครื่องครัว เครื่องใช้ไม้สอย สาธารณะที่ติดคำว่าลัวะ และการเข้าไปอยู่ในเครือข่ายลัวะแห่งประเทศไทย ก็ทำให้ลัวะขยายพื้นที่ทางวัฒนธรรมไปอีก แต่สำหรับไทใหญ่ นั้น นอกจากจะแสดงออกทางด้านการแต่งกายและประเพณีแล้ว บางครั้งก็แสดงออกด้วยธงชาติไทใหญ่ในที่ต่าง ๆ จากการสอบถาม ก็ไม่ใช่ความหมายเชิงอุดมการณ์แต่เป็นสัญลักษณ์ว่าเขาเป็นใครเท่านั้น

ซึ่งแนวคิดนี้ สอดคล้องกับแนวคิดการกระทำของผู้คนในสังคมของปีแอร์ บูดิเยอร์ ที่ว่า “มนุษย์ คือผู้กระทำการที่มีเหตุผล มีอิสระในการตัดสินใจกระทำ การ ระดับประสบการณ์ที่แสดงออกในชีวิตประจำวัน ทั้งในระดับโครงสร้างและในระดับมนุษย์ผู้กระทำ การ” จากแนวคิดดังกล่าว ทำให้เห็นถึง ปัจเจกชนที่แตกต่างกันระหว่างชาติพันธุ์ มีสิทธิในการเลือกที่จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตามที่คิดว่ามีความสอดคล้องกับตนเองและสามารถทำให้ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้ ทั้งนี้ การปฏิบัติทางวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง หรือการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง มันไม่ใช่เพียงแค่สิ่งที่มองเห็นด้วยตาเปล่า เท่านั้น บางครั้งสิ่งที่มองเห็น อาจจะไม่ใช่ความจริงที่ผู้ปฏิบัติการนั้นแสดงออก เสมอไป ซึ่งจะเห็นได้จาก ธงชาติไทใหญ่ที่ปรากฏในพิธีกรรมต่าง ๆ มิใช่แสดงออกถึงการกู้ชาติเสมอไป เป็นต้น

๔.๓ การผลิตทัศนคติเชิงคุณค่าของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ในชุมชนมีการผลิตอัตลักษณ์ ที่แสดงถึงความเป็นชาติพันธุ์ทั้งที่เป็นระบบใหญ่ และระบบย่อยในตัวบุคคล เช่น เครื่องแต่งกายและทรงผม ที่มีการแสดงลักษณะทางชาติพันธุ์อย่างชัดเจนในผู้หญิงและชีวิตประจำวัน แต่เมื่อมีพิธีกรรมหรือประเพณีที่มีปัจจัยภายนอกเข้ามานั้น การ

ภาพที่ ๔.๕ การแต่งกายของลัวะ(บน)
การแต่งกายของไทใหญ่

แสดงอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ จะถูกจัดระเบียบมากยิ่งขึ้นระดับประคามากขึ้น ซึ่งหมายความว่า พื้นที่ที่แสดงตัวตนนั้นได้ถูกถูกล้ำมากขึ้นจากปัจจัยภายนอก

การบวชเรียนของเขาวชน เป็นพื้นที่อันหนึ่ง ที่เป็นการเข้าสู่พื้นที่ทางศาสนา เพื่อเปิดพื้นที่ทางโอกาสให้กับตนเอง ใน การที่จะเห็นโลกกว้างและเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนแต่ก็ไม่สำเร็จในทุก ๆ คนเช่นกัน

ภาพที่ ๔.๑๐ ภาพส่องลอม (ลูกแก้ว)

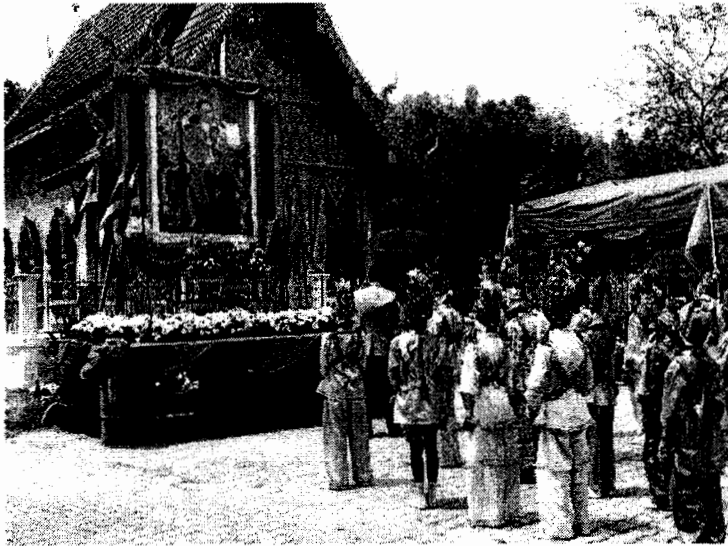
คุณค่าของรูปกายภายนอก ก็เป็นพื้นที่เชิงคุณค่าในการสนทนอย่างลับหลังระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และรูปร่างภายนอกที่กลายเป็นคุณค่า เพราะว่าแสดงถึงความสัมพันธ์ภายนอกชุมชนที่แตกต่างกัน

๔.๔ ปัจจัยภายนอกที่สัมพันธ์กับพื้นที่ทางวัฒนธรรม

ปัจจัยภายนอกที่มีผลมากที่สุด ต่อพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ คือ รัฐ เนื่องจากรัฐได้กักเก็บกลุ่มเหล่านั้นด้วยกฎหมายความเป็นพลเมืองไทยในเรื่องสัญชาติ การได้สิทธิในสัญชาติที่ไม่เท่าเทียมกันในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมได้แตกต่างกัน

จากการสอบถามผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑ นายมนัส ศรีใสได้ให้ความเห็นว่า ชาวไทใหญ่ไม่ค่อยได้สัญชาติไทย เนื่องจาก มีกฎหมายคณะปฏิวัติ พ.ศ.๒๕๑๕ ไม่เปิดช่องให้ แต่ปัจจุบันมีการแก้ไขใหม่แล้ว ทำให้ชาวไทใหญ่ ได้รับสัญชาติไทยมากขึ้น แต่ขั้นตอนการขอต้องผ่านอำเภอแม่ฟ้าหลวง ผ่านจังหวัดและจึงผ่านไปยังกรมการปกครอง ซึ่งอนุมัติโดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ลำช้ามากกว่าจะได้แต่ละราย ซึ่งบางคนเกิดที่เมืองไทย พ่อแม่ก็เกิดที่เมืองไทย แต่ก็ยังไม่ได้รับสัญชาติไทย ผิดกับเผ่าลัวะ ที่ได้รับสัญชาติไทยง่ายกว่า ไทลื้อก็ค่อนข้างยากเหมือนกัน ตัวอย่าง พ่ออาจารย์ ใส คีวงค์ (ชาวไทใหญ่) ปัจจุบันมีบัตรประจำตัวสีชมพู ซึ่งเป็นบัตรประจำตัวผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า (ไม่ใช่บัตรประชาชน) ซึ่งแสดงว่าพ่ออาจารย์ใส ไม่ได้เกิดที่ประเทศไทย หนึ่ง สักส่วนประชากรที่ได้รับชาติไทยในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๕๐ ของประชากรทั้งหมด

นอกจากนี้ ชุมชนยังมีความพยายามที่จะมีความสัมพันธ์กับรัฐ ผ่านรัฐพิธี ต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นพลเมืองไทยในพื้นที่สาธารณะและประเพณีเดิมจะถูกแต่งเติมให้แปลกประหลาดมากขึ้น มีระเบียบขั้นตอน มีการแสดงสัญลักษณ์ความเป็นพลเมืองไทยมากขึ้นทุกปี นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกอื่น เช่น องค์กรที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ แต่ปัจจัยเหล่านี้ไม่อาจยึดโยงพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชนได้ทั้งหมด ยังมีพิธีกรรมบางอย่าง เช่น ประเพณีการเลี้ยงผีเจ้าเมืองที่รัฐและองค์กรต่าง ๆ ยังไม่สามารถเข้ามาในพื้นที่แห่งนี้ได้

ภาพ ๔.๑๑ รัฐพิธีในประเพณีปอยส่างลอง

ภาพ ๔.๑๒ รัฐพิธีในประเพณีปอยออกหว้า

บทที่ ๕

กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในการที่จะแสดงอัตลักษณ์ของตนผ่านสัญลักษณ์ พิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชนแห่งนี้ พื้นที่ในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น พื้นที่เฉพาะ คือ พื้นที่ส่วนตัว เช่น ร่างกาย บ้าน ชาติพันธุ์และผี ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำอย่างบริสุทธิ์ที่ยังไม่มีปัจจัยภายนอกเข้ามายุ่งเกี่ยว เป็นตัวแบบดั้งเดิมที่ชุมชนสร้างขึ้นมาเพื่อชุมชนเอง ส่วนการผลิตซ้ำอีกแบบหนึ่งของชุมชน คือ การผลิตซ้ำในพื้นที่สาธารณะนั้น จะมีปัจจัยภายนอกเข้ามายุ่งเกี่ยวในการผลิตมากขึ้นทุกปี มีการทับซ้อนพิธีกรรมต่าง ๆ การผสมผสานวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เข้าด้วยกัน และสิทธิการเป็นพลเมืองผ่านสัญลักษณ์ของรัฐแบบต่าง ๆ

๕.๑ พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในตัวปัจเจก

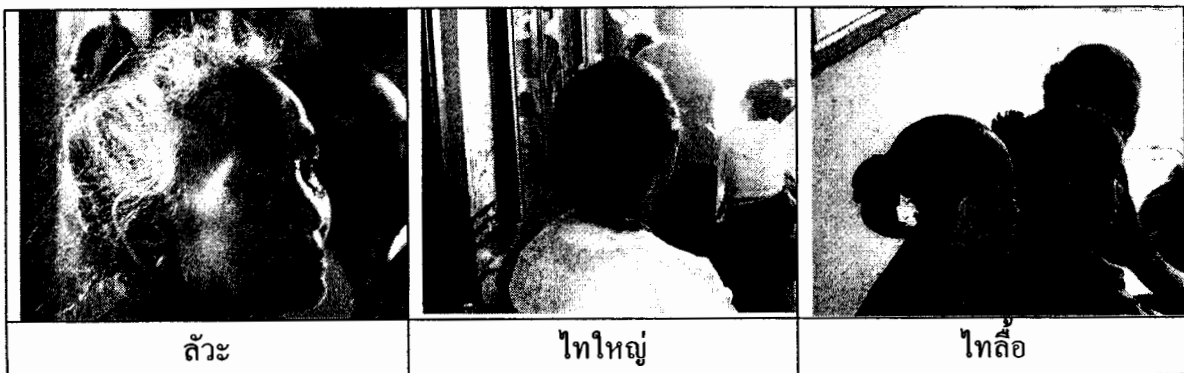
จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ พบว่าปัจเจกในชุมชนมีพื้นที่ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ถึงแม้ว่าจะมีการเข้าร่วมพิธีกรรมเดียวกันก็ตาม โดยที่ผู้หญิงจะมีการแสดงออกของพื้นที่ทางวัฒนธรรมในร่างกายตนเองมากกว่าผู้ชายที่เห็นเด่นชัด คือ การมวยผมที่แตกต่างกัน ดังนี้

ลัวะ มวยผมเล็กไว้ที่กลางกระหม่อม

ไทใหญ่ มวยผมขนาดใหญ่ไว้ที่หลังศีรษะ

ไทลื้อ มวยผมไว้ที่หลังศีรษะขนาดใหญ่เช่นเดียวกับไทใหญ่แต่จะมีผมย่อยลงมา

จากมวยด้วย

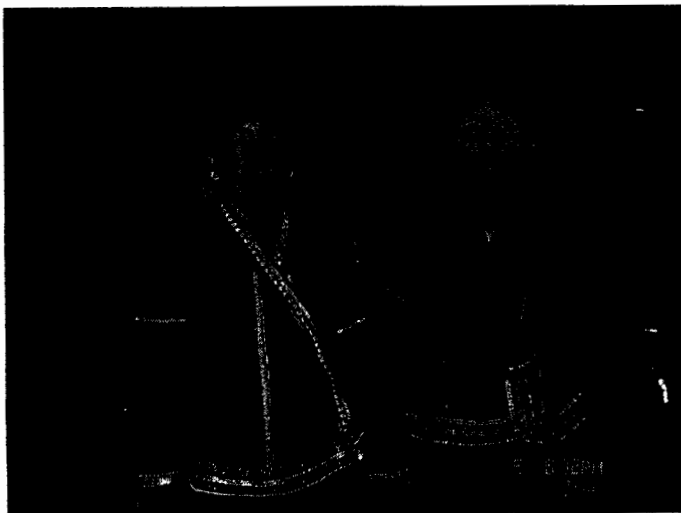
ภาพที่ ๕.๑ การมวยผมของกลุ่มชาติพันธุ์

สิ่งที่แตกต่างกันระหว่างชาติพันธุ์ทั้งชายและหญิง คือ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่แสดงออกในงานประเพณี พิธีกรรมและชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมการแต่งกายของแต่ละชาติพันธุ์ แต่ถ้าในชีวิตประจำวันแล้ว ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะแสดงออกทางเสื้อผ้ามากกว่าผู้ชาย

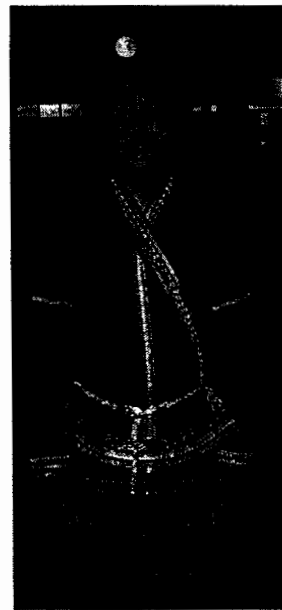

ภาพที่ ๕.๒ การแต่งกายของผู้หญิงไทลื้อ

นอกจากนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ ยังมีชุดพิธีในงานพิธีการของตนเองอีกด้วยที่เห็นเด่นชัด คือ ในการแต่งกายในประเพณีผีตาโขน โดยข้อมูลนี้เห็นเด่นชัดในปีพ.ศ.๒๕๔๗ ซึ่งผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าร่วมด้วย แต่ในปีพ.ศ.๒๕๔๘ไม่ได้เข้าไปเก็บข้อมูล โดยมาเก็บข้อมูลอีกครั้งในปีพ.ศ.๒๕๔๙ พบว่า ประเพณีผีตาโขน กลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มีการแต่งกายตามแบบชาติพันธุ์ของตน เข้าร่วมพิธีนี้ของ กลุ่มลัวะด้วย

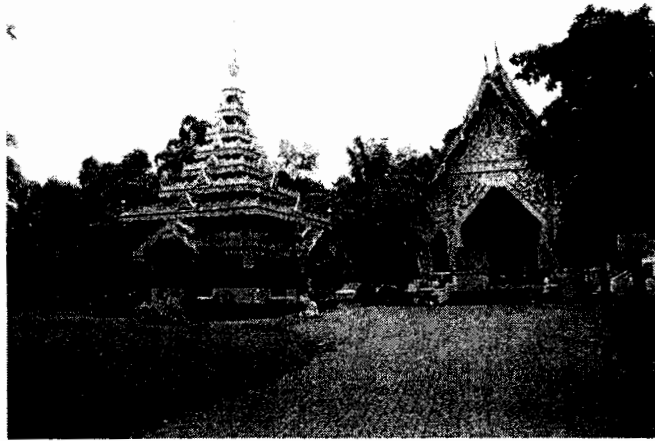

ภาพที่ ๕.๓ การแต่งกายของผู้หญิงลัวะ

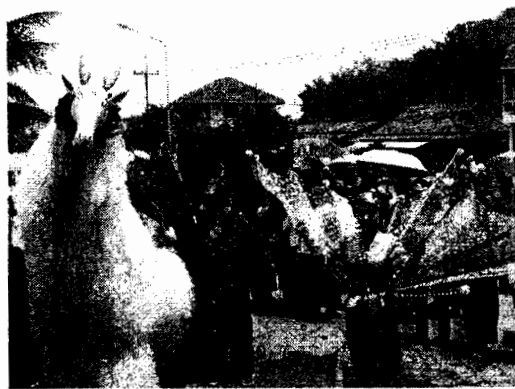

๕.๒ พื้นที่ทางวัฒนธรรมในรอบปี

แม้ในชุมชนนี้ จะมีการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทุกคนมีส่วนร่วมนั้น พบว่า ในแต่ละปี จะมีประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ มากมายตามปีปฏิทิน โดยแบ่งเป็นประเพณีทางพุทธศาสนาเป็นหลัก โดยทางชุมชนยึดประเพณีของกลุ่มไทใหญ่เป็นหลัก โดยที่ทุกกลุ่มชาติพันธุ์อื่นยินดีเข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมในการจัดงานที่เห็นเด่นชัดคือ ประเพณีปอยส่างลอง ที่เป็นประเพณีของชาวไทใหญ่ โดยรับรู้ทั่วกันว่าเป็นของกลุ่มไทใหญ่ แต่ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ได้ให้โอกาสกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่ม เข้ามาเป็นเจ้าของประเพณีร่วมกันไม่ว่าจะเป็นกลุ่มลัวะ กลุ่มไทลื้อ อาข่า ลาหู่ โดยต้องปฏิบัติตามเดียวกันที่วัด (แต่จะแตกต่างกันในพื้นที่บ้านของแต่ละชาติพันธุ์ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป)

ภาพที่ ๕.๔ บริเวณวัดห้วยน้ำขุ่น

ภาพที่ ๕.๕ ขบวนแห่ในประเพณีปอยส่างลอง

๕๖๕	๕๖๖	๕๖๗	๕๖๘
๕๖๕	๕๖๖	๕๖๗	๕๖๘
๕๖๕	๕๖๖	๕๖๗	๕๖๘
๕๖๕	๕๖๖	๕๖๗	๕๖๘

๕๖๕	๕๖๖	๕๖๗
๕๖๕	๕๖๖	๕๖๗
๕๖๕	๕๖๖	๕๖๗
๕๖๕	๕๖๖	๕๖๗

ภาพที่ ๕.๘ ตัวอักษรล้านนา แสดงชื่อวันทั้งเจ็ด

แต่สำหรับกลุ่ม ลัวะ มีแต่การสื่อสารด้วยคำพูดเท่านั้น ตัวอักษรของตนเองไม่มี แต่ได้หยิบเอาตัวอักษรธรรมล้านนามาใช้แทน อาจเนื่องด้วยได้รับการบวชเรียนมาโดยถือว่าอักษรธรรมล้านนาเป็นอักษรที่ศักดิ์สิทธิ์ ตัวอักษรธรรมล้านนาที่ถูกลัวะนำไปใช้นั้น เป็นตัวเขียนตัวอักษร โดยนำมาเขียนแทนการออกเสียงของภาษาลัวะ ซึ่งกลุ่มไทลื้อก็ใช้แบบนี้เช่นกัน

๕.๔ พื้นที่ในบริเวณพิธีกรรม

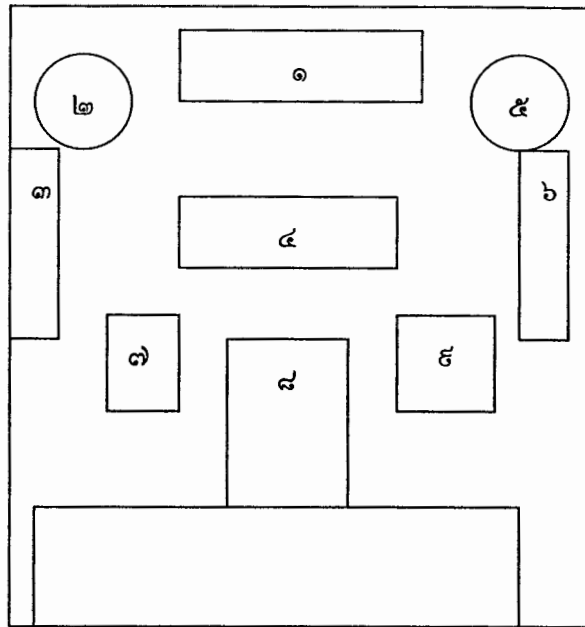

ภาพที่ ๕.๙ พื้นที่ประเพณีปอยส่างลอง

ภาพที่ ๕.๑๐ พื้นที่ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าเมือง

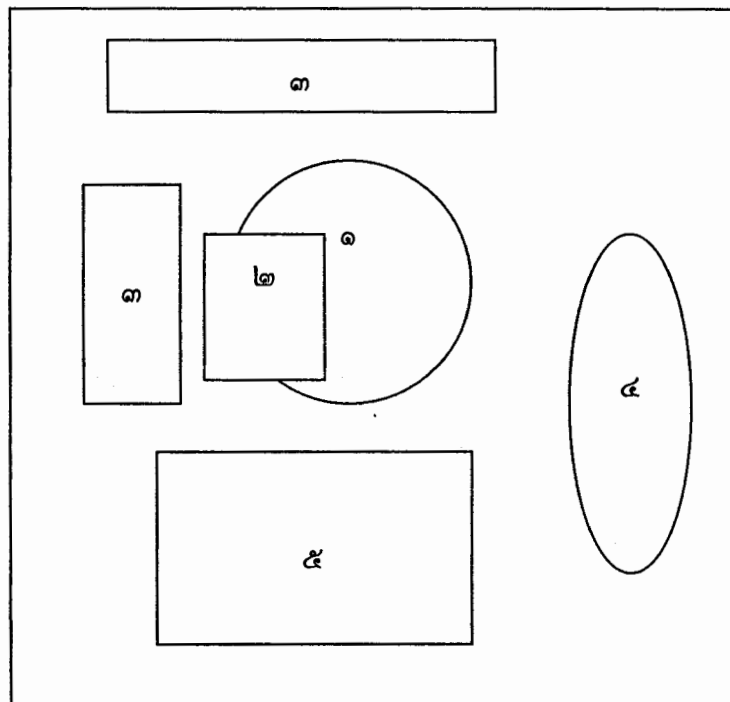
พื้นที่ในบริเวณพิธีกรรมนั้นสามารถสังเกตอย่าง มีนัยสำคัญ คือ การจัดพื้นที่จำแนกกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชัดเจน และยังมีจำแนกเพศหญิง เพศชายด้วย แต่ยังมีกรรวมกลุ่มระหว่างชาติพันธุ์ในบริเวณของผู้ประกอบพิธีกรรม สามารถกำหนดเป็นแผนภูมิได้สองประเพณีดังนี้

๑) ประเพณีทางศาสนาในวิหาร เช่น ประเพณีปอยส่างลอง ประเพณีปอยออกหว่า เป็นต้น

๑. พระประธาน ๒. โตใหญ่ ๓. โตใหญ่, โตลื้อ ๔. ผู้ประกอบพิธี ๕. ลัวะ ๖. ลื้อ, ลัวะ
๗. ผู้หญิงลื้อ, โตใหญ่ ๘. คนหนุ่มสาว ๙. ผู้หญิงลัวะ

๒) ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าเมือง

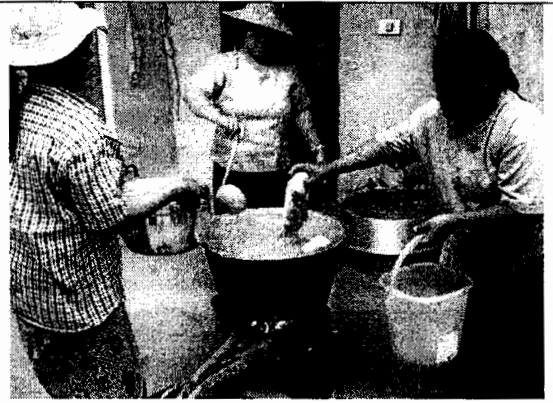
๑. บริเวณประกอบพิธีกรรม ๒. พื้นที่ของผู้ชาย ๓. พื้นที่การเล่น/เสียงไซค
๔. บริเวณประกอบอาหาร ๕. พื้นที่ของผู้หญิงและเด็ก

๕.๕ พื้นที่เชิงอุดมคติ

พื้นที่เชิงอุดมคติ เป็นพื้นที่ที่แสดงถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณี พิธีกรรม ภาษา เพื่อให้เกิดความเป็นกลุ่ม ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการรวมกลุ่มทางสังคมอย่างเห็นได้ชัดคือกลุ่ม ลัวะ ซึ่งจะมีการจัดตั้งกลุ่มที่คอยช่วยเหลือทางสังคมต่าง ๆ คล้ายกับกลุ่มของคนไทยภาคเหนือทั่วไป มีการนำเงินที่รวบรวมได้มาจัดซื้อถ้วยชามและอุปกรณ์การทำบุญ โดยให้สมาชิกในกลุ่มได้หยิบยืมใช้กัน อนึ่ง มีการแสดงสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ที่อุปกรณ์ทุกชิ้น ด้วยคำว่า “ลัวะ”

ภาพที่ ๕.๑๑ อุปกรณ์ถ้วยชามของลัวะ

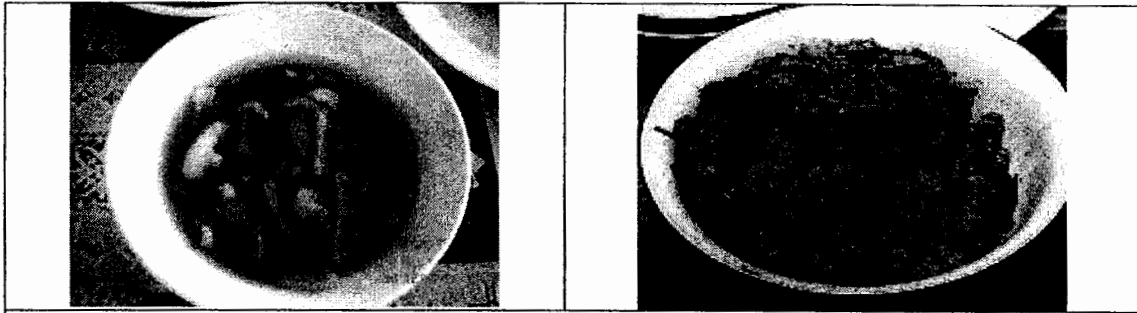

ภาพที่ ๕.๑๒ การประกอบอาหารของลัวะ

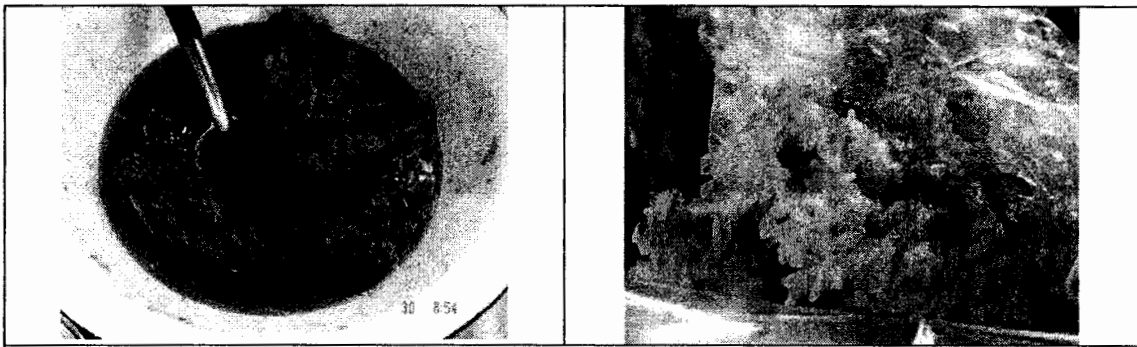
นอกจากนี้ คุณค่าของรสชาติอาหาร ก็เป็นสิ่งที่แสดงถึงพื้นที่ทางคุณค่าได้เช่นกัน โดยแต่ละกลุ่ม จะมีอาหารในพิธีกรรมที่แตกต่างกันไป โดยจะบอกกับใคร ๆ ว่าของตนอร่อยมากกว่ากลุ่มอื่น ยกเว้นกลุ่มที่ไม่ใช่คนไทย (อาข่าและลาหู่)

ภาพที่ ๕.๑๓ อาหารของไทยลื้อ (ข้าวพุ้น-ข้าวต้ม)

ภาพที่ ๕.๑๔ อาหารของลัวะ (แกงหมู-ลาบหมู)

ภาพที่ ๕.๑๕ อาหารของไทยใหญ่ (แกงไก่-ข้าวเหนียว)

ในเรื่องคุณค่าทางร่างกายนั้น มีการให้คุณค่าด้านความสวยงามที่ปรากฏภายนอก โดยอิงกับมาตรฐานของความสวยงามแบบคนไทยพื้นราบคือขาว สูง หน้าตาสวยแบบไทยพื้นราบ ดังนั้น ในการสอบถามพูดคุยกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องคุณค่านี้ มักจะมีผู้ให้ความเห็นว่ามี ความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม และความแตกต่างนี้เองทำให้กลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มมีโอกาสทางสังคมได้ดีกว่าอีกหลายกลุ่ม โดยเฉพาะผู้หญิงที่แต่งงานกับคนพื้นราบ(คนไทยหรือคนต่างชาติ)ที่มีฐานะดี ทำให้ครอบครัวมีหน้ามีตาในชุมชนไปด้วย ทั้งนี้ บางกลุ่ม ไม่ได้ปิดโอกาสในการแต่งงานข้ามชุมชนเลยทีเดียว ก็มีบางกลุ่มที่แต่งงานกับคนอีสานเนื่องจากไปพบกันที่กรุงเทพฯ โดยเหตุผลที่แต่งงาน เพราะ มีลักษณะ รูปร่างหน้าตาที่คล้ายคลึงกัน

ภาพที่ ๕.๑๖ ลักษณะของชาวไทยใหญ่

ภาพที่ ๕.๑๗ พิธีแต่งงานของชาวลัวะ

๕.๖ พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก

พื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชนแห่งนี้มีไร่โคกเดี่ยว ดังนั้น ปัจจัยภายนอกชุมชนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทางวัฒนธรรมเช่นกัน โดยเกิดจากปัจจัยภายนอก ดังนี้

ปัจจัยจากองค์กรภาครัฐ(ราชการ)

มีผลต่อประเพณีของชุมชน เป็นการเพิ่มขึ้นคอนของพิธีการต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ต้องมี ขบวนแห่สัญลักษณ์ของความเป็นชาติในพิธีต่าง ๆ มีการจัดแถวขบวนที่แสดงถึงการนำเสนอของ รัฐที่ต้องมาก่อนประเพณี การให้เกียรติตัวแทนของรัฐในพิธีกรรมต่าง ๆ บางครั้งต้องนำพิธีกรรม ของชุมชนผนวกกับพิธีกรรมของรัฐ ทำให้เกิดประเพณีที่ประยุกต์ขึ้นใหม่ โดยมีรัฐเป็นตัวละครใน ชุมชนด้วย หนึ่ง เกือบทุกประเพณีจะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐเช่นกัน

ภาพที่ ๕.๑๘ รัฐพิธีในประเพณีปอยส่างลอง

ปัจจัยจากองค์กรภาคเอกชน

เป็นการสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมจากองค์กรภายนอกชุมชน เช่น จากกรุงเทพฯ มีการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ทำให้ประเพณีพิธีกรรมของชุมชนแห่งนี้ ต้องมีระเบียบแบบแผน และใช้เวลาในการประกอบพิธีเพิ่มมากยิ่งขึ้นทุกปี เพื่อเป็นการแสดงถึงภาพสะท้อนที่มีการจัดการเพื่อตอบสนองกลุ่มคนภายนอกเหล่านี้ ทั้งนี้ รวมถึงการแต่งกายที่จะต้องเป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น ทำให้มีการแสดงออกทางชาติพันธุ์มากยิ่งขึ้นด้วย

ภาพที่ ๕.๑๕ ป้ายการจัดงานที่มีองค์กรภาคเอกชนสนับสนุน

กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม แสดงถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ยืนยัน ความจริงที่ว่า อัตลักษณ์และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรม จะไม่ประสานกลมกลืนเป็นหนึ่ง เดียวกันอย่างแท้จริง โดยสุเทพ สุนทรเกสัช ได้สรุปความคิดจาก ข้อเขียนของเฟรเดริก บาร์ท ว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ได้โดยการรักษาสิ่งที่เรียกว่า “พรมแดนทางชาติพันธุ์” ซึ่งเป็นเส้นที่แบ่งกลุ่มหนึ่งออกจากอีกกลุ่มหนึ่ง เส้นแบ่งดังกล่าวไม่ได้อาศัยความแตกต่างโดยทั่วไป ทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องแบ่ง แต่อาศัยพฤติกรรมทางสังคม ที่มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับสมาชิก และการสร้างความแตกต่างของกลุ่ม ตัวของวัฒนธรรมที่ใช้สร้างความแตกต่าง ข้อมแตกต่างกันไป ในแต่ละกลุ่ม และอาจเป็นเพียงองค์ประกอบส่วนย่อยของวัฒนธรรมในส่วนรวม ซึ่งสามารถอธิบายได้ในกลุ่มที่มีหน่วยการผลิตซ้ำหรือสืบทอดวัฒนธรรมด้วยตนเอง แต่ขาดผู้นำองค์กรรวม ศูนย์ตรงกลาง มักพบในสังคมหลังยุคอาณานิคม(สุเทพ สุนทรเกสัช,๒๕๔๘)

ทั้งนี้ มิใช่ว่าแนวโน้มของพื้นที่ต่าง ๆ จะประสานกลมกลืนกัน และลดพรมแดนระหว่างวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ออกไปในอนาคต แต่ในความเป็นจริงแล้ว ความซับซ้อนและการเพิ่มขึ้นของเส้นเขตแดนต่าง ๆ ที่คั่นระหว่างกลุ่มต่าง ๆ จะถูกสร้างขึ้นมาเรื่อย ๆ โดยมาจากภายในและภายนอกชุมชน ถึงแม้ว่าความเป็นชาติพันธุ์จะถูกกลืนกลาย ถึงแม้การช่วงชิงความหมายจะถูกสร้างขึ้นใหม่ ๆ เพื่อผลประโยชน์ทางวัฒนธรรม ต่อไปอย่างต่อเนื่องก็ตาม

บทที่ ๖

ศักยภาพและความหลากหลายของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ

ภาพสะท้อนของชุมชนห้วยน้ำขุ่น แสดงถึงการให้ผู้คนที่แตกต่างกันในทางวัฒนธรรม สามารถมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วมกันได้ด้วยวิธีการต่อรองซึ่งกันและกัน ทั้งในชุมชนเองและภายนอกชุมชน แต่การต่อรองนี้ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เป็นการมีผลประโยชน์ร่วมกัน และไม่มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสียเปรียบหรือได้เปรียบกว่ากัน(แต่ในความจริงก็มีอาจเป็นไปได้เช่นนี้ทุกกรณี)

ชุมชนแห่งนี้ ได้แสดงถึงการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี แต่ในความเป็นจริง(ของรัฐ)ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ได้ถูกผนวกรวมเข้ากับเรื่องสัญชาติ และสิทธิในความเป็นพลเมือง ทำให้ชุมชนแห่งนี้ ยังคงต้องมีการเจรจาต่อรองเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมต่อไป

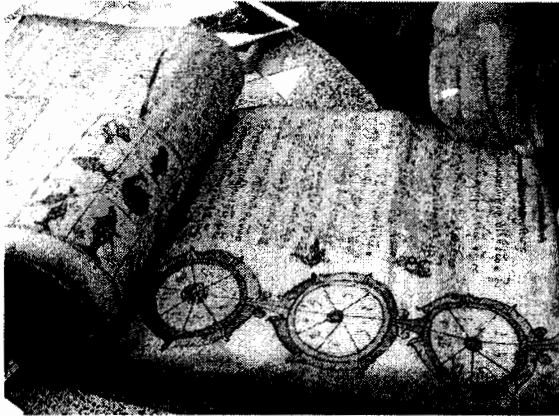
๖.๑ แนวทางในการพัฒนาต้นแบบ

ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น เปรียบเสมือนสิ่งที่เรียกว่า โลกจำลองของโลกาภิวัตน์ที่แสดงถึง ความไม่เป็นระเบียบและการต่อสู้ช่วงชิงความหมาย ซึ่งมีกลุ่มคนที่เป็นกลุ่มผู้นำสามกลุ่มตามแนวคิดของ แกรมสกี Gramsci คือ กลุ่มที่เป็นปัญญาชนแบบอนุรักษ์ ที่พยายามให้พื้นที่ทางวัฒนธรรมต่าง ๆ กลายเป็นหนึ่งเดียวและสร้างคุณค่าเชิงอุดมการณ์ที่ครอบงำและกดทับความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยนำเสนอพื้นที่ทางศาสนา และพื้นที่ของความเป็นรัฐของประเทศไทย สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ ในการแสดงออกทางพิธีกรรมต่าง ๆ แต่ก็ไม่สามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ในพื้นที่อื่น(พื้นที่บ้าน พื้นที่ผี พื้นที่ของปัจเจก) นอกจากพื้นที่สามสถานะในกลุ่มชน โดยกลไกที่สร้างกฎเกณฑ์เชิงอุดมการณ์ที่ให้ผู้คนยินยอมพร้อมใจในอำนาจ ประเพณี พิธีกรรม ผ่านกิจกรรมทางพุทธศาสนา และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัฐ หรือ หลอมรวมทั้งกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมของรัฐ เช่น พิธีปอยสังฆลงเฉลิมพระเกียรติ ครองราชย์ครบ ๖๐ ปี

ภาพที่ ๖.๑ ป้ายการจัดงานปอยสังฆลง เฉลิมพระเกียรติฯ

แต่ในชุมชนแห่งนี้ ยังมีกลุ่มพื้นที่ที่พัฒนาตนเอง เพื่อต่อยอดความมีตัวตนของชาติพันธุ์ในประเด็นเรื่องความเชื่อ ทัศนคติ ค่านิยม ประวัติศาสตร์ ปรากฏในประเพณีพิธีกรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ เช่น ประเพณีผีตาโขน การทำนายเกี่ยวกับชีวิต ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานย่อยของชาติพันธุ์

ภาพที่ ๖.๒ ตำราพิธีกรรม-พ่ออาจารย์ไต้ คิงค์

ภาพที่ ๖.๓ พิธีสะเดาะเคราะห์

นอกจากนี้ ชุมชนแห่งนี้ ยังมีการช่วงชิงความหมายเชิงปัจเจก ที่ยังฝังราก เลือกลงปฏิบัติทางสังคมในชีวิตประจำวัน ที่หลุดพ้นจากการกดทับของประเพณีทางศาสนา และพื้นที่ของชาติพันธุ์เช่น การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ หรือ การแต่งงานกับคนนอกชุมชนเพื่อการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ และการหลุดพ้นกฎเกณฑ์ทางกฎหมายเรื่องสัญชาติ แสดงให้เห็นถึง ปัจเจกชนในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีสิทธิเลือกสิ่งที่คุณเองเห็นว่าเหมาะสมและสามารถแสดงตัวตนได้ใน โอกาสต่าง ๆ และมีพื้นที่ในการแสดงตน นอกเหนือจากพื้นที่ในชุมชน เช่น การมีตัวตนทางอาชีพในกรุงเทพฯ นครปฐม สมุทรสาครของกลุ่มลัวะ

ภาพที่ ๖.๔ พิธีแต่งงานแบบร่วมสมัยของลัวะ

ดังนั้น ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น จึงเป็นหนึ่งในชุมชนต้นแบบของชุมชนพลัดถิ่น ในหลาย ๆ ชุมชนที่กระจัดกระจายทั่วโลก แสดงให้เห็นถึง การข้ามพรมแดนทางวัฒนธรรม ข้ามพรมแดนของชาติ ข้ามพรมแดนของการครอบงำปัจเจกชน โดยปัจเจกชนสามารถแสดงตนในสถานะอื่นๆได้ ด้วยการสร้างคำอธิบายตัวเองในรูปแบบต่าง ๆ และการเข้าไปยับยั้งความสัมพันธ์ของรัฐและยับยั้งความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์เพื่อความชอบธรรมในการกระทำต่าง ๆ

ภาพสะท้อนของชุมชนแห่งนี้ จึงเป็นต้นแบบที่แสดงถึงความซับซ้อนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย เป็นความจริงที่ปรากฏขึ้นและเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า มันมีอยู่จริงในทุก ๆ สังคม และการปฏิเสธความมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะนำมาซึ่งความขัดแย้ง ในทุก ๆ ระดับตั้งแต่ระดับจิตใจของปัจเจกชนเองที่ไม่สามารถอธิบายตนเองได้ว่า เป็นใคร มาจากไหน หรือมาจากวัฒนธรรมใด เป็นความขัดแย้งเชิงปัจเจกที่ทำให้ไม่มีที่ยืนในสังคมและถูกกดทับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความขัดแย้งต่อมา คือ เรื่องความขัดแย้งเชิงครอบครัว การปฏิเสธความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละครอบครัว ซึ่งจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นทุกวัน สาเหตุเกิดจากการแต่งงาน ความเชื่อ ชาติพันธุ์ การรักชาติ การไม่ยอมรับความแตกต่างในด้านวัฒนธรรมในครอบครัว และการไม่เจรจาต่อรองเพื่อหาข้อยุติ ส่งผลให้ สถาบันทางสังคมขั้นพื้นฐาน ที่เรียกว่าครอบครัว ต้องล่มสลาย ซึ่งพบว่า สังคมไทยมีสถิติการหย่าร้าง ที่พ่อแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง มีจำนวนมากขึ้น

ความขัดแย้งในระดับชุมชน จะเกิดขึ้นเมื่อ มีการปฏิเสธความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจาก ปัจเจกชนและชาติพันธุ์ มีการผลิตซ้ำเชิงวัฒนธรรมและเชิงสัญลักษณ์ เพื่อช่วงชิงความหมายของชาติพันธุ์และกลุ่มวัฒนธรรมย่อย โดยผู้กระทำการทุกคนมียุทธศาสตร์ของตนเองในการกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อกระทำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการกระทำเหล่านั้นมิได้ถูกกำหนดตายตัวจากระบบสังคม แต่ก็ไม่ได้เป็นอิสระโดยสิ้นเชิง หากแต่มีกฎเกณฑ์บางอย่างของชาติพันธุ์และวัฒนธรรมย่อยกำกับอยู่ด้วย ทำให้ชุมชนที่มีความซับซ้อนทางวัฒนธรรม มีการเลือกและปรับใช้วัฒนธรรมเพื่อผลประโยชน์ของชาติพันธุ์ โดยต่อรองกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอก

จากข้อสรุปดังกล่าว ทำให้เกิดภาพสะท้อนว่า ความขัดแย้งที่เกิดจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม มิได้เกิดเป็นส่วน ๆ แต่เกิดเป็นองค์รวมของส่วนย่อย ๆ ซึ่งในส่วนย่อยจะเป็นภาพสะท้อนของส่วนใหญ่อจากปัจเจกถึงระบบโลก โดยไม่สามารถที่จะแยกเป็นส่วน ๆ ได้ ดังนั้น ความเป็นต้นแบบของชุมชนแห่งนี้ สามารถที่จะสร้างทุนทางวัฒนธรรม เพื่อจัดการความขัดแย้งที่ถูกสร้างบนพื้นที่ทางวัฒนธรรมตั้งแต่พื้นที่ทางวัฒนธรรมในอดีต พื้นที่ทางวัฒนธรรมในอนาคต ซึ่งพื้นที่ทางวัฒนธรรมเหล่านั้น จะต้องเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เน้นเรื่อง ความกตัญญูรู้คุณ และการให้อภัย เป็นสำคัญ

๖.๒ ทูตทางวัฒนธรรม

ในชุมชนบ้านห้วยน้ำจุ่น มีทูตทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และยังสามารถก็นำไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากมีการนำทูตทางวัฒนธรรมไปใช้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งทูตทางวัฒนธรรมสามารถผลิตประดิษฐกรรมทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี ทูตทางวัฒนธรรมของชุมชนนี้ สามารถแยกเป็น ๒ ส่วนคือ

๖.๒.๑ **ทูตทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้** ได้แก่ การสร้างกิจกรรมประเพณีทางศาสนาและประเพณีของความเชื่อดั้งเดิมที่สอดคล้องกลมกลืนกัน เช่น ประเพณีปอยส่างลอง ประเพณีปอยออกหว่า ประเพณีผีดาโชน ประเพณีสังเคราะห์บ้าน ฯลฯ รวมถึงวัฒนธรรม การแต่งกาย อาหาร ทรงผม

๖.๒.๒ **ทูตทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้** ได้แก่ คติความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนา และตัวอย่างที่สำคัญของชุมชนแห่งนี้ คือ ความกตัญญูและการให้อภัยของคนในชุมชน ซึ่งแสดงออกในประเพณีปอยออกหว่า คือ หลังจากที่ทำพิธีสงฆ์ช่วงเช้าแล้ว ช่วงบ่ายจะมีกิจกรรมการขอขมาผู้ใหญ่ ซึ่งแต่เดิมต้อง ไปยังบ้านผู้ใหญ่ แต่ปัจจุบัน ได้เปลี่ยนสถานที่มาเป็น วิหารในวัด โดยผู้น้อยต้องนำอาหารขนมและปัจจัย มาแสดงความคารวะและขอพรจากผู้ใหญ่ที่นับถือ โดยผู้ใหญ่ก็จะให้พรกลับไป นับเป็นประเพณีที่ดีงาม ที่ยังสืบทอดอยู่ในชุมชนแห่งนี้ ถือว่าเป็นประเพณีที่แสดงถึง สันติวัฒนธรรม การสำนึกผิดและการให้อภัย ทั้งกาย วาจา ใจ รวมถึง ทูตทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ ไม่เพียงแต่กิจกรรมในปอยออกหว่า เท่านั้น การแสดงความคารวะ ต่อผู้ที่บุกเบิก เจ้าที่ ในประเพณีเลี้ยงผีเมือง ก็แสดงให้เห็นว่าชุมชนเกิดความรักและหวงแหน ในพื้นที่ของหมู่บ้าน และเป็นกลไกทางสังคมที่มีให้ชุมชนกระทำผิด เนื่องจากเชื่อว่า มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องรักษาชุมชนแห่งนี้ตลอดเวลา

ภาพที่ ๖.๕ ประเพณีเลี้ยงผีเจ้าเมือง

สวัสดิการด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล สวัสดิการทางสังคมอื่น ๆ โดยมองกลุ่มที่ไม่ได้รับ สัญชาติว่าเป็นกลุ่มที่รัฐไม่ต้องการหรือไม่มีตัวตน จนกลายเป็นกลุ่มที่ไม่มีพื้นที่ในรัฐ ทั้งที่กลุ่ม เหล่านี้ก็เดินเข้ามาไปเข้ามาในดินแดนแห่งนี้อยู่ตลอดเวลา การที่รัฐละเลยกลุ่มคนบางกลุ่มที่รัฐ ประทับตราว่าแตกต่างจากเอกภาพและวัฒนธรรมหลักของชาติ ทำให้พวกเขาเหล่านี้ ต้องรวมกลุ่ม กัน เพื่อต่อรองผลประโยชน์จากรัฐด้วยวิธีการต่าง ๆ อยู่เสมอ และสร้างเงื่อนไขการต่อรองใหม่ ๆ ขึ้นมา ซึ่งถ้าเงื่อนไขเหล่านั้นยังไม่ได้ไปผูกพันกับเงื่อนไขอื่น ๆ ที่รัฐจะจัดการได้ ก็ยังไม่เกิดปัญหา ความรุนแรง แต่ตราบไคเงื่อนไขกลุ่มคนเหล่านี้ไปเชื่อมโยงกับเงื่อนไขอื่น ๆ มีการสร้างพลังอำนาจ เงื่อนไขการต่อรอง มีการฉวยโอกาสกับกลุ่มคนอื่น ๆ นอกกรัฐ ก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งกับรัฐขึ้นมาได้

ดังนั้น รัฐควรเปลี่ยนมุมมองของความหลากหลายทางวัฒนธรรมใหม่ โดยใช้ ประโยชน์ในความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นแบบฝึกหัดในการปฏิบัติการทางวัฒนธรรม เพื่อ สร้างจุดเปลี่ยนเชิงแนวคิดทางวัฒนธรรมใหม่ ในการที่จะช่วยให้คนที่ไร้ตัวตนในจินตนาการของ รัฐ ให้มีตัวตน มีบทบาททางสังคมกับรัฐชาติ ทั้งในเรื่องบทบาททางสังคม เศรษฐกิจ อุดมการณ์ ประวัติศาสตร์สังคมไทย รวมถึงการมีบทบาทอย่างมีศักดิ์ศรีในสื่อและอุตสาหกรรมวัฒนธรรม อย่างเท่าเทียมกัน

บทที่ ๗

สรุป อภิปรายผลวิจัย และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมในชุมชนหลากหลายชาติพันธุ์ ฉบับนี้ ได้ใช้พื้นที่บ้านห้วยน้ำขุ่น อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นกรณีศึกษา ซึ่งหมู่บ้านนี้มีลักษณะที่น่าสนใจคือเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติความเป็นมาไม่ยาวนานนัก ราวสี่สิบกว่าปี แต่ในช่วงเริ่มต้นการสร้างหมู่บ้านเป็นที่ตั้ง(บางส่วน) ของกองกำลังกู้ชาติไทใหญ่ ที่มีชื่อว่า กลุ่มหนุ่มศึกหาญ โดยมีเจ้างาคำและเจ้าเครือเสื่อเป็นผู้นำ เมื่อเจ้างาคำเสียชีวิตและเจ้าเครือเสื่อได้ย้ายออกไปจากชุมชนแห่งนี้ กองกำลังก็ได้สลายตัวไปเหลือแต่ญาติของเจ้างาคำอาศัยอยู่ ๒-๓ ครอบครัว จากนั้นจึงมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ย้ายเข้ามาอยู่จึงได้จัดตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๕๑๖

ชุมชนแห่งนี้ ประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังนี้(๒๕๔๗) ไทใหญ่ ร้อยละ ๕๐.๑๗ ลัวะ ร้อยละ ๒๘.๐๑ ลื้อ ร้อยละ ๑๔.๗๔ ที่เหลือเป็น อ่าข่า ลาหู่ ลีซู จีนยูนนาน และคนเมือง

สรุป อภิปรายผลวิจัย

จากผลการจัดเก็บข้อมูลทั้งหมด สามารถอภิปรายผลในประเด็นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

๗.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งภายในภายนอกและรัฐ

ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น แห่งนี้ ได้มีการเข้ามาตั้งถิ่นฐานไม่ยาวนานนัก และเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูงดังนั้นระบบความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ยังคงเห็นพรมแดนระหว่างกันเห็นความทับซ้อนของวัฒนธรรม รวมถึงการผลิตวัฒนธรรมขึ้นมา เพื่ออธิบายระบบความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วย ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

๗.๑.๑ การผลิตความเชื่อและค่านิยมย่อยทับซ้อนระหว่างกลุ่ม

การผลิตความเชื่อย่อยทับซ้อนระหว่างกันนี้ เริ่มจากการผลิตประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานที่ทับซ้อนกัน ระหว่างประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม กับชุมชนใหม่ เพื่อให้ความหมายถึงสิทธิอันยาวนานต่อเนื่องในพื้นที่นี้ อีกบริบทหนึ่ง โดยชุมชน ได้ยอมรับการเป็นเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิมของเจ้างาคำผนวกกับความเชื่อเจ้า(ผี)ของไทใหญ่ ที่ชื่อ เจ้าคำแดง ทั้งที่การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนเหล่านั้นจะไม่มีอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ดั้งเดิมก็ตาม กลุ่มคนเหล่านั้น ได้ใช้ ตัวแบบตามสถานการณ์ เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านพิธีเลี้ยงผีเจ้าเมือง ซึ่งจัดขึ้นทุกปีและหมายรวมถึง คนที่เข้ามาอยู่ใหม่ด้วย ที่ต้องนำไก่มาร่วมพิธีในวันดังกล่าว

นอกจากประวัติศาสตร์กระแสหลักแล้ว ยังมีการผลิตประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานในชุมชนที่แสดงถึงความชอบธรรม การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนอื่น ๆ ตลอดจนพื้นที่แห่งนี้เป็นที่มาในโครงการพัฒนาโดยตุง จึงมีประวัติของ โครงการทับซ้อนในทุก ๆ ประวัติศาสตร์เช่นกัน

๗.๑.๒ การผลิตกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อสร้างพื้นที่ของความสัมพันธ์ในชุมชน

ในชุมชนแห่งนี้ มีการผลิตกิจกรรมวัฒนธรรมที่ร่วมกันผ่านพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัด กลุ่มที่มีบทบาททางศาสนา ได้แก่ กลุ่มไทใหญ่ เนื่องจากกลุ่มย่อย ๆ ได้ให้ความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ประเพณีทางพุทธศาสนาทำให้ไทใหญ่เป็นหลัก แต่นัยนี้ก็ไม่ได้ หมายความว่าทั้งหมด เนื่องจากยังเห็นความทับซ้อนของลักษณะทางชาติพันธุ์บางอย่าง ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องตัวอักษรที่ใช้ในการสวดนั้น ยังคงเป็นตัวอักษรธรรมล้านนา(ที่มีลักษณะแบบไทเงิน:เจ้าอาวาสให้ข้อมูล)แต่การสวดนั้นออกเสียงแบบไทลื้อ การใช้ภาษาไทใหญ่จะใช้เฉพาะการสื่อสารในที่สาธารณะเท่านั้น

จากประเพณีการบวชลูกแก้วหรือปอยสา่งลอง ซึ่งเป็นประเพณีของไทใหญ่ แต่ในชุมชนแห่งนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็ส่งลูกหลานเข้าร่วมบวชลูกแก้วด้วยเช่นกัน การจัดพิธีนั้นเป็นของไทใหญ่ในพื้นที่สาธารณะ แต่ถ้าเป็นพื้นที่ ในบ้านแล้วพิธีจะเป็นไปตามแบบของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ

ในความทับซ้อนที่ไม่สนิทนี้ ยังเห็นความชัดเจนในพื้นที่ทางกายภาพในวิหาร การแยกเพศและชาติพันธุ์ ยังเห็นรอยเชื่อมต่ออย่างชัดเจน โดยที่ยังไม่มีการผสมกลมกลืน หรือยังไม่มีการกลืนกลาย

อนึ่ง ประเพณีศิวาโชน ของกลุ่มลัวะ แท้จริงแล้วไม่ใช่ประเพณีของพุทธศาสนา หรือประเพณีของไทใหญ่ แต่ก็สามารถเข้ามาจัดพิธีในพื้นที่วัดได้ เนื่องจากความชอบธรรมในตำนานที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้านั่นเอง (แท้จริงแล้วยังมีบริบทอื่น ๆ อีก) แต่เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ ผู้วิจัยบางท่านได้เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลมาตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๕๔๗ ได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของพิธีนี้ โดยในปีแรกนั้นกลุ่มคนลัวะ เป็นผู้ประกอบพิธีและร่วมพิธีโดยมีกลุ่มอื่น ๆ เป็นผู้ดู ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ มีการจัดพิธีนี้อย่างยิ่งใหญ่ เนื่องจากมีความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาวลัวะในประเทศไทย และในปัจจุบัน ปีพ.ศ.๒๕๔๙ ได้มีการเปลี่ยนแปลง คือ มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างชุมชนเข้ามาเป็นผู้แสดงด้วย ทั้งที่กลุ่มต่าง ๆ ไม่ได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้แต่อย่างใด รวมถึงการที่ชุมชนได้กำหนดให้ประเพณีนี้ร่วมกับรัฐพิธีในวันที่ ๕ ธันวาคม ทำให้มีพิธีและขั้นตอนมากเกินประเพณีดั้งเดิมไป

การรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ เพื่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์ในแนวระนาบนั้น กลุ่มลัวะจะมีการรวมกลุ่มที่ดีในการช่วยเหลือกันและการสร้างตัวตนผ่านเครื่องครัว เครื่องใช้ไม้สอย สาธารณะที่คิดคำว่าลัวะ และการเข้าไปอยู่ในเครือข่ายลัวะแห่งประเทศไทย ก็ทำให้ลัวะขยายพื้นที่

ทางวัฒนธรรมไปอีก แต่สำหรับไทใหญ่ นั้น นอกจากจะแสดงออกทางด้านการแต่งกายและประเพณีแล้ว บางครั้งก็แสดงออกด้วยธงชาติไทใหญ่ในที่ต่าง ๆ จากการสอบถาม ก็ไม่ใช่ความหมายเชิงอุดมการณ์แต่เป็นสัญลักษณ์ว่าเขาเป็นใครเท่านั้น

๗.๑.๓ การผลิตทัศนคติเชิงคุณค่าของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์

ในชุมชนมีการผลิตอัตลักษณ์ ที่แสดงถึงความเป็นชาติพันธุ์ทั้งที่เป็นระบบใหญ่ และระบบย่อยในตัวบุคคล เช่น เครื่องแต่งกายและทรงผม ที่มีการแสดงลักษณะทางชาติพันธุ์อย่างชัดเจนในผู้หญิงและชีวิตประจำวัน แต่เมื่อมีพิธีกรรมหรือประเพณีที่มีปัจจัยภายนอกเข้ามานั้น การแสดงอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ จะถูกจัดระเบียบมากยิ่งขึ้นระดับประดามากขึ้น ซึ่งหมายความว่า พื้นที่ที่แสดงตัวคนนั้น ได้ถูกลูกกล้ำมากขึ้นจากปัจจัยภายนอก

การบวชเรียนของเยาวชน เป็นพื้นที่อันหนึ่ง ที่เป็นการเข้าสู่พื้นที่ทางศาสนาเพื่อเปิดพื้นที่ทางโอกาสให้กับตนเอง ในการที่จะเห็นโลกกว้างและเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนแต่ก็ไม่สำเร็จในทุก ๆ คนเช่นกัน

คุณค่าของรูปร่างภายนอก ก็เป็นพื้นที่เชิงคุณค่าในการสนทนอย่างลับหลังระหว่างกลุ่มต่าง ๆ และรูปร่างภายนอกที่กลายเป็นคุณค่า เพราะว่าแสดงถึงความสัมพันธ์ภายนอกชุมชนที่แตกต่างกัน

๗.๑.๔ ปัจจัยภายนอกที่สัมพันธ์กับพื้นที่ทางวัฒนธรรม

ปัจจัยภายนอกที่มีผลมากที่สุด ต่อพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์ คือ รัฐ เนื่องจากรัฐได้กักเก็บกลุ่มเหล่านั้นด้วยกฎหมายความเป็นพลเมืองไทยในเรื่องสัญชาติ การได้สิทธิในสัญชาติที่ไม่เท่าเทียมกันในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมได้แตกต่างกัน

ชุมชนก็มีความพยายามที่จะมีความสัมพันธ์กับรัฐ ผ่านรัฐพิธี ต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นพลเมืองไทยในพื้นที่สาธารณะ และประเพณีเดิมจะถูกแต่งเติมให้แปลกประหลาดมากขึ้น มีระเบียบขั้นตอนมากขึ้น มีการแสดงสัญลักษณ์ความเป็นพลเมืองไทยมากขึ้นทุกปี นอกจากนี้ ปัจจัยภายนอกอื่น เช่น องค์กรที่สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ แต่ปัจจัยเหล่านี้ไม่อาจยึดโยงพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชนได้ทั้งหมด ยังมีพิธีกรรมบางอย่าง เช่น ประเพณีการเลี้ยงผีเจ้าเมืองที่รัฐและองค์กรต่าง ๆ ยังไม่สามารถเข้ามาในพื้นที่แห่งนี้ได้

๗.๒ กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมและการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในการที่จะแสดงอัตลักษณ์ของตนผ่านสัญลักษณ์ พิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชนแห่งนี้ พื้นที่ในการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น พื้นที่เฉพาะ คือ พื้นที่ส่วนตัว เช่น ร่างกาย บ้าน ชาติพันธุ์และผี ซึ่งเป็นการผลิตซ้ำอย่างบริสุทธิ์ที่ยังไม่มีปัจจัยภายนอกเข้ามายุ่งเกี่ยว

เป็นตัวแบบดั้งเดิมที่ชุมชนสร้างขึ้นเพื่อชุมชนเอง ส่วนการผลิตซ้ำอีกแบบหนึ่งของชุมชน คือ การผลิตซ้ำในพื้นที่สาธารณะนั้น จะมีปัจจัยภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิตมากขึ้นทุกปี มีการทับซ้อนพิธีกรรมต่าง ๆ การผสมผสานวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์เข้าด้วยกัน และสิทธิการเป็นพลเมืองผ่านสัญลักษณ์ของรัฐแบบต่าง ๆ

๓.๓ ศักยภาพและความหลากหลายของชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นต้นแบบ

ภาพสะท้อนของชุมชนห้วยน้ำขุ่น แสดงถึงการให้ผู้อื่นที่แตกต่างกันในทางวัฒนธรรม สามารถมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วมกันได้ด้วยวิธีการต่อรองซึ่งกันและกัน ทั้งในชุมชนเองและภายนอกชุมชน แต่การต่อรองนี้ จะต้องมีผลสรุปที่เป็นการมีผลประโยชน์ร่วมกัน และไม่มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเสียเปรียบหรือได้เปรียบกว่ากัน(แต่ในความจริงก็มีอาจเป็นไปได้เช่นนี้ทุกกรณี)

ชุมชนแห่งนี้ ได้แสดงถึงการจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นอย่างดี แต่ในความเป็นจริง(ของรัฐ)ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ได้ถูกผนวกรวมเข้ากับเรื่องสัญชาติ และสิทธิในความเป็นพลเมือง ทำให้ชุมชนแห่งนี้ ยังคงต้องมีการเจรจาต่อรองเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมต่อไป

๓.๔ ข้อค้นพบจากการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้นแต่ละมุมมองจะมีความมุ่งหมายไปเพื่อการอธิบายการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม การช่วงชิงความหมายทางพื้นที่วัฒนธรรม ซึ่งอาจทำให้เรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องการต่อสู้ทางการเมืองหรืออาจเรียกได้ว่าเป็น “เรื่องการเมืองเชิงวัฒนธรรม” ที่เกิดขึ้นในชุมชนถึงแม้ว่ามุมมองของนักวัฒนธรรมบางส่วนจะเห็นว่าชุมชน โคดเคียว และมีความกลมเกลียวสมานฉันท์ แต่ก็มีนักวิชาการสายวัฒนธรรมศึกษาไม่เชื่อในเรื่องดังกล่าวและมองว่าวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการต่อรอง และช่วงชิงความหมายแต่เนื่องจากทั้งสองแนวคิดเกิดขึ้นและพัฒนาไปในสังคมที่มีพื้นฐานต่างกัน การที่เรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรมจะมีทางออกอื่นอีกหรือไม่ ต้องถูกนำมาทบทวนในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสามารถแยกข้อค้นพบได้ สามประเด็นดังนี้

๑. ความสำคัญของพื้นที่ฝ่ายตรงข้าม นับเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แต่ละฝ่ายควรให้ความสำคัญ พื้นที่นี้อาจเป็นพื้นที่เล็ก ๆ ขนาดครอบครัวจนถึงพื้นที่ระดับที่เชื่อมโยงกับโลกภายนอกในทุกระดับ จากการศึกษาพบว่า ในชุมชนห้วยน้ำขุ่นที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอุดมคติ ในบริบทของพื้นที่ต่าง ๆ การสร้างพื้นที่ของตนเองขึ้น ไม่ว่าจะเป็นที่ของเพศสภาพพื้นที่ของครอบครัว พื้นที่ทางชาติพันธุ์ ฯลฯ นั้นมีการให้ความสำคัญกับพื้นที่ฝั่งตรงข้ามและพื้นที่ข้างเคียงในการแสดงออกด้วย ไม่ได้ปิดกั้นในความแตกต่างและสร้างเงื่อนไขข้อจำกัดต่าง ๆ ภายในชุมชนเอง และพยายามในการที่จะดึงองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่ไม่ใช่รัฐ กึ่งรัฐและกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ทางวัฒนธรรมและประเพณีที่ได้จัดขึ้นในรอบปี

แต่เมื่อชุมชนพยายามในการเข้าใจพื้นที่ฝั่งตรงข้ามและพื้นที่ข้างเคียงแล้ว ก็ค้นพบว่าความขัดแย้งยังเกิดขึ้นเมื่อพื้นที่บางพื้นที่เช่น พื้นที่ของความเป็นพลเมืองรัฐไม่ได้เปิดกว้างให้ฝ่ายชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองอย่างเป็นทางการ ทางชุมชนเองได้แต่แสดงความเป็นพลเมืองผ่านพิธีกรรมของรัฐต่าง ๆ ที่ชุกช่อนและไม่ชุกช่อนในประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นตามลำดับ

๒. การไหลและทับซ้อนของพื้นที่ทางวัฒนธรรม ในประเด็นนี้คือการที่ชุมชนมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็งและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อนแตกต่างกัน การทับซ้อนของพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการยอมรับในความแตกต่างของพื้นที่ฝั่งตรงข้าม และพื้นที่ข้างเคียงจะมีประเด็นเรื่องบริบทของพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็ง พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อน และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สาม (หมายถึง พื้นที่อื่น ๆ ที่เหลือ) เป็นประเด็นที่มีบทบาทซึ่งกันและกันอยู่ด้วย จากการศึกษาพบว่าพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็งจะเป็นพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงยาก เช่น ความเป็นหญิงชาย เด็ก คนชรา และพระสงฆ์ ต่อมาจะเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของครอบครัว ที่ยังคงยอมให้พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างเข้ามาทับซ้อนได้ เช่น การแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ในชุมชน การใช้ชีวิตประจำวันในครอบครัว ในส่วนพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อนมาก มักเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะที่เปิดให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น พื้นที่กิจกรรมทางศาสนาและพื้นที่ทางความเชื่อดั้งเดิม(การเลี้ยงผีเมือง) ซึ่งจะพบว่าเป็นพื้นที่ที่มีการทับซ้อนปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ ในชุมชนและเป็นที่ยอมรับในความหลากหลายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม และในบางกรณีเช่น พิธีศิวาโยนของกลุ่มลัวะนั้น ถึงแม้ว่าแต่เดิมราวสอง สามปีก่อนหน้านั้น (พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๔๘) เป็นการจัดเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะเท่านั้น แต่ในปีที่เก็บข้อมูลนี้ พ.ศ.๒๕๕๕ พบว่า มีการนำการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เข้ามาในพิธีด้วย แต่เป็นการแสดงหลังจากที่พิธีกรรมของลัวะเสร็จสิ้นแล้ว ทั้งนี้เพราะว่าการแสดงพิธีกรรมของลัวะนั้น แสดงในพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นสาธารณะ คือ วัด และกิจกรรมก็แสดงถึงความเชื่อทางศาสนาพุทธที่ทุกคนนับถือ ดังนั้น เมื่ออุดมคติสาธารณะผนวกกับพื้นที่ทางกายภาพที่เป็นสาธารณะแล้ว จึงสามารถผนวกกิจกรรมทางวัฒนธรรมในพื้นที่พิธีกรรมได้ ดังนั้นการเจรจาต่อรองทางวัฒนธรรมมักเกิดขึ้นในพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อนหรือพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นสาธารณะเพื่อเป็นการลดความขัดแย้งของการครอบครองพื้นที่แต่เพียงวัฒนธรรมเดียวเท่านั้น

๓. พื้นที่ทางวัฒนธรรมกับการสร้างความรู้ พื้นที่ทางวัฒนธรรมในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น มักจะมีความประนีประนอมในการแสดงออกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความแข็งและอ่อนไม่เท่ากันได้อย่างดี เนื่องจากชุมชนที่มีความหลากหลายมีพื้นที่เปิด หรือพื้นที่สาธารณะทางวัฒนธรรมที่เปิดกว้างให้เรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความแตกต่างทางวัฒนธรรมนี้เองที่สามารถทำให้คนมีทางเลือก ในการใช้ภูมิปัญญา ในการแก้ปัญหาสังคมหรือปัญหาส่วนตัวได้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับสถานการณ์พื้นที่ที่

ทางวัฒนธรรมที่แข็ง จะเป็นพื้นที่ที่เรารู้ว่าเราเป็นใคร เรารู้เรื่องอัตลักษณ์ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทางลึก พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อน จะเป็นพื้นที่การเรียนรู้โลกกว้างการเรียนรู้เรื่องสันติวัฒนธรรมและการเปิดพื้นที่ที่จะนำไปสู่พื้นที่การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอื่น ๆ ได้ง่าย

ความสำคัญเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรม จึงมิใช่การให้ความสำคัญกับมิติใดมิติหนึ่งทางวัฒนธรรมนั้น พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่อ่อนและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่แข็ง จึงเป็นคู่ตรงข้ามที่เป็นแรงผลักดันซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

๗.๕ ข้อเสนอแนะ

๑. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีห้วงเวลาดำเนินการเพียงหนึ่งปีการจัดเก็บข้อมูลประเพณีต่าง ๆ จึงทำได้เพียงรอบเดียว ไม่ได้มีการเปรียบเทียบว่าปีที่ผ่านมาหรือปีต่อไปเป็นอย่างไร มีพัฒนาดีขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร องค์ประกอบพิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร ประเพณีบางอย่างถูกยกเลิกไปหรือไม่ ควรทำการศึกษาวิจัยต่อเนื่องอย่างน้อยสามปี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้น

๒. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรให้บุคลากรในพื้นที่หรือตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น อาจเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยด้วย เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านพื้นที่และด้านภาษา โดยให้ตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นนักวิจัย มอบหมายให้ศึกษาค้นคว้าเรื่องของตนเอง ซึ่งจะ ทำให้ได้รับทราบข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น ประกอบกับทำให้ได้รับความไว้วางใจจากชุมชน ทำให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนมากที่สุด

๓. ควรมีการศึกษาวิจัยเฉพาะเรื่องโดยจำแนกตามกลุ่มชาติพันธุ์ ให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น เช่น เรื่องพิธีกรรม ความเชื่อ การแต่งกาย อาหาร สิทธิในสัญชาติ ฯลฯ เพื่อให้ทราบรายละเอียดของแต่ละชาติพันธุ์ว่ามีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างไร

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ.การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ : Critical Theory. ๒๕๔๑, กรุงเทพฯ.

ชมรมฟื้นฟูวัฒนธรรมชาวไทย. เอกสารประกอบ ปอยต้นแปก งานทำบุญต้นเกี้ยวหลวง ครั้งที่ ๘.

วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๖, เอกสารอัดสำเนา .

รัตนา โตสกุล .อำนาจ. กรุงเทพฯ : สภาวิจัยแห่งชาติ ,๒๕๔๖.

ส่วนพัฒนาสังคม สำนักงานประสานงาน โครงการพัฒนาออยคอง .ข้อมูลพื้นฐานบ้านห้วยน้ำขุ่น.

๒๕๔๗, เอกสารอัดสำเนา.

ส่วนประสานราชการ สำนักงานกิจการความมั่นคงภายใน กรมการปกครอง.คู่มือปฏิบัติงาน เล่ม ๒.

๒๕๔๕, เอกสารอัดสำเนา.

สุเทพ สุนทรเกษม .ชาติพันธุ์สัมพันธ์. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, ๒๕๔๘.

อานันท์ กาญจนพันธุ์ .ทฤษฎีและวิธีจิตวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. ๒๕๔๘, กรุงเทพฯ.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ / แหล่งข้อมูล

๑. เจ้าอาวาสวัดห้วยน้ำขุ่น พระมหาอนันต์ จันทปชฺโชโต (คำวัง)
๒. พระหลง กิตติญาโณ วัดห้วยน้ำขุ่น
๓. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ บ้านห้วยน้ำขุ่น นายมนัส ศรีใส
๔. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๗ บ้านห้วยน้ำขุ่น นางจินตนา นาควิเชตร
๕. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๘ บ้านห้วยน้ำขุ่น นายประพันธ์ เดชากว้างไกล
๖. พ่ออาจารย์ ไทใหญ่ (หนานใหญ่) นายใส่(แสง) ดีวงศ์
๗. พ่ออาจารย์ ไทใหญ่ (หนานน้อย) นายแก้ว บุญแสง
๘. พ่ออาจารย์ ลัวะ นายสิงห์ เอกคุณปัญญา
๙. นางคำ เจริญดี บ้านเลขที่ ๕ หมู่ ๑
๑๐. นายใสแก้ว นามคำ บ้านเลขที่ ๒๗ หมู่ ๑
๑๑. นางหลวง บุญหลวง บ้านเลขที่ ๑๒๒ / ๔ หมู่ ๑
๑๒. นายอ้าย สามเจียง
๑๓. นายยี่ คำดี บ้านเลขที่ ๕๐ หมู่ ๑
๑๔. นายสมพร แก้วคำ
๑๕. นายพงษ์ศักดิ์ จันรัตนกาล สมาชิกอบต.แม่ฟ้าหลวง
๑๖. นายสุทัศน์ หลวงมูล
๑๗. ส่วนพัฒนาสังคม สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาออยตุง
๑๘. ฝ่ายทะเบียน ที่ทำการปกครอง อำเภอแม่ฟ้าหลวง
๑๙. ที่ทำการปกครองจังหวัดเชียงราย

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

จำนวนประชากร จำแนกตามชาติพันธุ์และเพศ
 ของบ้านห้วยน้ำขุ่น หมู่ที่ ๑, ๑๗, ๑๘ ตำบลแม่ฟ้าหลวง

เผ่า	เพศ	จำนวน	เผ่า	เพศ	จำนวน
อาข่า	ชาย	28	ลีซัว	ชาย	393
	หญิง	39		หญิง	407
	รวม	67		รวม	800
ลาหู่	ชาย	14	ไทยลื้อ	ชาย	205
	หญิง	10		หญิง	235
	รวม	24		รวม	440
ไทยใหญ่	ชาย	649	ไทย	ชาย	56
	หญิง	775		หญิง	52
	รวม	1,424		รวม	108
จีน	ชาย	3	ลีซอ	ชาย	2
	หญิง	4		หญิง	6
	รวม	7		รวม	8
รวม	ชาย	1,350			
	หญิง	1,528			
	รวม	2,878			

ที่มา ส่วนพัฒนาสังคม โครงการพัฒนาโดยดุงฯ

ภาคผนวก ข

รายละเอียดประเพณี พิธีกรรม ประจำปี ๒๕๕๕ และภาพประกอบ

๑. ประเพณีปอยส่างลอง

๑.๑ หมายประวัติและความเป็นมา

ปอยส่างลอง คือ งานบวชลูกแก้ว เพื่อบรรพชาเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนาของชาวไทยใหญ่ ที่อาศัยอยู่ประเทศไทยเช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และในจังหวัดเชียงรายมีชาวไทยใหญ่อาศัยกระจายอยู่ในอำเภอแม่สาย ส่วนอำเภอแม่ฟ้าหลวงมีชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่ ณ บ้านห้วยน้ำขุ่น ตำบลแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ประชากรส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากไทยใหญ่ในประเทศพม่าและย้ายถิ่นฐานอพยพเข้ามาในประเทศไทยโดยสืบทอดงานประเพณีนี้มาเป็นเวลาช้านาน และถือว่าประเพณี “ปอยส่างลอง” เป็นประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ของชาวไทยใหญ่และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรม ขึ้นเป็นประจำทุกปี ในสมัยก่อนถือว่าการบวชลูกแก้วนี้ เป็น การให้การศึกษาแก่บุตรหลานของคนใดในช่วงที่เก็บเกี่ยวข้าวในนาเสร็จแล้ว โดยจัดระหว่างเดือน มีนาคมและเดือนเมษายน ของทุกปีพอถึงเดือนมีนาคมและเมษายน จะมี ประชาชนจัดทำพิธีบวช ลูกแก้ว หรือบวชเณรลูกหลานของตน หากครอบครัวใดยากจนก็จะประกาศบอกบุญขอความอุปการะจาก ผู้มีฐานะดีช่วยจัดการบวชให้ การบวชเณรนั้นคนใด(ไทยใหญ่) เชื่อว่า เด็กนั้นยังคงมีจิตใจบริสุทธิ์หากได้ศึกษาเล่าเรียน พระธรรมบท ก็จะสามรถซึมซับได้ดีกว่าผู้ที่เคยผ่านโลกมาแล้ว และถือว่าการบวชเณรนี้ได้กุศลแรง ผู้ที่บวชเณร เรียกว่า ภาษาไทยใหญ่เรียกว่า “ส่างลอง” และเมื่อถึงกำหนดจัดงานก็จะโกนผม แต่ โกนคิ้ว ประดับประดาเครื่องแต่งการอย่างสวยงามด้วยเครื่องประดับอันมีค่า เช่น สวมสายสร้อย กำไล แหวน ใ้ผ้า โปกศึรชะแบบพม่า สวมถุงเท้าสีขาวขาง นุ่งโสร่ง ทาแป้งขาว เขียนคิ้ว และทาปากสีแดง เพราะมีความ เชื่อว่า พระพุทธเจ้าก่อนจะออกบวช มีฐานะเป็นเจ้าชายบุตรของกษัตริย์ผู้ครองนคร แต่ก็สละกิเลสเพื่อค้นหาทางสว่างของชีวิตได้ การประดับประดา ส่างลองเพื่อให้เห็นว่าเป็นผู้มีฐานะดีมีทรัพย์สมบัติ ก็สละกิเลสบวชและศึกษาธรรมเช่นกัน

๑.๒ ขั้นตอนการจัดงาน

แบ่งเป็น ๓ ช่วง ได้แก่ ช่วงเตรียมงาน ช่วงปอยส่างลอง และช่วงปิดงาน มีรายละเอียดดังนี้

(๑) ช่วงเตรียมงาน

เมื่อเจ้าภาพ หรือพ่อแม่เด็กได้ตัดสินใจแล้วว่า จะจัดงานปอยส่างลอง ก็จะนำบุตรหลาน หรือคนที่จะบวชไปฝากไว้ที่วัด เพื่อขอให้เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ ดูแลสั่งสอน หัดให้รู้จักวิธีการอ่านเขียน เรียนรู้วิธีการบวชและท่องจำคำขอบรรพชา ตลอดถึงทำให้ศีลให้พรจนมีความรู้

พอสมควร ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ ๑๐ วันถึง ๑ เดือน และในช่วงที่นำเด็กไปฝากไว้ที่วัดนั้น ทางครอบครัวของเด็กก็จะจัดการเตรียมการบวช การเตรียมอาหาร การจัดทำต้น “ตะเป่า”

ตะเป่า หมายถึง ต้นกล้วยพฤษ์ คนใดถือว่า การทำต้นตะเป่า คือการจัดที่สำหรับวางสิ่งของต่างๆ สำหรับบูชาพระพุทธเจ้า ซึ่งต้องอาศัยผู้เฒ่าผู้แก่ช่วยคนนั้นจะทำต้นตะเป่านี้ได้ เชื่อกันว่าผู้ใดต้องการสิ่งใดในภพหน้า จะต้องหาสิ่งนั้นมาแขวนหรือผูกติดไว้กับต้นตะเป่า ซึ่งคล้ายกับการทำบุญนั่นเอง แล้วให้อธิษฐานขอสิ่งนั้น เช่น อยากเรียนหนังสือเก่ง ก็อาจจะหาคำราเรียนสมุด ดินสอ มาผูกไว้ที่ต้นตะเป่า แล้วอธิษฐานให้บังเกิดผลในชาติหน้า สิ่งของที่เจ้าภาพและชาวบ้านนำมาทำบุญถวายเป็นต้นตะเป่านี้ มีตั้งแต่ถั่วโต ขาม กะละมัง ซ้อน เต้า หม้อ เครื่องครัวทุกอย่าง ตลอดจน ฟูก ที่นอน แล้วนำมารวมกัน ถักด้วยเชือกทำเป็นพุ่มให้สวยงาม

เตรียมข้าวตอก เตรียมบุหรี เตรียมอุปกรณ์และเครื่องใช้ในพิธีบวชต่างลง เครื่องอุปโภคของต่างลง ประกอบด้วยเครื่องสูงต่างๆ ดังนี้

- ทิศำ คือ ร่มขนาดใหญ่ทำด้วยกระดาษหนาลงรักปิดทอง มีคันถือยาวขนาดถือแล้วเลยศีรษะผู้ที่ถือของอีกคนหนึ่ง ใช้กันเป็นร่มบังแดดต่างจักร คำว่า “ ทิศำ “ แปลว่า ร่ม “ คำ “ คือ ทองคำ ทิศำ ก็คือร่มทองคำ

- น้ำเต้าหรือคนโท ใส่ น้ำดื่มสำหรับ ต่างลง

- พานหมาก เครื่องเสริมยศต่างลง บรรจุหมาก พลุ บุหรี ไม้ขีด เมียง

- พรม ใช้ปูให้ต่างลงนั่ง

- หมอน ใช้สำหรับต่างลงนั่งอิงพักก่อน ใช้คู่กับพรม

- บริวารต่างลง เนื่องจากต่างลงมีสถานภาพเปรียบเสมือนเป็นกษัตริย์ จึงต้องมีบริวารคอยปรนนิบัติรับใช้ตามสมควรดังนี้

- คนแต่งตัว ประมาณ ๒ คน มีหน้าที่แต่งหน้า แต่งตัวให้ต่างลง เพราะจะต้องแต่งหน้าทาปาก เขียนคิ้ว เกล้ามวยผม แต่งตัวให้ต่างลงตลอดระยะเวลาที่เป็นต่างลง

- ตะแป หรือ คนทำหน้าที่เป็นพาหนะให้ต่างลงขี่คอ จำนวน ๒-๓ คนเป็นคนพาไปในที่ต่างๆ ถ้าเป็นต่างลง คือที่ผู้บวชเป็นพระภิกษุ ซึ่งมีอายุ ๒๑ ปีขึ้นไป หากต่างลง มีน้ำหนักตัวมาก ขี่คอคนไม่ไหวอาจใช้ม้าประดับตกแต่งเป็นพาหนะก็ได้

- คนถือหม้อน้ำ

- คนถือพานหมาก

- คนถือที่ค้ำมีหลายคนสับเปลี่ยนกัน

- คนถือพรมและหมอน

- คณะดนตรี ชุดเคลื่อนที่เร็ว หรือ ชุดกลองยาว ประกอบด้วย กลองหน้าเดียวยาวประมาณวาเศษ ฉิ่งขนาดกลาง ๑ ใบ ขนาดเล็ก ๑ ใบ ฉาบขนาดกลาง ๑ คู่ ตีให้จังหวะการพ็อนรำของคนที่เป็นพาหนะของต่างลง หรือเป็นสัญญาณบอกให้รู้ว่า มีต่างลงมา หรือบรรเลง

เข้าขบวนแห่ไทยธรรม คณะคนตรีชุดนี้มีประมาณ ๕-๖ คน สับเปลี่ยนกันบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ

นอกจากนี้ ยังต้องเตรียมเครื่องไทยธรรมและอัฐบริวาร จัดเตรียมสถานที่ และอุปกรณ์อื่น

(๒) ช่วงปอยส่องทอง

เป็นช่วงสมมุติว่ามีฐานะเป็นกษัตริย์เช่นเดียวกับตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะดำรงก่อนออกผนวช มีขั้นตอนดังนี้

(๒.๑) วันเริ่มต้น ส่วนมากจะเริ่มตั้งแต่ตอนเช้ามีด ตอนเย็นก่อนวันเริ่มต้น ผู้ที่จะบวชจะไปขออนุญาตต่อบิดา มารดา โคนหัว นุ่งขาว สวมทวนเบญจศีลก่อนเข้านอนในคืนวันนั้น รุ่งเช้าประมาณ ๐๕.๐๐ น. จะให้ผู้ที่บวชหรือส่องทองทำการอาบน้ำเงิน น้ำทอง ได้แก่ น้ำแช่เงิน ทอง และเครื่องหอม หรือมะกรูด ส้มป่อย ฯลฯ เสร็จแล้วพากันไปวัดเพื่อสวมทวนเบญจศีลและเริ่มงานบวช ส่องทองต่อไป

(๒.๒) หลังจากรับศีลแล้ว บริวาร (คนแต่งตัว) ของส่องทองจะแต่งหน้าและแต่งเครื่องทรงใหม่ให้ เริ่มต้นด้วยการพอกแป้ง แต่งหน้าตา เขียนคิ้ว ทาปาก จากนั้นก็เอาจิ้งหรือมวยผมที่พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เก็บรักษาเอาไว้มาวางแนบบนศีรษะที่โกนแล้ว ใช้น้ำเชือกแดงมัดปอยผม รอบศีรษะ ๓ ปอย เพื่อไม่ให้หลุด แล้วคาดทับด้วยผ้าโพกอีกครั้ง มีการแต่งตัวให้ มองดูคล้ายเทพองค์น้อย ๆ หรือยุวกษัตริย์ ตามความเชื่อของการบวชสามเณรหรือปอยส่องทอง สำหรับเครื่องประดับอย่างอื่นที่สำคัญ คือแคบคอก หมายถึงแผ่นทองคำแท้ เป็นรูปแปดเหลี่ยมมีลายนูนเป็นรูปต่าง ๆ ที่ข้อมือของส่องทอง จะมีกำไลแบบเก่าของชาวไทยใหญ่ หลังจากการแต่งตัวให้ส่องทองเสร็จสิ้นลงแล้ว

ตะแป (หมายถึง ผู้ที่ให้ส่องทองชื่อก) ก็จะเริ่มทำหน้าที่ทันทีโดยแบกส่องทองขึ้นชื่อกและกางร่ม แห่ไปนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ บริวารจะนำส่องทองไปนมัสการเจ้าอาวาสวัด พระปฐมเจดีย์ โบราณสถานต่างๆ ภายในวัด เดินทางไปยังศาลหลักเมือง หรือเจ้าเมืองในท้องถิ่นเพื่อกราบการวะ หมู่บ้านไทยใหญ่จะมีเจ้าเมืองหรือศาลหลักเมืองประจำหมู่บ้านเสมอเป็นสถานที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือมากเชื่อว่าเป็นผู้คุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่เป็นสุขจากนั้นก็จะไปกราบนมัสการเจ้าอาวาสวัดต่างๆ ในหมู่บ้าน หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง

(๒.๓) วันเยี่ยมญาติ หลังจากนมัสการเจ้าอาวาสและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แล้วส่องทองก็จะไปเยี่ยมตามบ้านญาติเสมือนเป็นการประพาสต้น เพื่อให้ส่องทองได้ขอขมาผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพ เรียกพิธีนี้ว่า การ ไปก้นตอ หรือขอสุมาการวะ หากบ้านใดส่องทองไปเยี่ยม เชื่อว่าจะเป็นการนำโชคดีมาสู่ครอบครัว

(๒.๔) วันขำมแขก คือ วันรับแขกนั่นเอง เป็นวันที่ญาติพี่น้องจากหมู่บ้านอื่นมาร่วมงานอย่างพร้อมเพรียงกัน วันนี้เจ้าภาพจะต้องเตรียมข้าวปลาอาหารไว้มากกว่าปกติ ญาติที่มา

ร่วมงานจะผูกข้อมือให้สา่งลอง ชื่นชมบารมีของสา่งลอง ช่วยงานและร่วมสนุกสนานต่างๆเป็น การเฉลิมฉลอง สา่งลอง กิจกรรมการบันเทิงจะมีการบรรเลงเครื่องดนตรี

(๒.๕) พิธีแห่โคหู่ (เครื่องไทยธรรม) ก่อนบรรพชาอุปสมบทหรือในวันบรรพชา อุปสมบท จะมีการแห่ไทยธรรมเป็นขบวนใหญ่ เป็นกิจกรรมแสดงถึงความหรรษาและพร้อม เปรียงของงานปอยสา่งลอง เหล่าญาติและศรัทธาประชาชนจะพร้อมเพรียงกันมาร่วมขบวนแห่ อย่างสนุกสนาน ช่วยกันถือ ช่วยกันแบก ช่วยกันหามธูปบริวาร ขบวนแห่จะตั้งขบวนที่หน้าบ้าน เจ้าภาพใหญ่แห่ตามถนนไปยังวัด ขบวนแห่ประกอบด้วย ผู้อาวุโสผู้เฒ่าผู้แก่แต่งชุดขาวอุ้มขัน ข้าวตอกดอกไม้ถือว่ามีศีลธรรม หรือเป็นผู้ปฏิบัติดีในทางที่ดี เดินนำหน้าขบวน ถัดมาเป็น กังสดาลใหญ่ (จีเจ้) ดีเป็นระยะๆ เป็นเครื่องเสียงป่าวประกาศ เมื่อใครได้ยินแล้วให้ร่วมอนุโมทนา ถัดมาเป็น ม้าเจ้าเมือง ต้นตะแป่สา่งพระพุทธรูป-ต้นกัลปพฤกษ์ถวายเป็นพุทธรูชา ต้นตะแป่สา่ง พระสงฆ์-ต้นกัลปพฤกษ์ถวายเป็นพระสงฆ์ ขบวนเครื่องธูปบริวารและไทยธรรม ขบวนคนตรี พื้นเมือง ขบวนสา่งลอง เป็นกลุ่มสุดท้ายในขบวน

(๒.๖) ช่วงพิธีบรรพชาอุปสมบท เป็นพิธีทางสงฆ์ ปฏิบัติเหมือนกันกับท้องถิ่นอื่นทุก ประการ การบรรพชานิยมทำกันในตอนบ่าย สำหรับการอุปสมบทนั้นนิยมทำกันในตอนเช้ามีค เลียนแบบการออกผนวชของ เจ้าชายสิทธัตถะขบวนสา่งลองเข้าไปในศาลาการเปรียญ หรือวิหารที่ ใช้เป็นที่บรรพชาอุปสมบทสา่งลองเดินเข้าไปนั่งเรียงแถวหน้าพระอุโบสถ ๓ ครั้ง เมื่อพร้อมกันแล้วหันหน้ามากราบ ๓ ครั้ง แล้วรับผ้าจีวรจากบิดา มารดา หรือ พ่อข่าม แม่ ข่าม (พ่อแม่อุปถัมภ์) ซึ่งแสดงถึงความผูกพันและสนับสนุนกันระหว่าง พ่อ แม่ กับลูก เสร็จแล้ว

หันกลับไปหาพระอุโบสถ เปลี่ยนวาจาขอบรรพชา พระอุโบสถรับผ้าจีวรไปแก้ห่อและ นำผ้าอังสะ หรือผ้าซิ่นโคจั้นหนึ่งใในในห่อผ้าจีวรคล้องคอสา่งลอง เพื่อนำไปให้เจ้าหน้าที่เปลี่ยน เครื่องสา่งลอง และพระภิกษุจะช่วยนุ่งผ้าจีวรให้ กลับมาเปล่งวาจาขอรับศีล ๑๐ และขอนิสัยพระ อุปัชฌาย์ให้ศีลบอกกรรมฐานและให้โอวาทสา่งลองและถวายอาหารเพลแด่พระสงฆ์ เลี้ยงอาหารผู้ มาร่วมงาน มีการเทศน์อานิสงส์การบวชแล้วถวายเครื่องไทยธรรมเป็นอันเสร็จพิธี

(๓) ช่วงการปิดงาน (การอ่องปอย) หรือ งานฉลองมักจะทำหลังจากเสร็จสิ้นงาน ๒-๓ วัน ใน การอ่องปอยจะมีการถวายอาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่บวชใหม่ ถวายเครื่องไทยทาน เลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงานเป็นอันเสร็จสิ้นงานปอยสา่งลอง

๑.๓ ตำนานปอยสา่งลอง หรืองานบวชลูกแก้ว

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงอยู่ในวาระกษัตริย์ ก่อนที่พระพุทธองค์จะตรัสรู้ได้นั้น พระองค์ทรงเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ได้บำเพ็ญศีลภาวนาจนได้ตรัสรู้ เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น ชาวไทยใหญ่จึงเลียนแบบก่อนที่จะบรรพชาบุตรหลานเป็นสามเณร จะต้องเป็นสา่งลอง

เสียก่อน คือการโกนผม แต่งตัวเหมือนกษัตริย์ไทยใหญ่ สมัยก่อนมีการเฉลิมฉลองกันใหญ่โต ชาวไทยใหญ่ นิยมจัดปอยส่งลงกลางเดือนเมษายน ของทุก ๆ ปี เด็กจะมีอายุประมาณ ๕-๑๔ ปี เพราะถือว่าเด็กเหล่านี้ยังอยู่ในวัยที่บริสุทธิ์ ความจริงการบรรพชาสามเณรก็เพื่อต้องการให้เด็กแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดา สืบสานพระพุทธศาสนาและต้องการให้เด็กได้มีโอกาสได้ศึกษาพระธรรมในภาคฤดูร้อน

พิธีปอยส่งลง ประจำปี ๒๕๔๕

ชุมชนบ้านห้วยน้ำขุ่น ต.แม่ฟ้าหลวง อ.แม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

๕-๑๑ เมษายน ๒๕๔๕ ณ วัดห้วยน้ำขุ่น

* “บวชลูกแก้ว” หรือ ปอยส่งลง

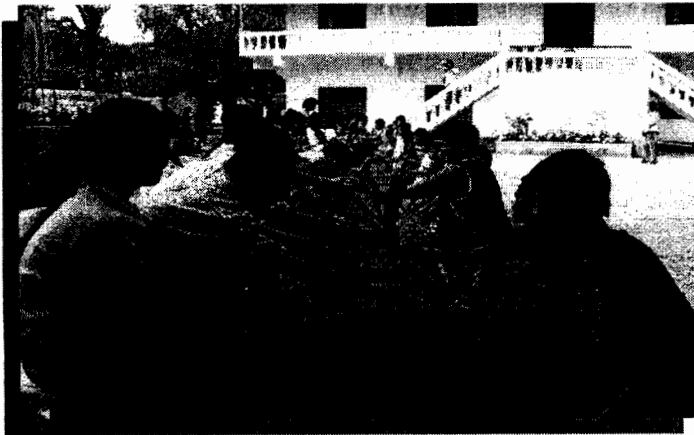
-ประโยคคำว่า “บวช” คือ การ “บวชเณร” ของทางภาคกลาง หากให้ขยายคำว่า “บวช” คือ การถือศีล การปฏิบัติตามศีลที่พระพุทธองค์กำหนดให้ เฉพาะเช่น การถือศีล ๕ เป็นศีลของบุคคลทั่วไป ศีล ๘ ของผู้บวชขาวห่มขาว ศีล ๑๐ สามเณร ศีล ๒๒๗ พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติข้อ

“ลูกแก้ว”

ในความหมาย คือ บุตรชายที่เป็นที่รักที่ยังเป็นเด็กที่บริสุทธิ์ไร้เดียงสาไม่มีความต่างพร้อยใน

การกระทำที่ผิดศีล ๕ ข้อ คือ ๑ ฆ่าสัตว์ ๒ การลักทรัพย์ ๓ ประพฤติผิดในกาม ๔ พுகเท็จ ๕

การดื่มของมึนเมา เป็นต้น ความหมายของคำว่า “แก้ว” ใส่สะอาด

บรรดาพ่อและแม่ ผู้ปกครองรับดอกไม้ รูปเทียน ที่มาขอขมา ในโอกาสได้บวชลูกครั้งนี้ที่มีความปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง

พ่อและแม่ผู้ปกครองบรรจงตัดผมลูกชายที่จะได้เข้าบวชในพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสงานปอยสง่าลง

หลังจากพ่อและแม่ตัดผมเป็นพิธีแล้ว พระภิกษุจะโกนผมให้ลูกแก้วอีกครั้งหนึ่ง

ภาพลูกแก้วที่แต่งตัวเสร็จแล้วมารับโอวาทจากเจ้าอาวาสวัดห้วยน้ำขุ่น

บรรดาญาติๆ นำลูกแก้วขึ้นชื่อกอ เพื่อแห่รอบ ๆ วิหาร ๓ รอบเอาฤกษ์เอาชัยและเพื่อความป็นศิริมงคล

๒. พิธีขึ้นบ้านใหม่ เผ่าลัวะ

การประกอบพิธีกรรม การขึ้นบ้านใหม่ของชาวลัวะ จะทำช่วงเช้า ก่อนเวลาเพล โดยมีอาจารย์วัด ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยใหญ่ เป็นผู้ประกอบพิธีให้ เริ่มแรกจะมีการตั้งเก้าอี้ที่มุมหน้าบ้าน มีการจัดอาหารเพื่อเซ่นไหว้ ได้แก่ อาหารคาวหวาน ธูปเทียนและเหล้า โดยนำของเซ่นไหว้มาใส่ในกาบกล้วยที่ทำเป็นภาชนะรูปสี่เหลี่ยม กว้างยาวประมาณข้างละ ๑ ฟุต ภายในบ้านจะประกอบพิธีสืบชะตา ใช้ไม้ค้ำสติ ยาว ๑ วา รวม ๓ เล่มมาประกอบกันเป็นรูปสามเหลี่ยม นอกจากนี้ ยังใช้ไม้ค้ำสติเล็ก ยาวประมาณ ๑ ศอก จำนวนเท่ากับอายุของคนในบ้าน ไม้ไผ่รวก ห่อกระดาษเงิน กระดาษทอง ที่หัวและท้ายของปลายไม้ นำอ้อย ยาวเท่านิ้วมือ จำนวนเท่าอายุ หน่อกล้วย หน่ออ้อย เต้า หมอน หม้อเงิน หม้อทอง ภายในหม้อบรรจุ ข้าวเปลือก ข้าวสารและผลไม้ของหวาน เมียง บุหรี่ หมากพลู ข้าวตอก ดอกไม้ เงินเหรียญ เทียนจี๊ซิ่ง จุดไว้ ๓ ทิศ ข้างฐาน ไม้สืบชะตา ใช้ตุงและช่อปกรอบขาสืบชะตาทั้งสามขา

เครื่องสืบชะตา ประกอบด้วย ชัน โตกหรือพาน ถาด สำหรับใส่หมาก พลู ข้าวตอก ดอกไม้ ผ้าขาว ผ้าแดง ข้าวสารใส่ถ้วย ปิงจัยพอสสมควร ที่สำคัญควรมีมะพร้าว ๑ ทะลาย กล้วยน้ำว้า ๑ เครือ ข้าวเปลือก ข้าวสาร สายสิญจน์ ๕ เส้น

พิธีขึ้นบ้านใหม่จะไปเก็บข้อมูลของชาวลัวะ เป็นบ้านของสมาชิกอบต.แม่ฟ้าหลวง เริ่มพิธีเวลา ๑๐.๐๐ น. นิมนต์พระจำนวน ๕๗ รูป อาจารย์วัดนำอาราธนาศีล พระให้ศีล เสร็จแล้ว พระสงฆ์สวด จบ หลังจากนั้น พระ ๓ รูปจะออกมาประกอบพิธีสูตรถอน ณ ๔ มุมของบ้าน โดยเริ่มจากมุมที่มีการตั้งเก้าอี้ทั้งสี่ ทั้งนี้เจ้าภาพจะเข้าไปนั่งในซุ้ม โดยนำสมาชิกครอบครัวที่อยู่ในบ้าน เข้าไปในซุ้มไม้ค้ำสติด้วย หลังเสร็จพิธี พระสงฆ์ฉันภัตตาหารเพล เสร็จพิธี

๓. ประเพณีส่งเคราะห์หมู่บ้าน

ลักษณะ เป็นพิธีสืบชะตาหมู่บ้าน ณ ใจกลางของหมู่บ้าน หรือ เลี้ยวบ้าน
สถานที่ อาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน ซึ่งมีเสาหลักเมืองและศาลเจ้าบรรพบุรุษ ตั้งอยู่ หมู่ ๑๘

ช่วงระยะเวลาที่จัด วันที่ ๑๒ เมษายน

ผู้ดำเนินพิธี กลุ่มอาจารย์วัด

ความเชื่อ

เป็นการเลี้ยงผีหมู่บ้าน บรรพบุรุษ ณ ใจกลางหมู่บ้าน เป็นการทำพิธีเพื่อขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดี ให้ออกไปจากหมู่บ้าน ปีหนึ่งทำเพียงครั้งเดียว ก่อนวันสงกรานต์

ขั้นตอน

- ก่อนจะประกอบพิธี

ชาวบ้านจะนำดอกไม้ ธูปเทียน ข้าวต้ม ขนมต่าง ๆ มารวมกันไว้ที่ เสาหลักเมือง(ศาลเจ้า) ช่วงเช้าก่อนประกอบพิธีช่วงบ่าย

- เริ่มพิธี อาจารย์วัด

จะสวด ท่องตามตำราของชาวไทใหญ่ ตัวอักษรในตำราคล้ายตัวเมืองหรืออักษรล้านนา เมื่อสวดจบบทก็จะ

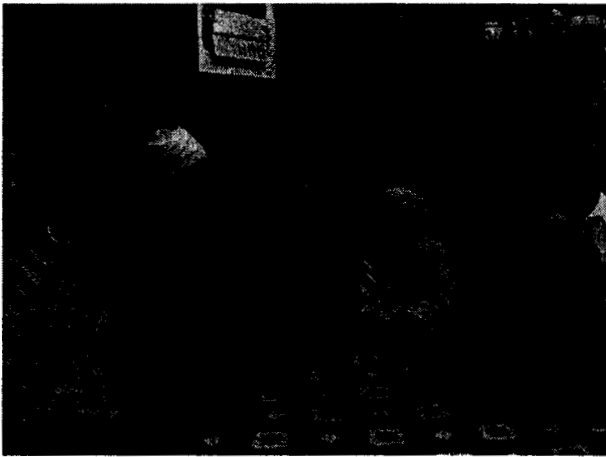
บริการคาถาเสกเป่าลงในถังน้ำเล็ก เพื่อจะนำไปทำน้ำมนต์ต่อไป โดยอาจารย์วัดใช้เวลาประมาณ

๔๐ นาที ซึ่งผู้เข้าร่วมพิธีในครั้งนี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุผู้ชาย ซึ่งเคยประกอบพิธีนี้เป็นประจำทุกปี เมื่อเสร็จพิธี อาจารย์วัดจะพรมน้ำมนต์ให้แก่ผู้มาร่วมพิธี แล้วขนถ่ายบรรดาของเช่น ไหว้ที่ชาวบ้านนำมารวมไว้ ขึ้นรถยนต์ไปทิ้ง ณ จุดสิ้นสุดของหมู่บ้าน บนคอยบริเวณหมู่ที่ ๑ ใกล้สะพาน

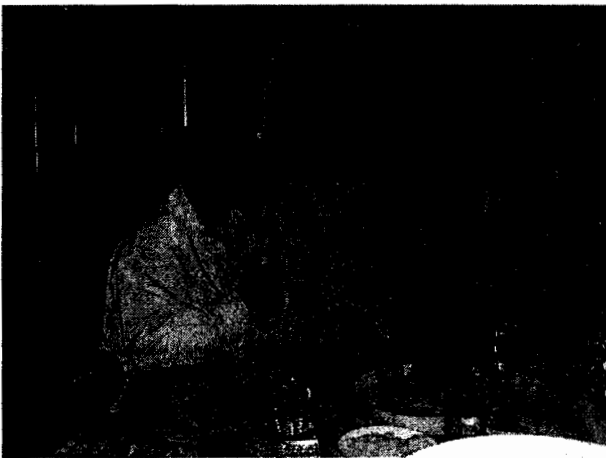

๔. พิธีแต่งงาน เผ่าลัวะ

พิธีแต่งงาน ของชนเผ่าลัวะ มีระยะเวลาดำเนินการ ๒ วัน วันแรก เป็นวันสู่ขอ ซึ่งช่วงเช้า ฝ่ายเจ้าบ่าวจะมีการเตรียมสถานที่ เวทีที่จะจัดงานแต่งงานในวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านในระแวกใกล้เคียงก็จะมาช่วยจัดสถานที่ ทำอาหาร มีการเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน พอถึงช่วงหัวค่ำ เวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าบ่าว ประกอบด้วย ผู้เฒ่าผู้แก่ของเผ่าทั้งชาย-หญิง และพ่อแม่ของเจ้าบ่าว จะนำของหมั้น ใส่พานพร้อมข้าวตอกดอกไม้ เหริยญ ไปสู่ขอเจ้าสาว ที่บ้านเจ้าสาว โดยไม่มีขบวนแห่ มีแต่ญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะมีการพูดคุย ตกลงกัน ในเรื่องสินสอด ทองหมั้น ความสมัครใจที่จะแต่งงานกัน

เมื่อญาติทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ ผู้เฒ่าผู้แก่ของเผ่า จะมีการตีฆ้อง ร้องรำทำเพลงด้วยความรู้สึกยินดี ที่จะเกิดการแต่งงานขึ้น ซึ่งบทเพลงที่ผู้เฒ่าผู้แก่ร้องเป็นภาษาเผ่าลัวะ ทำนองช้า ๆ ซึ่งจากการสอบถามผู้ใหญ่บ้าน ความหมาย เป็นการสั่งสอน ให้รู้จักการใช้ชีวิตคู่ในอนาคต ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง หลังจากนั้น แยกก็ทยอยกลับบ้าน

พิธีแต่งงาน เริ่มขึ้นเช้าวันรุ่งขึ้น ประมาณ ๐๕.๐๐ น. มีพิธีทางศาสนา พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ มีพิธีผูกข้อมือ รดน้ำเจ้าบ่าว เจ้าสาว เหมือนกับการแต่งงานทั่วไป คือ ก่อนข้างจะประกบคู่ให้เข้ากับสมัยปัจจุบัน มีเวที การแสดงดนตรี เจ้าบ่าว เจ้าสาวก็สวมชุดแต่งงานแบบสากล ไม่ได้ใส่ชุดชนเผ่า มีการมอบซาร์วยให้แขกที่มาร่วมงาน มีการขอบคุณแขกที่มาร่วมม

งาน มีการร้องเพลงของเจ้าบ่าว เจ้าสาว ก่อนข้างเป็นแบบร่วมสมัย เนื่องจาก เจ้าบ่าว เจ้าสาวอยู่ในช่วงวัยทำงาน อายุไม่เกิน ๒๕ ปี หลังจากแขกรับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว เป็นอันเสร็จพิธี

พิธีแต่งงานของเผ่าลัวะ ในปัจจุบันมีการผสมกลมกลืนกันระหว่างแบบเก่าและแบบใหม่ คือ ยังคงอนุรักษ์พิธีหมั้นแบบเก่า แต่พิธีแต่งงานเป็นแบบร่วมสมัย

๕. ประเพณีขึ้นปีใหม่ (สงกรานต์)

สงกรานต์ แปลว่า ย้ายที่ หรือ เคลื่อนที่ คือดวงอาทิตย์จากราศีมีนยกเข้าสู่ราศีเมษ กำหนดให้วันที่ ๑๓ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยในสมัยก่อน ปีใหม่เมืองของบ้านห้วยน้ำขุ่น เป็นแนวเดียวกับคนพื้นเมืองล้านนาทั่วไป ดังรายละเอียดดังนี้

๑๓ เมษายน เป็นวันสังขารล่อง ในตอนเช้ามีจะมีการยิงปืนจุดประทัดเพื่อเป็นการขับไล่ เสนียด จัญไร ปัญหาอุปสรรค เกราะที่กรรมต่าง ๆ โดยจะมีการทำความสะอาดบ้านเรือน เสื้อผ้าเครื่องใช้ ให้เรียบร้อย

๑๔ เมษายน เป็นวันเนา หรือวันเนา คือเป็นวันเตรียมอาหาร ขนมเพื่อนำไปถวายวัด โดยช่วงบ่ายจะมีการขนทรายเข้าวัด เพื่อก่อเจดีย์ทราย วันนี้ ไม่ควรประกอบกรรมมงคลใด ๆ และไม่ควรพูด หยาบหรือโกหก

๑๕ เมษายน เป็นวันพญาวัน ช่วงเช้าจะมีการทำบุญตักบาตร ตานขันข้าว ตานเจดีย์ทราย ตานตุ้งปีใหม่ ปลอญนกลปลอญปลา ฟังเทศน์ สรงน้ำพระพุทธรูป คำหัวพระสงฆ์ แล้วจึงไปคำหัวญาติผู้ใหญ่

๑๖ เมษายน เป็นวันปากปี คือวันเริ่มต้นปีใหม่ จะมีการประกอบพิธี สะเดาะเคราะห์ ส่งเคราะห์

ส่งสะดวง สืบชะตา บางแห่งมีการสูกัญญเพื่อความเป็นสิริมงคล

นอกจากนี้ ประเพณีสงกรานต์ ยังมีการขนทรายเข้าวัดของประชาชนล้านนาไทยมีมาแต่แรกกาลแล้ว การขนทรายอาจแตกต่างกันไปบ้าง เช่น จังหวัดเชียงใหม่, เชียงราย, ลำพูน, เป็นต้นนิยมขนทรายในวันเนาหรือวันที่ ๑๔ เมษายน แต่ที่จังหวัดน่านนิยมขนทรายในวันพญาวันคือวันที่ ๑๕ เมษายน บางแห่งก็นิยมขนทรายกัน

ในวันสังขารล่องด้วย การขนทรายจึงนิยมขนกันทั้ง ๓ วัน

คือ วันสังขารล่อง วันเนา และวันพญาวัน แต่ที่นิยมมากที่สุดคือวันเนา

๖. ประเพณีสืบชะตาเมือง (บวงสรวงเจ้าเมือง)

ลักษณะ เป็นพิธีบวงสรวงและสืบชะตาเมือง

สถานที่ ณ ศาลเจ้าเมือง (เจ้างาคำและเจ้าคำแดง) บริเวณอ่างเก็บน้ำบ้านห้วยน้ำขุ่น

ช่วงระยะเวลา วันที่ ๓๑ พฤษภาคม

ผู้ดำเนินพิธี อาจารย์วัด ไทใหญ่ ๑๐ คน

ประวัติความเป็นมา

บริเวณอ่างน้ำแม่ไร่ บ้านห้วยน้ำขุ่น ในอดีตเป็นสถานที่ตั้งของฐานทัพ กองกำลังกู้ชาติไทยใหญ่ โดยการนำของเจ้างาคำ หัวหน้ากองกำลังกู้ชาติไทย ใช้ชื่อว่า “กองกำลังหนุ่มศึกหาญ” (SHAN NATIONAL ARMY THE SHAN STATES) ซึ่งเป็นกองกำลังที่กระจัดกระจาย หลังจากที่ถูกกองกำลังทหารพม่าเข้าปราบปราม เมื่อครั้งยังอยู่ในประเทศพม่า แล้วได้มารวมตัวกันก่อตั้งเป็นกองกำลังกู้ชาติไทย อีกครั้ง ณ บริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำแม่ไร่ในปัจจุบัน

หลังจากเจ้างาคำโดนสังหารและได้เสียชีวิต เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นเหตุให้กลุ่มกองกำลังหนุ่มศึกหาญ ต่างแยกย้ายกระจัดกระจายไปอยู่ในที่ต่างๆ ต่อมาชาวบ้านบ้านห้วยน้ำขุ่นที่ให้ความเคารพบูชา และได้สร้างศาลเจ้าที่ไว้ เรียกขานกันว่า “ศาลเจ้าเมือง” ตั้งไว้บริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำแม่ไร่ และเป็นທີ່เคารพบูชาของปวงชนคนไทยใหญ่ ต่อมาได้มีการจัดให้มีการไหว้ศาลเจ้าเมืองขึ้นทุก ๆ ปี โดยเลือกวันอังคารไฉโยงวันหนึ่งของเดือน ๘ (ไทใหญ่) ซึ่งตรงกับปฏิทินไทยระหว่างเดือน พฤษภาคม-มิถุนายน ของทุกปี (แต่ต้องมีการดูฤกษ์ดูยามอีกที) และสืบทอดปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

ประวัติเจ้าเมือง

เจ้างาคำ เป็นผู้นำของ “กองกำลังหนุ่มศึกหาญ” ซึ่งเป็นผู้วางแผนและสั่งการในการสู้รบทุกครั้ง โดยในขณะนั้นเจ้างาคำเป็นนักบวช แล้วสวมชุดเครื่องแบบคลุมผ้าเหลืองไว้ มิให้ผู้ใดรู้ว่าตนเป็นพระ เนื่องจากนักบวชไม่สามารถปฏิบัติงานนอกเหนือจากกฎพระภิกษุสงฆ์ได้ จึงเป็นเหตุให้ต้องสวมเสื้อผ้าคลุมผ้าเหลืองไว้ และได้อาศัยบ้านห้วยน้ำขุ่น บริเวณเหนืออ่างเก็บน้ำแม่ไร่ ปัจจุบัน เป็นฐานที่ตั้งกองกำลังกู้ชาติ ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๐ หลังจากนั้น เจ้างาคำ ได้ถูกลอบสังหาร โดยนายชาป่าแดงซึ่งเป็นไส้ศึกของพม่า บริเวณบ้านห้วยไคร้ และเสียชีวิตลงเมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๐๘

ต่อมาบริเวณฐานทัพกองกำลังกู้ชาติไทยใหญ่ ชาวบ้านและเหล่าทัพได้พากันตั้งศาลขึ้น (บริเวณอ่างเก็บน้ำแม่ไร่บ้านห้วยน้ำซุ่นในปัจจุบัน) และได้เป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้านห้วยน้ำซุ่น จึงมีการจัดงานไหว้ศาลเจ้าเมืองขึ้นในวันอังคารใดอังคารหนึ่งของเดือน ๘ (เดือนไทยใหญ่) ตรงกับปฏิทินไทยระหว่างเดือน พฤษภาคม-มิถุนายนของ ทุก ๆ ปี

ขั้นตอนการประกอบพิธี

ก่อนวันทำพิธี ชาวบ้านจะช่วยกันแผ้วถาง ทำความสะอาดบริเวณที่จะประกอบพิธี โดยมีการกางเต็นท์สำหรับผู้เข้าร่วมพิธี มีการออกร้านขายของ มีซุ้มทำอาหารสำหรับแม่บ้าน มีการใช้ไม้ไผ่สานกั้นบริเวณที่จะทำพิธีบวงสรวงเจ้าเมือง ตรงนี้ จะไม่ให้ใครเข้าล่วงเข้าไป

ในวันงานจะมีการเลี้ยงอาหารกลางวันแก่ผู้เข้าร่วมพิธีด้วย ฉะนั้นแต่ละปีจะมีการเวียนเจ้าภาพอาหาร เครื่องดื่มที่จะนำมาเลี้ยง โดยเวียน ๓ หมู่บ้านไปเรื่อย ๆ เมื่อหมู่บ้านใดเป็นเจ้าภาพก็จะขอให้ชาวบ้านบริจาคเงิน อาหาร เครื่องดื่มหรือสิ่งของที่ต้องใช้ในพิธี

ในวันพิธี ชาวบ้านจะนำเครื่องสักการะพร้อมทั้งอาหาร มาถวาย ได้แก่ ดอกไม้ รูปเทียน อาหารคาวหวาน ข้าวดอก ข้าวสาร ฯลฯ โดยนำมารวมกองไว้บริเวณหน้าศาลเจ้าเมือง ระหว่างที่ชาวบ้านจุดรูปเทียนบูชาเจ้าเมืองนั้น อาจารย์ยั้วคักจะพากันสวดมนต์ตามคำราไทใหญ่ ไปด้วย

จำนวนเทียนที่จุดมีจำนวนไม่เท่ากัน บางครอบครัว ใช้ตามจำนวนคนในบ้าน บางบ้านจุดเทียนเลขคู่ รอบ ๆ บริเวณประกอบพิธีจะมีการเล่นเกมของชาวบ้านด้วย เพื่อรอเวลา ให้สมาชิกหมู่บ้านมาร่วมพิธีมาก ๆ

พิธีเช่นไหว้ เริ่มประมาณ ๑๐ นาฬิกา หัวหน้าอาจารย์ยั้วคัก จะออกมาประกอบพิธีบริเวณที่ล้อมรั้วไม้ไผ่ไหว้ ซึ่งมีการนำของเช่นไหว้ ประกอบด้วย หัวหมู เหล้า ไก่ ไข่ มาวางที่โต๊ะด้านหน้าของศาลเจ้าเมือง โดยอาจารย์ยั้วคักจะจุดรูปและบริกรรมคาถา นำรูปไปปักไว้บนของเช่นไหว้นั้น ทำลักษณะเช่นนี้ ๓ รอบ เป็นอันเสร็จพิธี

เมื่อเสร็จพิธี จะรอสักพัก จึงนำของเช่น ไห้วมาให้อาจารย์วัดที่ร่วมประกอบพิธีบริเวณศาลเจ้าเมือง รับประทานอาหาร(ของเช่น ไห้ว) ต่อมา ชาวบ้านจะนำภาชนะไปตักอาหารที่หม้อบ้านเจ้าภาพเตรียมไว้ให้ ได้แก่ แกงหมู โดยมีความเชื่อว่า หากได้ทานอาหารนี้ จะเกิดสิริมงคลแก่ตนเอง

เมื่อรับประทานอาหารอิ่มแล้ว อาจารย์วัดจะนำเครื่องสักการะ ข้าวต้ม ขนมที่ชาวบ้านนำรวมไว้ ณ ศาลเจ้าเมือง มาให้ชาวบ้านเลือกหยิบกลับไปบ้าน ซึ่งไม่จำกัดปริมาณ อาจนำไปเพื่อสมาชิกครอบครัวที่ไม่ได้มาร่วมพิธีก็ได้ เป็นการทำความสะอาดศาลเจ้าไปด้วยในขณะเดียวกัน

๗. ประเพณีเข้าพรรษา (เข้าหว่า)

ประเพณีเข้าพรรษานั้น จะจัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ (ไทใหญ่) ซึ่งตรงกับปฏิทินไทยในเดือน กรกฎาคม ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี ชาวไทยลื้อ/ไทใหญ่และลัวะ ตลอดจนผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ จะเข้าวัด ทำบุญ ปฏิบัติธรรม ถือศีล ฟังเทศฟังธรรม และสร้างกุศลร่วมกัน ในวันเข้าพรรษา

ช่วงเวลาและขั้นตอนที่จัด

ขึ้น ๑๓ ค่ำ เตรียมวัสดุ เครื่องปรุงที่จะอาหาร หรือขนม ตลอดจน อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จะนำไปถวาย ทำบุญที่วัด

ขึ้น ๑๔ ค่ำ ห่อข้าวต้ม ขนม ทำอาหาร ขนม จัดเตรียมไว้สำหรับแขกผู้มาเยี่ยมเยือน โดยส่วนหนึ่ง แบ่งไว้สำหรับไปทำบุญที่วัด

ขึ้น ๑๕ ค่ำ ทำบุญตักบาตร ในช่วงเช้า และร่วมฟังเทศน์ ฟังธรรม ในช่วงบ่าย พร้อมถือนศีล ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ส่วนช่วงค่ำ มีการปฏิบัติธรรม ทำวัตรเย็นสำหรับอุบาสก อุบาสิกา ที่นุ่งขาวห่มขาว

ประเพณีเข้าหว่า (เข้าพรรษา) เป็นวันรวมญาติ ที่จะมาร่วมทำบุญ สร้างกุศลร่วมกัน ถือนศีล ปฏิบัติธรรมร่วมกัน เชื่อว่าจะได้รับอานิสงส์ ผลบุญอันดีงาม จิตใจชื่นบาน เป็นประเพณีต่างที่ถือปฏิบัติกันมายาวนาน ตั้งแต่สมัยพุทธกาล สืบมาถึงปัจจุบัน

๘. ประเพณีออกหว่า (ออกพรรษา)

“ปอยออกหว่า” ขยายความ ได้ตามลักษณะเป็นคำๆ ดังนี้

“ปอย” คือ “งาน” ของทางภาคกลาง

“ออก” คือ การออกจากสิ่งที่ได้กำหนดยึดถือเป็นเป็นกฎกติกาที่มีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด

“หว่า” คือ คำพูดที่ชาวไทยใหญ่ใช้กัน ซึ่งหมายความว่า พรรษา หรือ ออกจากกรรมหรือข้อกำหนด ข้อปฏิบัติถือศีลจำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ในระยะเวลา ๓ เดือน พระพุทธองค์จึงได้กำหนดให้พระภิกษุสงฆ์ให้จำพรรษาในช่วงฤดูฝนเป็นระยะเวลา ๓ เดือน

วันออกพรรษา หรือมหาปวารณาออกพรรษา เป็นคำที่เข้าใจกันโดยทั่วไป หมายถึงการสิ้นสุดกำหนดอยู่จำพรรษาของพระภิกษุ สำหรับชาวไทยใหญ่เรียกประเพณีออกพรรษาว่า ประเพณีออกหว่า หรือวันเปิดโลกธาตุ (วันพระเจ้าเปิดโลก)

ชาวไทยใหญ่ส่วนใหญ่จะอยู่บนพื้นที่สูง ดังเช่นคำพูดที่ว่า ไตมิ่งหลอย แปลว่า คนไทยที่อยู่บนคอก ลักษณะทางภูมิศาสตร์เช่นนี้จะทำให้คนไทยใหญ่มีจิตใจอ่อนโยน มีเมตตา จริงจังเหนียวแน่นกับวัฒนธรรมประเพณี ชาวไทยใหญ่จะร่วมอนุรักษ์ สืบสาน สืบทอด และปฏิบัติตามจารีตของตนเองในทุกๆ ประเพณี ที่เป็นของชาวไทยใหญ่

ประเพณีออกหว่าของบ้านห้วยน้ำขุ่นนั้น ในตอนเช้าชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารคาวหวาน ผลไม้ น้ำ ดอกไม้ ธูป เทียน ไปทำบุญที่วัด และคนที่มีอาวุโสหน่อยจะนำอาหารไปคารวะคำหัวคนเฒ่าคนแก่ เรียกว่า “กันตออกหว่า” ซึ่งหมายถึง การสุมา คารวะ คำหัว เป็นการขอโทษในสิ่งที่ได้กระทำความตั้งใจ และไม่ได้ตั้งใจ หากทำตอนเช้าที่วัดไม่ทัน ก็จะตามไปทำที่บ้าน โดยนำอาหารคาว หวาน ผลไม้ น้ำ ไปมอบให้คนเฒ่าคนแก่ที่ตนเองให้ความเคารพนับถือในแต่ละบ้าน โดยถือว่าเป็นการขอขมาลาโทษในสิ่งต่างๆที่ผ่านมา

ประเพณีออกหว่าหรือออกพรรษาหรือเรียกอีกอย่างว่างานบุญถวายดินเกี้ยวหลวงของบ้านห้วยน้ำขุ่นนั้น ในปี ๒๕๔๕ ได้จัดขึ้นในวันที่ ๗ เดือนตุลาคม ๒๕๔๕ ณ วัดห้วยน้ำขุ่น ชาวบ้านในแต่ละบ้านได้จัดเตรียมวัสดุ สิ่งของ ก่อนวันออกหว่า ๑ วัน ตามความเชื่อของชาวไทยใหญ่ และนำไปถวายวัด ดังนี้

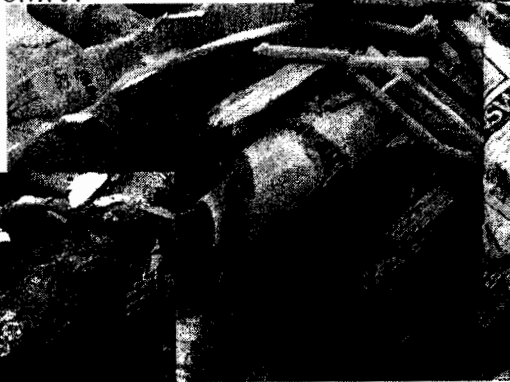
- ดินแปก หรือดินเกี้ยวหลวง ซึ่งหมายถึง ดินสนั่นเอง ชาวไทยใหญ่จะนำดินแปก (ดินสน) มารวมกันตามจิตศรัทธาของแต่ละคน และนำมาผ่าเป็นซีก นำดินไผ่ชนิดใหญ่มาผ่าและนำมาหุ้มภายนอกดินแปกเพื่อให้เป็นดินเกี้ยวหลวง ใหญ่ประมาณเสาเรือนหนึ่งต้น ยาว ๘-๑๒ สอก ภายในดินแปกจะใส่เทียนขนาดเล็กจำนวนมาก ตกแต่งหุ้มด้วยกระดาษหลากสี และตกแต่งดินแปกด้วยรูปสัตว์ รูปเทวดา ดอกไม้ ซึ่งมาจากความเชื่อว่า เมื่อพระพุทธเจ้าจำพรรษาได้ทรงเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จะมีพระอินทร์ พระพรหม ลงมาส่งโดยวันที่ลงมาส่งนั้น มีบันได ๓ ชั้น

ประกอบด้วยบันไดเงิน บันไดทอง บันไดแก้ว ทอดลงมา เทวดาจึงได้เนรมิตให้เกิดดินแปรขึ้น เพื่อให้เกิดแสงสว่างจะได้รู้ว่า มีพระอินทร์ พระพรหมลงมาส่ง และเป็นการบูชาพระพุทธเจ้าไปด้วย เพราะในวันเปิดโลกธาตุนั้น ทุกคนอยากเห็นพระพุทธเจ้า เทวดาจึงแสดงปาฏิหาริย์ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่อลังการในวันนั้น

ประชาชนชาวพุทธนำเอา ข้าวปลา อาหารทั้งคราวและหวาน พร้อมดอกไม้ ธูปเทียน มาถวาย พระ

บรรดาลูกบ้านตามหมวดต่างๆช่วยกันดำดิน เผา เพื่อบรรจุบ่อไฟและจัดทำดินเกี้ยวหลวง เพื่อตาม(จุด)ในเทศกาลปอยออกหัว

ขบวนหัวหมวดต่างๆ ของทั้ง ๓ หมู่บ้าน ตั้งขบวน แห่ดินเกี้ยวหลวง ณ ตลาด บ้านห้วยน้ำขุ่น

นำดินเกี๊ยะหลวงใส่รถยนต์เพื่อแห่
ไปไว้ในวัด เพื่อทำพิธี

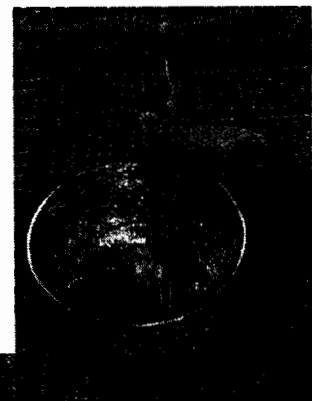
- บอกไฟดอก การประดับบอกไฟดอกจะใช้กระดาษพันไม้เกี๊ยะห่อจนวนซึ่งประกอบด้วย
ถ่านผสมกับดินปืน (ดินประสิว) ยาวประมาณ ๔ เมตร มัดด้วยด้ายสายสิญจน์ เพื่อไม่ให้แกว่ง และ
ตกแต่งด้วยกระดาษสีต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะนิยมใช้สีทองและสีเงินประดับทุกต้น เพราะมีความเชื่อว่า
สีทอง สีเงิน มีชื่ออันเป็นมงคล ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง

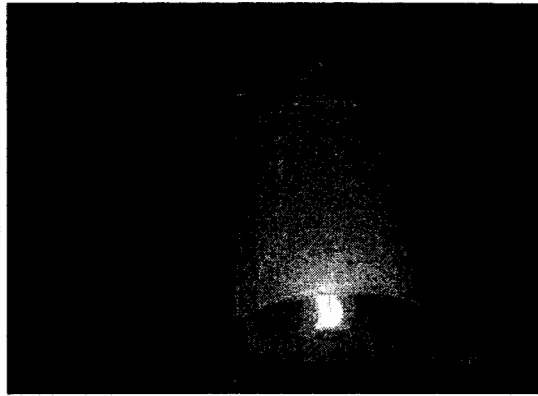
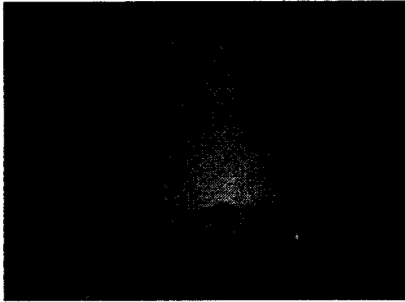
- คิ้วตาน (ต้นคา) ประกอบขึ้นด้วย หญ้าคา กับ ไม้ไผ่ นำมามัดรวมกันแล้วมีฐานสำหรับตั้ง คิ้วตานนี้จะนำไปถวายวัดก่อนประเพณีออกหัวว่า ๒-๓ วัน สิ่งที่นำมาใช้ประดับในคิ้วตาน ประกอบด้วย ของใช้ในชีวิตประจำวันต่างๆ เช่น หม้อข้าว กาน้ำ ชันน้ำ รองเท้า สบู่ ยาสีฟัน ไม้ขีด ไฟ รูป ยา ขนมห่มี่สำเร็จรูป ทัพพี กระชก และมีสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ เงิน ซึ่งชาวบ้านจะแลก เงินที่เป็นธนบัตร ใบละ ๒๐ , ๕๐, ๑๐๐, ๕๐๐, ๑,๐๐๐ นำมาติดไว้ที่คิ้วตาน โดยมีความเชื่อว่า เงิน นั้นถวายไปเพื่อค้ำจุนพระพุทธศาสนา

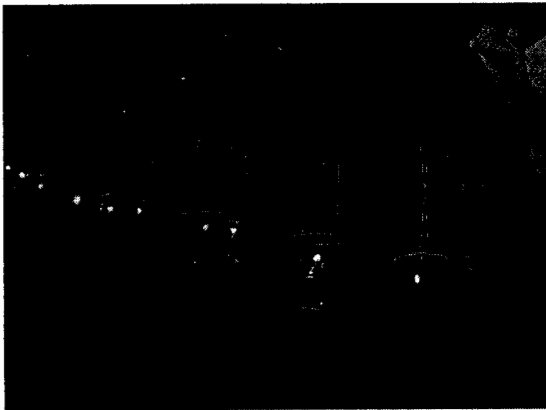
- กองทรายและตุ้ง จะมีการก่อกองทรายภายในวัด โดยชาวบ้านจะนำมาถวายที่วัด สำหรับ กองทรายนั้น หากมีงานประเพณีใหญ่ๆ ชาวไทยใหญ่จะนิยมถวายกองทราย เพราะเชื่อว่า การถวาย น้ำ ถวายทราย และถวายตุ้ง จะทำให้ผู้ถวายได้ผลานิสงส์มาก

- โคมลอย ที่ชาวไทยใหญ่นำไปปล่อยในประเพณีออกหว่านั้น เหมือนกับโคมลอยทั่วๆ ไป ประกอบด้วยไม้ไผ่ กระดาษ ก่อนที่จะปล่อยโคมลอย คนเฒ่าคนแก่ จะใส่ชื่อเข้าไปในโคมลอย โดยมีความเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้วจะทำให้ตนเองได้ไปสู่สุรวงสวรรค์

- โคมไฟ ในประเพณีออกหว่าที่บ้านห้วยน้ำขุ่น จะมีการจุดโคมไฟเป็นทิวแถว ตามทางเดินทำให้เกิดความสว่างและสวยงามเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นความเชื่อของชาวบ้านว่า โคมไฟที่ส่องสว่างนั้น จะทำให้มนุษย์และสัตว์ มองเห็นเทวดาที่เสด็จลงมาเยี่ยมเยือน โลกมนุษย์

๕. ประเพณีผีตาโขน

ความเป็นมา

ในสมัยที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน สาวกกลัวว่าจะมีภูติผีปีศาจมาทำลายพระศพของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น จึงได้ให้คนแต่งตัวเป็นผีมาเฝ้าศพของพระองค์เอาไว้ เพื่อให้มารและปีศาจร้ายทั้งหลายเหล่านั้นเห็นว่า มีผีสาวยเทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มารักษาพระศพของพระพุทธองค์ไว้ จะได้ไม่กล้ามาทำอะไร และทำคนให้หน้ากลัว โดยการใส่หน้ากากให้เป็นรูปผี หน้ากากในสมัยก่อนจะใช้น้ำเต้าหรือกาบไม้ไผ่ ญกจะใช้กิ่งไม้ไผ่

ประเพณีผีตาโขน เป็นประเพณีที่ควรรื้อฟื้น และสืบสาน ฟื้นฟู เพราะเป็นประเพณีที่แตกต่างจากชนเผ่าอื่นๆ ผีตาโขนมาจากคำว่า “ฮายก” ซึ่งเป็นภาษาลื้อ (ละเวือะ) ประเพณีผีตาโขนของชาวเขาเผ่าลื้อนี้ ได้จัดกันทุก ๆ ปี ในเดือนยี่ ขึ้น ๑ ค่ำ ถึง ๑๕ ค่ำ พร้อมกันนั้นก็จะถวายคองเพื่ออุทิศส่วนกุศลไปให้แด่องค์สัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อเสร็จพิธีแล้วชาวบ้านจะนำเสาตุงไปตัดทำเป็นลิตรสำหรับดวงข้าวสาร ชาวเขาเผ่าลื้อมีความเชื่อว่า หากใช้ลิตรที่ทำด้วยเสาตุงมาดวงข้าวสารแล้วจะทำให้ไม้สิ้นเปลือง และจะทำให้ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์อีกด้วย นอกจากนี้ยังป้องกันโรคระบาดของสัตว์ต่างๆ เช่น เป็ด หมู ไก่ วัว ควาย

บ้านห้วยน้ำขุ่นเริ่มจัดให้มีประเพณีผีตาโขนครั้งแรก ในปี ๒๕๓๑ ในขณะนั้นจัดเป็นประเพณีเล็กๆ เพื่อให้เกิดการสืบทอดเท่านั้น จากนั้นก็ทำต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นับถึงขณะนี้เป็นเวลา ๑๘ ปีแล้ว

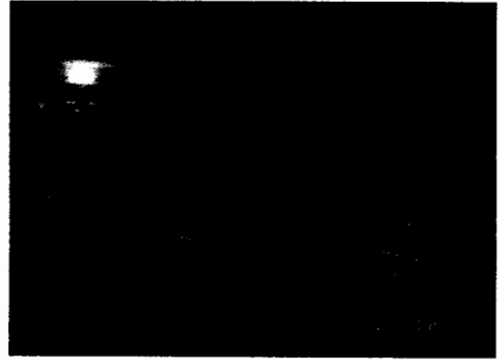
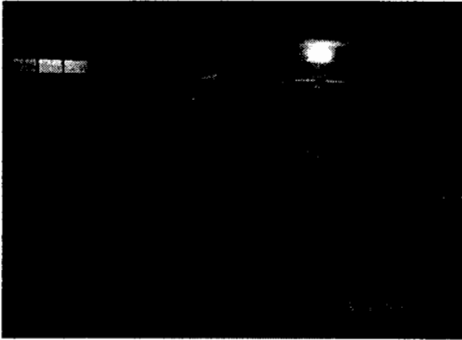
การจัดประเพณีผีตาโขนของบ้านห้วยน้ำขุ่นมีวัตถุประสงค์เพื่อ ต้องการเผยแพร่พบปะชนเผ่าเดียวกัน และให้รู้ว่าประเพณีนี้เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีชาวลื้อ เพื่อให้เกิดการสืบทอด สืบสาน ฟื้นฟู ให้ประเพณีนี้เป็นที่รู้จักของชนรุ่นหลัง

การแต่งกายในการแสดงผีตาโขนนั้น ใช้ฟางข้าว ผ้าห่ม พูก ที่นอน ผ้ามุ้งที่ไม่ใช่แล้ว ในการนุ่งห่ม ภายในลำตัวเอาไม้ไผ่เป็นลำตามัดไขว้ผูกติดไว้ สำหรับหน้ากากเจาะรู ๒ รู ให้ผีตาโขนมองเห็นได้ ใช้กิ่งไม้ปักแขน และศีรษะ และเดินไปตามจังหวะกลอง การแสดงผีตาโขนนั้นใช้เวลาในเตรียมงานอย่างน้อย ๒ วัน เพราะมีอุปกรณ์ในการแสดงหลายอย่าง เช่น หน้ากาก ซึ่งต้องแต่งแต้มสีสันให้กับหน้ากากให้ดูน่าเกลียด น่ากลัว ตามจินตนาการในเรื่องภูติ ผี ปีศาจ ของแต่ละคน แต่ก็เป็นการแสดงที่สร้างความคึกคักและสนุกสนานให้กับชาวบ้านห้วยน้ำขุ่นไม่น้อย

สำหรับในวันดังกล่าวมีการแสดงของชนเผ่าต่างๆ ของบ้านห้วยน้ำขุ่น ซึ่งนำมาร่วม ถือว่าเป็นการเพิ่มความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น เช่น

การรำถวายแม่ฟ้าหลวง (ลัวะ)

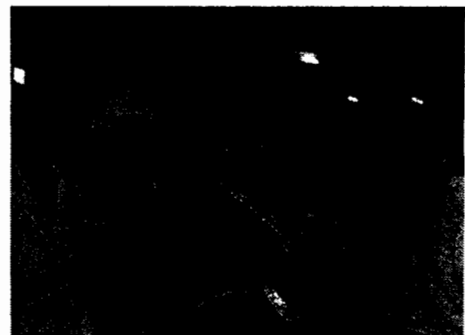
รำร่ม (ไทลื้อ)

การแสดงซอ (ลัวะ) จากบ้านสามัคคีใหม่ อ.แม่จัน

การแสดงซอลัวะของบ้านห้วยน้ำขุ่น

ภาคผนวก ก

การแต่งกายและทรงผมของกลุ่มชาติพันธุ์

ลาว

การแต่งกายของชาวลาว ฝ่ายหญิงชาวลาวที่กลมกลืนกับธรรมชาติ และสวยงาม ด้วยเสื้อผ้าพื้นสีดำแขนยาว นุ่งผ้าซิ่นยาวพื้นสีดำแดง ส่วนผู้ชาย จะใส่เสื้อแขนยาวพื้นสีดำแขนยาว กางเกงขายาวด้วยสีดำ หรือสีน้ำเงิน ดังรูป

ทรงผม

ทรงผมของชาวลาว ผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ จะไว้ทรงผมโดยรวบผมหรือมัดผม ตรงกลางศีรษะ เพื่อให้ความเรียบร้อย ส่วนผู้สูงอายุผู้หญิงจะเกล้าผมมวยทรงสูงประมาณกลางศีรษะ ดังรูป ส่วนผู้ชายจะไว้ทรงผมธรรมดาทั่วไป

ไทลื้อ

การแต่งกายของชาวไทลื้อ ผู้ชายสวมเสื้อผ้าคล้ายไทใหญ่ เสื้อแขนยาว สวมกางเกงม่อฮ่อมขายาว (เปาไต้) พื้นสีเดียวกันกับเสื้อ ส่วนผู้หญิงสวมเสื้อเฉียงเข้ารูป นุ่งซิ่นของไทลื้อยาวพื้นสีดำแดง หรือพื้นสีเขียวแดง ดังรูป

ทรงผม

ทรงผมของชาวไทลื้อ ผู้หญิงเกล้าผมมวยโพกศีรษะด้วยผ้าสีขาว หรือชมพู ส่วนผู้ชายจะไว้ทรงผมธรรมดาทั่วไป โพกหัวด้วย ผ้าขาว หรือชมพู

ไทใหญ่

การแต่งกายของไทใหญ่ของบ้านห้วยน้ำขุ่น ผู้หญิงนุ่งผ้าจีนยาวเกือบถึงตาตุ่ม
 พื้นสีแดง เสื้อแขนกระบอกเข้ารูปสั้นสีขาว คังรูป ส่วนผู้ชายใส่เสื้อแบบจีน นุ่งกางเกงขาวด้วย
 ผ้าสีพื้นเดียวกัน เช่น สีเขียว สีน้ำเงิน สีเทา

ทรงผม

ทรงผมของชาวไทใหญ่ ผู้หญิงเกล้าผมมวยพอสวยงาม คล้ายคลึงกับไทลื้อ
 ส่วนผู้ชายจะไว้ทรงผมธรรมดาทั่วไป สำหรับผู้ที่ไว้ผมยาวและเกล้าผมมวย และสวมหมวกปีกกว้าง

ภาคผนวก ง

อาหารและวิธีทำอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์

ลัวะ

อาหารหลักของไทยลัวะ จะไม่กินปลาร้า กะปิ แต่จะใช้ถั่วเน่าแทน ได้แก่

- ลาบหมู
- ส้มผัก
- น้ำพริกหมู
- ยำหน่อไม้ดอง (แหนมเห้)
- ต้มผัก

ลาบหมู**อุปกรณ์**

ลาบหมูของชาวไทยลัวะจะเหมือนลาบหมูของภาคเหนือ แต่ไม่ใส่เครื่องในหมู จะใส่เฉพาะหนังหมู

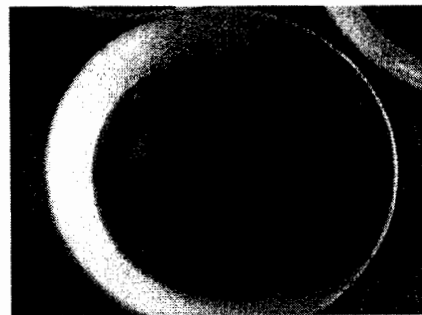
- เนื้อหมู / หนังหมู
- เปลือกมะกอก
- มะแว้งขม

วิธีทำ

- นำเนื้อหมูมาสับ (ลาบ) ให้ละเอียด แล้วนำเปลือกมะกอก และมะแว้งขมมาลารวมกับเนื้อหมู

ต้มหมู**อุปกรณ์**

- เนื้อหมู / หนังหมู
- ผักชี / กระเทียม / พริก
- เครื่องปรุง

วิธีทำ

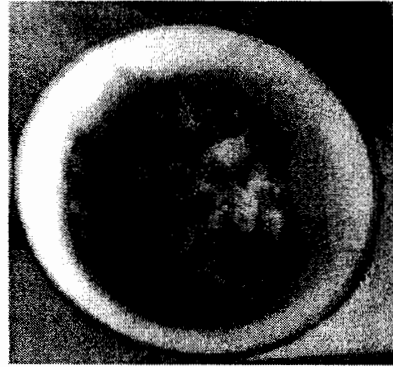
- นำเนื้อหมูมาต้ม จนเนื้อหมูสุก ก็นำพริกสีแดง (พริกแก่) และเครื่องปรุงอื่น ๆ มาปรุง

ยำหน่อไม้ดอง**อุปกรณ์**

- หน่อไม้ดอง
- เนื้อหมู
- พริก / กระเทียม
- ผักชี

วิธีทำ

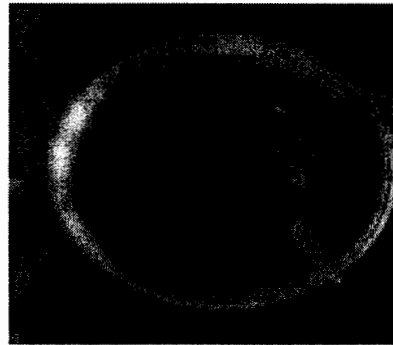
- นำหน่อไม้ดองมาตัดกับหมูที่ได้เตรียมไว้ และปรุงรสด้วยเครื่องปรุงที่เตรียมไว้

ต้มฟัก**อุปกรณ์**

- ฟัก
- ข้าวคั่ว
- กระดูกหมู
- เห็ดหอม
- เครื่องปรุง

วิธีทำ

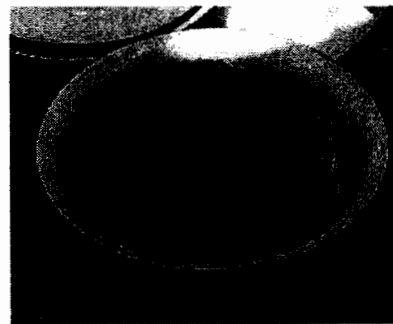
- ใส่น้ำพร้อมกระดูกหมูและนำไปต้มให้เดือดแล้วนำเห็ดหอม ข้าวคั่ว พร้อมเครื่องปรุงปรุงรสให้อร่อยจนสุก

น้ำพริกหมู**อุปกรณ์**

- เนื้อหมู
- พริกแห้ง
- ถั่วเน่า
- เครื่องปรุง

วิธีทำ

- นำเนื้อหมูมาหั่นเป็นชิ้นเล็กแล้วนำไปต้มให้สุก
- นำพริกแห้งไปโขลกแล้วนำเนื้อหมูที่ต้มสุกมา โขลกรวมกันพร้อมนำเครื่องปรุงปรุงรสให้อร่อย

ไทลื้อ

อาหารของไทลื้อจะอร่อย และอาหารหลักของไทลื้อ ได้แก่

- น้ำพริกมะกอก
- น้ำพริกน้ำผัก
- ผักกาดจอบ
- ถั่วเน่าถั่วพู
- แกลงผักกาด
- ข้าวพุ้น
- ขนมห่ม

ข้าวพุ้น

อุปกรณ์

- ข้าวแบ่งเจ้า
- ปูนขาว

วิธีทำ

- นำข้าวแบ่งเจ้าคลุกกับน้ำปูนขาวให้ผสมกัน แล้วนำไปเคี่ยวให้สุก โดยประมาณ ๑ ชั่วโมง
- แล้วนำไปเทใส่ถาด พอแข็งตัว ก็นำไปหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ
- น้ำชุบ

เครื่องปรุงของข้าวพุ้น

- เกลือ / ชูรส
- กระทียมเจียว
- น้ำจิง
- งา/ ถั่วคั่ว
- น้ำมันเชื้อเทศ
- น้ำกระเจียบ
- น้ำถั่วเน่า
- ผักชี / กะหล่ำขาว
- พริกคั่ว

ถั่วเน่าถั่วพู**อุปกรณ์**

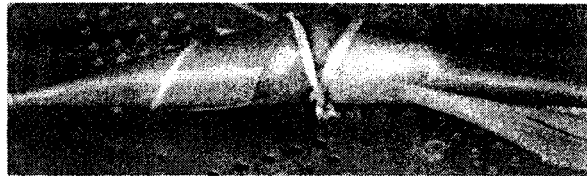
- ถั่วเหลือง
- พริก
- จิง
- เกลือ
- ชูรส

วิธีทำ

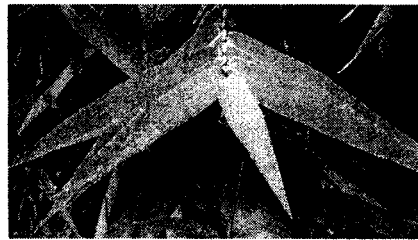
- ต้มถั่วเหลืองทั้งวันจนถั่วเหลืองละเอียด
- นำใส่ตะกร้า ทิ้งไว้จนแห้ง จำนวน ๓ คืน
- นำถั่วมาตำให้ละเอียด นำเครื่องปรุง พริก จิง เกลือ ชูรส มาปรุงให้อร่อย

ขนมต้ม**อุปกรณ์**

- ข้าวเจ้า
- ใบจาก
- ถั่วลิสง

วิธีทำ

- นำข้าวเจ้ามาล้างให้สะอาด แล้วนำมาคอกกับถั่วลิสง
- นำมาห่อด้วยใบจาก
- นำไปต้มให้สุก

ไทใหญ่

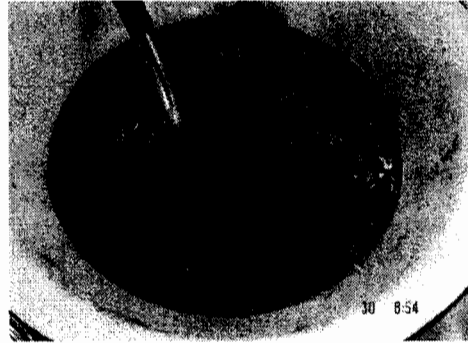
อาหารของไทใหญ่ จะมีลักษณะคล้ายกับอาหารหลักของไทลื้อ ได้แก่

- ผักกาดจอบ
- แกงไก่
- น้ำพริกน้ำผัก

แกงไก่

อุปกรณ์

- ไก่
- ตะไคร้ / ข่า / พริกแห้ง / กระเทียม
- เครื่องปรุง

วิธีทำ

- โขลกพริกพร้อมเครื่องปรุง ตะไคร้ ข่า กระเทียม ให้ละเอียด
- แล้วนำพริกไปคั่วกับน้ำมันด้วยไฟอ่อน ๆ พอประมาณ แล้วนำไก่ที่เตรียมไว้มาคั่วรวมกัน
- เติมน้ำพอประมาณกับไก่ และปรุงรสให้อร่อย
- พอสุกก็ยกออกจากไฟ

ประวัติคณะวิจัย

๑. หัวหน้าคณะวิจัย

ชื่อ-สกุล นายวรสิทธิ์ โอภาส
 คุณวุฒิ ค.บ. / ศศ.ม. (การพัฒนาภูมิภาคและท้องถิ่น)
 อาชีพ ข้าราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๗ ว
 หน่วยงานที่สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

ประสบการณ์ในการวิจัย

- ๑) ปี ๒๕๔๕ ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเมืองชายแดนแม่สาย จังหวัดเชียงราย ทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ๒) ปี ๒๕๔๖ ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตพื้นที่ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒
- ๓) ปี ๒๕๔๗ ศึกษาวิจัยเรื่อง การป้องกันแก้ไขปัญหาการบุกรุก เขตโบราณสถานเวียงพางคำ อำเภอแม่สาย ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๔๖
- ๔) ปี ๒๕๔๘ โครงการสืบค้น โบราณสถาน คูเมืองคันดิน เวียงพางคำ

๒. คณะวิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวสิริรัตน์ แก้วเนตร
 คุณวุฒิ ศศ.บ. / น.บ. / บธ.ม.
 อาชีพ ข้าราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว
 หน่วยงานที่สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

ประสบการณ์ในการวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๔๘ จัดเก็บข้อมูล ตุง ภูมิปัญญา วิถีชีวิตชาวเชียงราย

๓. คณะวิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวเบญจมาศ โคป็นใจ
 คุณวุฒิ วท.บ. / กศ.ม.
 อาชีพ ข้าราชการ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม ๖ ว
 หน่วยงานที่สังกัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

ประสบการณ์ในการวิจัย

- พ.ศ. ๒๕๔๕ จัดเก็บข้อมูลด้านศิลปะการแสดง “เด่นระบำอาข่า” ของสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

๔. คณะวิจัย

ชื่อ-สกุล นายพลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง

คุณวุฒิ ศศ.บ.(ศิลปะ)/ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา)

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสำนักวิชาศิลปศาสตร์

หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

ประสบการณ์ในการวิจัย

- ๑) พ.ศ. ๒๕๔๓ วิจัยร่วมเรื่อง ๕๐ ปีมูลนิธิปอเต็กตึ๊ง บนเส้นทางประวัติศาสตร์สังคมไทย
ประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า งานวิจัยนี้ได้รับรางวัลชมเชยสาขาปรัชญา
จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๔
- ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๘ ดำรงตำแหน่งคณบดีวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยน้ำปูน อ.แม่ฟ้าหลวง
จ.เชียงราย